

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Hostitelská péče u dětí s nařízenou ústavní výchovou

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program:
REHABILITACE

Autor: Bc. Natálie Dejová

Vedoucí práce: Mgr. Hana Francová, Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem „*Hostitelská péče u dětí s nařízenou ústavní výchovou*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 02. 06. 2020

.....

Bc. Natálie Dejová

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce Mgr. Haně Francové, Ph.D. za její velmi profesionální a vstřícný přístup. Za její čas, který strávila nad vedením této práce a za přínosné rady a připomínky k dané problematice. Také bych ráda poděkovala všem ředitelům, sociálním pracovnícům a vychovatelkám dětských domovů a dětského domova se školou, kteří byli ochotni i přes nelehkou situaci v době koronavirového viru zapojit se do mého výzkumu a díky kterým vůbec mohla tato práce vzniknout. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, přátelům a kolegům, kteří mě po celou dobu mého studia podporovali.

Hostitelská péče u dětí s nařízenou ústavní výchovou

Abstrakt

Cílem mé diplomové práce bylo zmapovat zkušenosti pracovníků dětských domovů a dětských domovů se školou s hostitelskou péčí. Dílčími cíli byly zjistit přínosy a rizika realizace hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou. V teoretické části byl podrobně vysvětlen princip fungování sociálně právní ochrany dětí v rámci hostitelské péče, systém ústavní a náhradní rodinné výchovy, rozdíly života dítěte v dětském domově, dětském domově se školou a princip hostitelské péče. V praktické části byly přehledně zpracovány výsledky mého výzkumu a zodpovězena výzkumná otázka, která byla zaměřena na pohled pracovníků dětských domovů a dětských domovů se školou zaměřenou na hostitelskou péči. Dílčí výzkumné otázky zjišťovaly, jaká pozitiva a jaká negativa může hostitelská péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou mít.

Pro výzkum této práce byla vybrána kvalitativní výzkumná strategie a jako metoda bylo zvoleno dotazování s technikou polostrukturovaného rozhovoru. Analýza dat byla provedena metodou vytváření trsů a následně byla využita metoda prostého výčtu a metoda kontrastů a srovnávání. Výzkumné soubory byly vybrány pomocí záměrného výběru. Výzkumný soubor byl složen z 5 ředitelů, 3 sociálních pracovníků a 5 vychovatelů dětských domovů a dětských domovů se školou splňující kritéria výběru.

Z mého výzkumu vyplývá, že zkušenost s hostitelskou péčí všech pracovníků je pozitivní i přesto, že všichni jsou si vědomi určitých rizik, jež hostitelská péče obnáší. Shodli se ale na tom, že pozitiva u hostitelské péče převažují. Jako hlavní přínos hostitelské péče z mého výzkumu lze považovat to, že je možnost dítěte vidět a zažít fungování běžné rodiny v rámci hostitelské péče. Mezi hlavní riziko hostitelské péče lze zařadit nepřiměřené upnutí dítěte na hostitele anebo hostitele na dítě a s tím spojené zklamání dítěte nebo hostitelů.

Výsledky mého výzkumu poslouží jako poděkování všem pracovníkům ústavních zařízení, již se zapojili do mého výzkumu a brožurka, která bude vytvořena, též poslouží k rozšíření povědomí lidí, kteří se o tuto problematiku zajímají.

Klíčová slova

Hostitelská péče; dětský domov; dětský domov se školou; ústavní výchova; sociálně-právní ochrana dětí; citová deprivace; poruchy chování; život dětí v ústavním zařízení.

Host care for children ordered into institutional care

Abstract

The aim of my diploma thesis was to map the experience of employees of children's homes and further of children's homes with a school and host care. The partial goals were to find out the benefits and risks of the implementation of host care for children with compulsory institutional education. The theoretical part explained in detail the principle of functioning of social and legal protection of children in host care, the system of institutional and substitute host care, differences in the life of a child in a children's home and children's home with a school and the principle of host care. In the practical part, the results of my research were clearly processed, and the research question was answered, which was focused on the view of the workers of children's homes and children's homes with a school and host care. Partial research questions found out what positives and what negatives host care can have for children with compulsory institutional education.

A qualitative research strategy was chosen for the research of this thesis and questioning with the technique of semi-structured interview was chosen as the method. The data analysis was performed by the clustering method. Subsequently, two other methods were used; the method of simple enumeration and the method of contrasts and comparisons. The research files were selected by deliberate selection. The research group consisted of 5 principals, 3 social workers and 5 educators of children's homes and children's homes with a school meeting the selection criteria.

My research shows that the experience of host care is for all workers positive, even though everyone is aware of certain risks that host care entails. However, they agreed that the positives of host care prevailed. The main benefit of host care, as can be deduced from my research, is the possibility for the child to see and experience the functioning of a normal family within host care. The main risk of host care may include disproportionate attachment of the child to the host provider or vice versa and the associated disappointment of the child or host providers.

The results of my research will serve as acknowledgment to all employees of institutional facilities who participated in my research, and the brochure created, will also serve to increase the awareness of people who are interested in this issue.

Key Words

host care; children's home; children's home with school; institutional care; social and legal protection of children; emotional deprivation; behavioural disorders; life of children in institutional care

Obsah

Úvod.....	10
1 Teoretická část.....	12
1.1 Sociálně právní ochrana dětí.....	12
1.1.1 Činnosti sociálně právní ochrany dětí.....	12
1.1.2 Pracovníci OSPOD (role kurátora pro děti a mládež, role sociálního pracovníka u dětí s nařízenou ústavní výchovou).....	13
1.2 Systém náhradní a ústavní výchovy.....	15
1.2.1 Náhradní rodinná péče.....	15
1.2.2 Formy náhradní rodinné péče.....	16
1.2.3 Ústavní péče.....	17
1.2.4 Rozdíl mezi ústavní a ochrannou výchovou.....	20
1.3 Život dítěte v dětském domově, dětském domově se školou.....	20
1.3.1 Rozdíly života v dětském domově a dětském domově se školou.....	21
1.3.2 Kontakty dítěte s biologickou rodinou.....	22
1.3.3 Dopady ústavní výchovy na osobnost dítěte.....	23
1.4 Hostitelská péče.....	26
1.4.1 Definice hostitelské péče.....	27
1.4.2 Legislativa hostitelské péče.....	28
1.4.3 Podmínky hostitelské péče.....	29
1.4.4 Výběr vhodných žadatelů o hostitelskou péči.....	29
1.4.5 Přijetí dítěte do hostitelské rodiny.....	30
1.4.6 Výběr vhodného dítěte do hostitelské péče.....	31
1.4.7 Vytváření vzájemného vztahu mezi dítětem a hostitelem.....	32
1.4.8 Spolupráce s biologickou rodinou dítěte.....	33
1.4.9 Přínos hostitelské péče pro dítě.....	34
1.4.10 Rizika hostitelské péče.....	35
1.4.11 Neziskové organizace pro hostitelské rodiny.....	36
2 Praktická část.....	37
2.1 Cíl práce.....	37
2.2 Výzkumné otázky.....	37
3 Metodika.....	38
3.1 Metodický postup.....	38
3.1.1 Výzkumný soubor.....	40
3.2 Realizace výzkumu.....	40
4 Výsledky.....	42
4.1 Pracovníci dětského domova (ředitelé, sociální pracovníci, vychovatelé).....	42
4.1.1 Sociodemografické údaje.....	42
4.1.2 Zkušenosti pracovníků s hostitelskou péčí.....	44
4.1.3 Rizika hostitelské péče.....	46
4.1.4 Přínos hostitelské péče.....	51
4.1.5 Vhodné dítě do hostitelské péče.....	56
4.1.6 Vhodná hostitelská rodina.....	60
4.1.7 Spolupráce s OSPOD.....	64

4.1.8	Spolupráce s hostitelskými rodinami	67
4.1.9	Povědomí pracovníků o hostitelské péči	69
4.1.10	Názor na hostitelskou péči	70
4.1.11	Nedostatky v hostitelské péči	73
4.2	Srovnání výsledků podle jednotlivých pracovních pozic.....	75
5	Diskuze	78
6	Závěr.....	87
7	Seznam tabulek a obrázků	89
8	Seznam použité literatury	90
9	Seznam příloh.....	98

Úvod

Velice často se v dnešní době setkáváme s tématem zabývající se dětmi z dětských domovů. S tímto tématem velice úzce souvisí hostitelská péče, o které se postupem času začíná čím dál více mluvit, a tím pádem se dostává i do povědomí lidí. Hostitelská péče má svou dlouhou historii, tradici a lze říct, že se objevila ve stejné době, kdy u nás začaly fungovat první dětské domovy. Od samého počátku těchto zařízení se vždy kolem dětí z dětského domova našli lidé, kterým osud dětí nebyl lhostejný, a uvědomovali si, že ústavní prostředí pro zdravý vývoj dítěte není adekvátní. Nejčastěji se jednalo o pracovníky dětských domovů nebo rodiče spolužáků dětí z dětských domovů a tito lidé si brali na návštěvy děti k sobě domů. Jen dříve tyto návštěvy probíhaly bez jakýchkoliv předchozích šetření a pravidel. Až postupem času vznikl termín hostitelská péče, který je pro spoustu lidí stále neznámý a nevědí, co si pod hostitelskou péčí mají představit. Hostitelská péče je stále velmi aktuální téma, a to i proto, že v České republice zatím není úplně rozšířená.

Hostitelská péče je pro děti, které žijí v ústavních zařízeních, velmi důležitá. Díky této péči mají děti, které nemají možnost jezdit ke svým rodičům nebo příbuzným na víkendové či prázdninové pobyty, šanci poznat život ve funkční rodině a nemusí tak dětství prožít pouze v ústavním prostředí.

Téma hostitelská péče u dětí s nařízenou ústavní výchovou jsem pro svoji diplomovou práci zvolila proto, že sama pracuji v dětském domově a zároveň jsem i sama hostitelkou chlapce z dětského domova. Toto téma je mi velmi blízké a sama se o něj osobně dlouhodobě zajímám. Vzhledem k tomu, že jsem v každodenním kontaktu s dětmi, které žijí v dětském domově, vím, jak je pro každé dítě důležité, aby ve svém životě mělo člověka, jenž mu dokáže dát pocit bezpečí, lásky a důvěry, které se jim nikdy nedostalo od vlastních rodičů a hostitelská péče toto všechno může dětem poskytnout. Na rozdíl od pěstounské péče není hostitelské péči věnována taková pozornost a její propagace mezi veřejností je velmi nízká. I toto hrálo při mém výběru tématu diplomové práce důležitou roli, protože považuji za stěžejní, aby se hostitelská péče stala u nás více rozšířenou.

Tato práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se skládá ze čtyř podkapitol, kde se podrobně věnuji činnosti sociálně – právní ochrany dětí a roli, kterou tento orgán v rámci hostitelské péče hraje. Další podkapitola je věnována systému náhradní a ústavní výchovy a jednotlivým formám a zařízením, které tuto péči zajišťují. Ve své práci dále podrobně popisuji rozdíly života v dětském domově a dětském domově se školou a neopominu ani dopady ústavní výchovy na osobnost jedince. Stěžejní kapitola v teoretické části je věnována hostitelské péči. V praktické části této práce jsou vymezeny cíle, výzkumné otázky, metodický postup, výzkumný soubor a podrobně je zde také popisována realizace výzkumu. Dále jsou v této části přehledně uvedeny výsledky výzkumu mé práce a odpovědi na výzkumné otázky. Dále je zde diskuse s dostupnou literaturou a mými osobními názory na danou problematiku a závěr celé práce.

1 Teoretická část

1.1 Sociálně právní ochrana dětí

V této kapitole charakterizují orgán sociálně právní ochrany dětí. Orgán sociálně právní ochrany dětí hraje důležitou roli v životě dítěte, které žije v ústavním zařízení. Tento orgán je v pravidelném kontaktu a spolupráci, jak s ústavním zařízením, ve kterém je dítě umístěno, tak i se samotným dítětem a případně i jeho rodinou. Zároveň má důležitou úlohu i v rámci hostitelské péče a rozhodování o ní. Dále zde podrobně popíšu činnosti tohoto orgánu. Na závěr této kapitoly neopominu ani pracovníky OSPOD a podrobně popíšu náplň práce sociálních pracovníků a kurátorů pro děti a mládež.

1.1.1 Činnosti sociálně právní ochrany dětí

Činnost sociálně právní ochrany dětí je velmi pestrá. Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí se rozumí zejména činnosti zaměřené na:

- a) Ochranu práva dítěte na příznivý vývoj
- b) Ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění
- c) Působení k obnovení narušených funkcí rodiny

Novotná (2009) zdůrazňuje, že v zákoně SPO jsou upravena jen některá opatření zaměřená na ochranu dětí. Ostatní opatření jsou umístěna v řadě právních předpisů zaměřených na různé specifické oblasti např. občanský zákoník, trestní zákon, trestní řád, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, předpisy o sociálním zabezpečení, zákon č. 202/1990 Sb. o loteriích a jiných podobných hrách, zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších předpisů atd. (Novotná, 2009).

OSPOD se soustředí především na děti, jejichž rodiče či vychovatelé nemohou, nechtějí nebo nedokážou plnit výchovné povinnosti a také na děti, které vedou nemravný způsob života (např. záškoláctví, útky z domova atd.) nebo na děti, na kterých byl spáchán trestný čin (Matoušek, 2016). Dále Matoušek (2016) zmiňuje, že ochrana dětí se poskytuje především dětem s trvalým pobytem na území České republiky, avšak dodává, že i dítě, které se ocitlo na území České republiky bez trvalého bydliště a

sebemenší péče, má obecný úřad povinnost vůči dítěti učinit nezbytná opatření mezi která řadíme: podání návrhu na předběžné opatření, podání návrhu na ustanovení poručníka nebo opatrovníka, podání návrhu na ústavní výchovu nebo zprostředkování umístění dítěte v azylovém zařízení.

Novotná (2009) též zdůrazňuje, že mezi základní principy sociálně – právní ochrany dětí patří především prevence vzniku problémů nebo zmírňování jejich narůstání v rodině dítěte. Dále Novotná (2009) dodává, že základem všech činností pracovníků OSPOD je preventivní a výchovné působení. Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí vykonávají pracovníci OSPOD tyto činnosti:

- Preventivní a poradenskou činnost
- Výchovnou a poradenskou činnost
- Výchovná opatření
- Pomoc dětem v naléhavých případech, předběžné opatření
- Další opatření na ochranu dětí
- Výkon opatrovnictví a poručnictví
- Činnost orgánů sociálně – právní ochrany při svěřením dítěte do výchovy jiných fyzických osob než rodičů

Mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí poskytující tyto činnosti v České republice patří: obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obce v samostatné působnosti, krajské úřady, kraje v samostatné působnosti, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, MPSV ČR a další právnické a fyzické osoby, které jsou výkonem SPOD pověřeny krajským úřadem případně komisí pro SPOD příslušného obecního úřadu (Matoušek, 2016).

1.1.2 Pracovníci OSPOD (role kurátora pro děti a mládež, role sociálního pracovníka u dětí s nařízenou ústavní výchovou)

Práce na OSPOD patří mezi velmi psychicky náročné povolání. Pro výkon profese kurátora nebo sociálního pracovníka na OSPOD je důležitým předpokladem jak odborné vzdělání, tak i určité osobnostní předpoklady (Pemová, Ptáček, 2012). Důležitý je lidský přístup sociálního pracovníka ke klientovi (Labáth, 2001). Jak zmiňuje Matoušek (2017), mnohé dovednosti a kompetence se neliší od dovedností a kompetencí běžného sociálního pracovníka. Jak dále uvádí, mezi tyto dovednosti patří

identifikovat faktory vzbuzující sociální problémy lidí a dalších subjektů (skupin, rodin, komunit), komunikovat s každým klientem srozumitelným jazykem, spolupracovat s klienty na zjišťování jejich potřeb a na plánu intervence, spolupracovat s ostatními pracovníky a orgány (policie, soudy, psychologové, školy), dokázat vyhodnotit průběh i výsledky všech intervencí, řešit různá etická a další dilemata spojená s prací sociálního pracovníka. Jelikož se všichni pracovníci OSPOD při své práci setkávají s ohroženými dětmi a rodinami, musí ovládat navíc i tyto dovednosti: komunikovat s dětmi, hodnotit míru ohrožení dítěte a vyhodnocovat vlivy, které toto ohrožení způsobují, hodnotit fungování rodiny s ohledem na dítě, nabízet poradenství rodičům v oblastech týkajících se dětí, zastupovat děti během soudního řízení, rozeznat, kdy rodič není schopný zajistit řádnou výchovu dítěte, hodnotit vliv výchovného působení a prostředí na dítě s nařízenou ústavní výchovou, opatřit dítěti vhodnou náhradní péči v situacích, kdy stávající péče je pro dítě riziková a není možné zajistit jejího zlepšení (Matoušek, 2017). Nezbytnou součástí pracovníka OSPOD je terénní práce (Dunovský, 1995).

Kurátor pro děti a mládež je odborný specializovaný pracovník na úseku sociálně právní ochrany dětí (podboraný net, 2020). Podle zákona č. 359/1999 Sb. zaměřuje sociálně – právní ochranu na děti, které vedou zahálčivý a nemravný způsob života, děti, které opakovaně utíkají z domova od rodičů nebo jiných právnických a fyzických osob odpovědných za jejich výchovu a děti s poruchami chování. Obecně lze říct, že úloha kurátora na OSPODU je pracovat s výchovnými problémy dětí, zároveň kurátoři mají stejná práva a povinnosti jako ostatní sociální pracovníci OSPOD (sance detem, 2020). Jejich úkolem je také pozorovat rodiny s nízkými příjmy či z rizikových skupin obyvatelstva v určených lokalitách a jejich rodinné, ekonomické a materiální poměry a předcházet zanedbávání a týrání dětí u těchto rodin (Průcha et al., 2003). Mezi jeho další činnosti patří, vést rozsáhlou agendu, spisovou dokumentaci o nezletilých dětech a mladistvých (Knotová, 2014). Všem rodinám a dětem nabízí především poradenskou a socioterapeutickou pomoc (Matoušek, 2007). Jejich role v rámci práce s dětmi s nařízenou ústavní a ochrannou výchovou spočívá především v momentech, kdy jako opatrovníci zastupují nezletilé děti a mládež s poruchami chování v řízení o ústavní výchově a pozorují, jak dochází k dodržování práv dítěte, pravidelně je jezdí navštěvovat do zařízení, kde jsou děti a mladiství umístěni (Knotová, 2014). Dále Knotová (2014) uvádí, že jejich role také spočívá při podávání návrhu a předkládání

potřebných podmětů soudu na zrušení ústavní nebo ochranné výchovy, k přeměně ústavní výchovy na ochrannou nebo naopak.

1.2 Systém náhradní a ústavní výchovy

Podle Novotné (2009) se vyskytuje řada situací, kdy děti nemohou z různých důvodů vyrůstat ve své vlastní rodině a je potom nutné nalézat co nejvhodnější formy náhradní rodinné péče, o kterých vždy rozhoduje soud. V České republice máme 2 rozdílné formy náhradní výchovné péče – ústavní a rodinnou (Matoušek, 2016). V této kapitole nejprve podrobně popíši jednotlivé formy náhradní rodinné péče. Vzhledem k tomu, že některé děti, jež jsou momentálně v hostitelské péči, zároveň ve svém životě mnohdy před umístěním do ústavního zařízení prošly různými formami náhradní rodinné péče – nejčastěji péčí pěstounskou, je důležité zde tyto formy zmínit. Není ani výjimkou, kdy naopak hostitelská péče v určitých případech přeroste v péči pěstounskou. Dále se budu věnovat zařízením, ve kterých probíhá ústavní, popřípadě ochranná výchova. I přesto, že děti, které jsou v hostitelské péči, obvykle žijí v dětských domovech, popřípadě dětských domovech se školou. Často ve svém životě, obvykle před umístěním do dětského domova, případně dětského domova se školou nebo během svého pobytu v těchto zařízeních, zažily i pobyt v diagnostických ústavech a není ani výjimkou, že jim v budoucnu hrozí případné přeřazení do výchovných ústavů (detipatridomu, 2020). Na závěr kapitoly popíši systém ústavní péče a rozdíly mezi nařízenou ústavní výchovou a soudem uloženou ochrannou výchovou.

1.2.1 Náhradní rodinná péče

Je forma péče, jejímž cílem je zajistit dětem přechodnou nebo dlouhodobou péči, která co nejvíce simuluje každodenní život v běžné rodině (Motejl, 2007). Motejl (2007) zdůrazňuje, že probíhá v prostředí, které je pro dítě naprosto přirozené a podporuje jeho zdravý vývoj. Tato forma péče je realizována prostřednictvím svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, pěstounskou péčí, poručenstvím, osvojením (Novotná, 2009). Náhradní rodinná péče má vždy přednost před ústavní péčí, pokud je pro dané dítě vhodná. V některých případech se do náhradní rodinné péče řadí i péče **hostitelská**. Při hledání nové rodiny pro dítě se vždy upřednostňují nejprve příbuzní dítěte, pokud jsou schopni se o dítě starat. V případech, kdy není nikdo ze širší rodiny schopný se o dítě postarat nebo se o dítě postarat nechce, vyhledá orgán sociálně – právní ochrany

děti jiné osoby, které by byli ochotni a schopni přijmout dítě do své rodiny podle zákona č. 89/2012 Sb.

1.2.2 Formy náhradní rodinné péče

Zde popíšete jednotlivé formy náhradní rodinné péče v České republice.

1.2.2.1 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče upravuje zákon č. 89/2012 Sb. Podle tohoto zákona může soud svěřit dítě do osobní péče jiného člověka v případě, kdy nemůže žádný z rodičů ani poručník pečovat o dítě. Soud ale musí vždy jednat v nejlepším zájmu dítěte (Novotná, 2009). Tato forma náhradní rodinné péče někdy bývá zaměňována s péčí pěstounskou, která má s touto péčí mnoho podobných rysů. Zákon č. 89/2012 Sb. ale jasně vymezuje rozdíly této péče od péče pěstounské. Podle tohoto zákona jde především o vyživovací povinnost rodičů, kterou rodiče v případě pěstounské péče vůbec nemají a vše hradí stát.

1.2.2.2 Osvojení

Osvojení je v České republice synonymem slova adopce (Průcha, 2003). Jak dále Průcha (2003) uvádí, cílem osvojení je vytvořit mezi osvojencem a osvojitelem takový právní vztah, jako je mezi biologickými rodiči a dítětem. Je to jediná forma náhradní rodinné péče, kdy mezi dítětem vzniká stejný právní vztah, jako má s biologickými rodiči (Kaleja, 2014). Osvojit je možné pouze nezletilé dítě a o osvojení rozhoduje soud (Průcha, 2003). Osvojením zanikají veškeré vztahy k původní rodině dítěte na rozdíl od pěstounské péče (Novotná, 2009). Podle zákona č. 89/2012 Sb. je k osvojení potřeba souhlas zákonného zástupce. Zákon dále uvádí případy, ve kterých lze osvojení vykonat i bez souhlasu zákonných zástupců.

1.2.2.3 Poručenství s péčí

Podle zákona č. 89/2012 Sb. je soud povinen jmenovat dítěti poručníka v případě, kdy už tu není nikdo z rodičů, který má vůči svému dítěti rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Podle MPVS se jedná např. o tyto situace: nezletilému zemřeli oba rodiče, oba rodiče jsou zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo jim výkon rodičovské odpovědnosti byl ze závažných způsobů pozastaven atd.

Poručník musí být jmenován prostřednictvím usnesením soudu a stává se zákonným zástupcem dítěte (Gabriel, 2008). Dále Gabriel (2008) ale uvádí, že mezi dítětem a poručníkem nevzniká ze zákona takový poměr, jako je mezi dítětem a jeho biologickým rodičem. V případech, kdy soudem ustanovený poručník je o dítě schopný sám pečovat a tím pádem plnit i ostatní složky rodičovské zodpovědnosti, zastupuje rodiče skoro v plném rozsahu, řadíme tento druh péče též do forem náhradní rodinné péče (Novotná, 2009). Podle zákona č. 89/2012 Sb. poručenství končí v případech, kdy je některému z biologických rodičů navracená rodičovská zodpovědnost, dítě nabude zletilosti nebo dojde k jeho osvojení.

1.2.2.4 Pěstounská péče

Pěstounská péče je jedna z nejrozšířenějších forem náhradní rodinné péče (Gabriel, 2008). Pěstounská péče je upravena zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociální – právní ochraně dětí. V rámci této formy náhradní rodinné péče je z právního hlediska vztah mezi dítětem a jeho náhradní rodinnou volnější než při klasickém osvojení (Průcha, 2003). V rámci pěstounské péče, která je státem garantovaná a kontrolovaná, je dítěti poskytnuto postačující hmotné zabezpečení dítěte i přiměřená odměna osob (pěstounů), kteří o něj řádně pečují (Matějček, 2002). Bechyňová (2008) ale také dále uvádí, že zákonnými zástupci dítěte svěřené do pěstounské péče jsou i nadále jeho rodiče a také se předpokládá, že v rámci pěstounské péče bude probíhat styk biologických rodičů s dítětem. U dětí, jež vyrůstají v pěstounské péči, se v budoucnu mohou objevit psychosomatické obtíže zapříčiněné odloučením dítěte od primárních pečovatelů (biologických rodičů) (Bruskas, Tesinn, 2013).

1.2.3 Ústavní péče

V situacích, kdy se rodina ze závažných důvodů nemůže, nedokáže nebo nechce starat o své dítě a jeho výchova je závažně ohrožena nebo narušena, dochází k výchově ústavní (Průcha, 2003). Jak Průcha (2003) dále uvádí, před ústavní výchovou má vždy přednost péče pěstounská nebo osvojení a nařízení ústavní výchovy je až tím posledním krajním řešením. Soud má vždy povinnost před nařízením ústavní výchovy tuto skutečnost prověřit a mezi další důležitou povinnost patří vždy jednat v nejlepším zájmu daného dítěte (Novotná, 2009).

Když je dítěti nařízena ústavní výchova, tak na rozdíl od náhradní rodinné péče není dítě svěřeno do péče konkrétní osobě ale neosobnímu zařízení, ve kterém konkrétní pověření pracovníci nabývají jen částečnou a dílčí zodpovědnost za dítě (Matějček, 1999). Dále Matějček (1999) poukazuje na to, že dálkovým opatrovníkem u dítěte, kterému je nařízena ústavní výchova, se stává příslušný sociální pracovník OSPOD podle místa trvalého bydliště dítěte.

Podle zákona č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů výchovy probíhá ústavní výchova v těchto typech zařízení: Diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav

1.2.3.1 Diagnostický ústav

Matoušek (2016, s. 45) ve svém slovníku sociální práce definuje diagnostický ústav jako *školské zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy*. Do diagnostického ústavu se dítě může dostat buďto prostřednictvím nařízením soudu anebo dobrovolně (Matoušek, 2003). Obvykle do diagnostického ústavu přicházejí děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou (Valenta, 2015). Jak Valenta (2015) dále uvádí, děti by v diagnostickém ústavu neměly být umístěny déle než 8 týdnů.

Podle zákona č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů v rámci pobytu v diagnostickém ústavu se každému dítěti prostřednictvím různých vyšetření vyhotoví diagnostická zpráva. Součástí této zprávy je vždy návrh specifických výchovných a vzdělávacích potřeb v zájmu individuálních potřeb rozvoje osobnosti daného jedince (zákon č. 109/2002 Sb.). V rámci diagnostiky se v určitých případech také zjišťuje, zda je dítě vhodné k osvojení, případně do svěřené péče pěstounské nebo do jakého typu ústavního zařízení (dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav) bude umístěno, popřípadě přeřazeno (Průcha, 2003).

1.2.3.2 Dětský domov

Průcha (2003, s. 41) ve svém pedagogickém slovníku definuje *dětský domov jako školské internátní zařízení pro výkon ústavní výchovy mládeže*. Podle další definice

můžeme *dětský domov chápat jako místo, kde je o děti vždy postaráno v případě, že jejich rodiče zemřeli anebo se o ně nemohou postarat* (Cambridgeuniversitypress, 2020). Dětský domov si můžeme představit jako dům, ve kterém žijí děti a mladiství společně jako skupina s profesionálním personálem, který se o ně nepřetržitě stará (childrenstrust, 2018). Dětský domov zabezpečuje výchovnou, hmotnou a sociální péči dětem a mládeži se zdravým duševním vývojem, jenž z velmi podstatných důvodů nemohou vyrůstat a být vychovávány ve vlastní biologické rodině. A dále nemohou být z opodstatněných důvodů osvojeny, případně umístěny v jiné z náhradních forem rodinné péče (Průcha, 2003).

Podle zákona č. 109/2002 Sb. o ústavní výchově jsou v dětském domově umístovány děti především ve věku od 3 do 18 let. Tento zákon dále udává, že do dětského domova mohou být umístovány, ale i nezletilé (mladistvé) matky se svými dětmi. V dětském domově není součástí základní škola, a proto děti docházejí do běžných základních škol v blízkosti jejich dětského domova (Kaleja, 2014).

1.2.3.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou zajišťuje péči o děti, kteří mají nařízenou ústavní výchovu, popřípadě uloženou ochrannou výchovu anebo se může jednat o nezletilé matky a jejich děti (Rénotierová, 2006). Jak Rénotierová (2006) dále uvádí, na rozdíl od dětského domova, jsou zde umístovány děti, kteří mají závažné poruchy chování nebo trpí přechodnou, popřípadě trvalou duševní poruchou, jenž vyžaduje výchovně léčebnou péči. Podle zákona o ústavní výchově má stejné funkce jako klasický dětský domov – jedná se tedy o funkci vzdělávací, sociální a výchovnou. Do dětského domova se školou jsou děti umístovány zpravidla od 6 let do 15 let, respektive do ukončení povinné školní docházky (Rénotierová, 2006). V České republice je kolem 30 dětských domovů se školou (Bendl, 2016). Do dětského domova se školou mohou být děti přijímány na základě žádosti kurátorů pro děti a mládež, na vlastní žádost rodiny, popřípadě na základě soudního rozhodnutí (Bendl, 2015).

1.2.3.4 Výchovný ústav

Ve výchovných ústavech jsou umístovány děti a mladiství s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou (Matoušek, 2016). O jejich umístění do výchovného ústavu

rozhoduje soud, který jim nařídí ústavní nebo ochranou výchovu nebo jsou zde umístovány na základě soudního usnesení o předběžném opatření umístění dítěte nebo mladistvého do výchovného ústavu, popřípadě po dohodě s rodiči (Matoušek, 2003). Do výchovného ústavu jsou umístovány děti starších 15 let se závažnými poruchami chování, ve výjimečných případech ale mohou být ve výchovném ústavu umístěny děti již od 12 let (Renotiérová, 2006). Jak Renotiérová (2006) dodává, součástí každého výchovného ústavu je i škola.

1.2.4 Rozdíl mezi ústavní a ochrannou výchovou

V případech, kdy není možné z právního hlediska nebo s ohledem na zdravý a ničím nenarušený vývoj dítěte, případně jiných závažných důvodů možná náhradní rodinná péče, přichází na řadu buďto soudem nařízená ústavní výchova, popřípadě soudem uložená ochranná výchova (Pávková, 2002).

Rozdíly mezi ústavní a ochranou výchovou jsou následující:

Ústavní výchova: Ústavní výchova nastává v případech, kdy rodina ze závažných důvodů v péči o dítě úplně selhává a není ze závažných důvodů možné zvolit jinou formu náhradní výchovy a je třeba dítěti zajistit vhodné výchovné a bezpečné prostředí (Průcha, 2003).

Ochranná výchova: Patří mezi druh ochranného opatření, jenž nám definuje trestní zákon (Matoušek, 2003). Jak Matoušek (2003) ve své knize dodává, ochranná výchova má vždy preventivní charakter a jejím účelem je též izolovat a resocializovat každého, kdo se dopustil nějakého trestného činu. Je dětem ukládána soudem, a to v případě závažných poruch chování nebo páchání trestné činnosti a v momentech, kdy ostatní preventivně výchovná opatření již byly vyčerpány a selhaly (Pávková, 2002). Ochranná výchova může být uložena i dětem mladším 15 let (Matoušek, 2003).

1.3 Život dítěte v dětském domově, dětském domově se školou

V této kapitole se budu věnovat životu dětí v dětském domově a dětském domově se školou. I přesto, že děti v hostitelské péči různé víkendy, prázdniny atd. mohou trávit v rodinách svých hostitelů, většinu času tráví právě v ústavním zařízení a často život v těchto zařízeních určitým způsobem ovlivňuje i jejich chování a projevy

v hostitelských rodinách. Nejprve zde podrobně popíšu rozdíly života dítěte v dětském domově a dětském domově se školou. Dále se zaměřím na kontakty biologické rodiny s dítětem. Jelikož se velice často stává, že i když třeba jen velmi sporadicky rodiče dětí, které jsou umístěné v těchto zařízeních, nějakým způsobem kontaktují, a to i ty děti, které mají své hostitelské rodiny. A hostitelé vždy tyto kontakty musí respektovat. Na závěr kapitoly se zaměřím na dopady ústavní výchovy na osobnost jedince. Podrobně se zaměřím na různé faktory a projevy, se kterými se u těchto dětí v ústavních zařízeních velmi často setkáváme, co přesně znamená citová deprivace, jak poznáme děti s poruchami chování a na závěr neopominu ani traumatizující zkušenosti těchto dětí. S výše jmenovaným se vždy setkávají i hostitelé, a pokud do této doby neměli s dětmi z ústavního prostředí žádné zkušenosti, mohou být mnohdy s jejich projevy velmi zaskočení.

1.3.1 Rozdíly života v dětském domově a dětském domově se školou

Prvotní rozdíl mezi dětským domovem a dětským domovem se školou je ten, že v dětském domově žijí děti pouze s nařízenou ústavní výchovou bez závažných poruch chování a závažných výchovných problémů (Renotiérová, 2006). Kdežto v dětském domově se školou, jak poukazuje Renotiérová (2006), žijí děti nejen s nařízenou ústavní výchovou, ale i soudem uloženou ochranou výchovou. Jak Renotiérová (2006) ve své knize dodává, tyto děti na rozdíl od dětí v dětském domově mají velmi závažné poruchy chování a jejich chování je často velice problematické, proto na rozdíl od dětského domova je součástí dětských domovů se školou i základní škola, kam všechny děti umístěné v tomto typu zařízení docházejí, kdežto v dětských domovech děti docházejí do různých typů škol, které nejsou součástí dětského domova

Rozdíl také nastává při odchodu dítěte ze zařízení (Slomek, 2010). Jak Slomek (2010) říká, v dětském domově se děti soustavně připravují na samostatný odchod, aby byly schopné po odchodu ze zařízení žít plnohodnotný život. Na rozdíl od dětského domova se školou, kde děti po ukončení školní docházky a pokud u nich i nadále přetrvávají závažné poruchy chování, a tím pádem nemohou začít docházet do běžné střední školy mimo zařízení nebo v té době neuzavřou pracovní vztah, jsou často přeřazeny do výchovného ústavu (Malach, 2007). Dalším rozdílem je počet dětí na jednotlivých rodinných skupinách v těchto typech zařízení (Pávková, 2002). Jak Pávková (2002) ve

své knize zmiňuje, v dětském domově se počet dětí na jedné rodinné skupině pohybuje zhruba kolem počtu 6-8 dětí na jednoho vychovatele. Naproti tomu Pávková (2002) dodává, že v dětském domově se školou bývá zpravidla počet dětí vzhledem k náročnosti dětí s poruchami chování nižší. Na jednoho vychovatele tam připadá zhruba 5-8 dětí, vždy záleží na naplnění obsazenosti kapacity zařízení (Pávková, 2002).

Nejzásadnějším rozdílem v životě dětí v dětském domově a dětském domově se školou je dodržování pravidel a režimu, který je v dětském domově se školou přísnější a více se podobá režimu výchovného ústavu (Matoušek, 2003). To je především z důvodu, že děti se závažnými poruchami chování potřebují mít jasně nastavené hranice a režim dne (Janků, 2009). Vzhledem k tomu, jak jsem výše zmínila, že v dětském domově se školou na rozdíl od dětského domova jsou umístovány děti ze závažnými poruchami, setkáme se tam mnohem častěji s agresí a šikanou než v klasickém dětském domově (Matoušek, 2003).

1.3.2 Kontakty dítěte s biologickou rodinou

Dítě má v každém případě právo přijímat návštěvy svých biologických rodičů, případně i ostatních příbuzných a rodiče nemají povinnost tyto návštěvy ústavnímu zařízení ohlašovat předem (ddradenin, 2020).

Dále má dítě právo v rámci volných dní odjet ke svým rodičům, popřípadě jiným příbuzným na krátkodobý pobyt (víkendové či prázdninové pobyty) (Moje dítě je v dětském domově nebo výchovném ústavu, 2020). Jak se v článku dále píše, rodiče mají povinnost před každým pobytem dítěte u nich doma písemně požádat ředitele ústavního zařízení, který společně se sociálním pracovníkem příslušného OSPOD dle trvalého pobytu dítěte dává k těmto pobytům souhlas. Veškerým těmto pobytovým propustkám dítěte ke svým rodičům či ostatním příbuzným předchází sociální šetření pracovníka OSPOD v rodině dítěte (Bechyňová, 2008). Dítěti může být pobyt u jeho rodičů zamítnut pouze z velmi závažných důvodů (Moje dítě je v dětském domově nebo výchovném ústavu, 2020). Jak v článku autor dále zmiňuje, mezi tyto důvody patří zejména nevyhovující podmínky pro péči o dítě.

Dítě kromě osobního kontaktu formou návštěv, popřípadě krátkodobých pobytů, může být se svými rodiči, popřípadě sourozenci nebo dalšími příbuznými též v telefonickém

kontaktu, popřípadě písemném kontaktu (Pazlarová, 2016). Pazlarová (2016) dále zmiňuje, že velmi dostupným komunikačním prostředkem mezi rodiči a dětmi umístěnými v ústavním zařízení je e-mail nebo využívání sociálních sítí (Messenger, WhatsApp).

1.3.3 Dopady ústavní výchovy na osobnost dítěte

Děti žijící dlouhodobě v různých typech ústavních zařízení jsou tímto způsobem života do jisté míry velice ovlivněny i do jejich celého budoucího života (Škoviera, 2007). Je třeba zdůraznit, že každý dlouhodobý pobyt v ústavním zařízení dítě nebo mladistvého svým způsobem handicapuje, a to bez rozdílů toho, z jakých důvodů bylo dítě, popřípadě mladistvý, do zařízení umístěno (Matoušek, 2005). Jak dále Škoviera (2007) ve své knize udává, děti, jež přicházejí do ústavních zařízení, jsou obvykle již před svým umístěním do ústavního zařízení velice emociálně i sociálně narušeny a oproti svým vrstevníkům prožily během svého často krátkého života již mnoho těžkých traumat.

Podstatným problémem ústavní výchovy je omezenost důležitých podmětů, které jsou v běžných rodinách samozřejmostí a přispívají ke zdravému vývoji jedince (Fischer, 2014). Fischer (2014) dále dodává, že jim chybí vzorové chování, jak fungují jednotliví členové v běžné funkční rodině.

Škoviera (2007) ve své knize uvádí, že sice ústavní zařízení velice dobře saturují a pozitivně ovlivňují tělesný vývoj, ale naproti tomu velice negativně ovlivňují rozumový vývoj dítěte. Proto u dětí, kteří žijí v ústavním zařízení, se velice často setkáváme s jejich nevhodnými projevy a zvláštnostmi v jejich chování (Matoušek, 2017). Děti, kteří žijí v dětských domovech, mají často velice zvýšenou afektivitu v jejich jednání, nízké ambice, slabou vůli a chybí jim důležitý identifikační vzor rodičů (Škoviera, 2007).

Jak Matoušek (2017) ve své knize dále uvádí, děti, které neměly nikdy možnost zažít fungování vlastní rodiny a během svého života prostrídaly třeba i několik typů ústavních zařízení, nezvládají situace běžného života (neznají hodnotu peněz, neumí komunikovat se svým okolím, jsou nepřiměřeně důvěřivé a nechají se kýmkoliv velice snadno ovlivnit).

Mezi dětmi, které prožily většinu svého dětství v ústavním zařízení, se můžeme setkat i s případy, že po opuštění ústavního zařízení se chovají tak, že mohou skončit až ve vězení (Matoušek, 2003). Matoušek (2003) ve své knize dodává, že vlastně tak podvědomě vyhledávají prostředí, jenž je jim důvěrně blízké svou podobností, ve kterém vyrostly a je pro ně snazší zvládat a přizpůsobit se danému pevnému režimu a řádu než samostatně zvládat svůj samostatný reálný způsob života bez jakékoliv nebo minimální pomoci.

1.3.3.1 Citová deprivace

K citové deprivaci dochází v situacích, v rámci kterých člověk nemá uspokojeny všechny své základní potřeby např. potřebu lásky, jistoty a bezpečí (Průcha, 2003). Citovou deprivaci lze definovat jako: *neuspokojování potřeby citové jistoty a bezpečí v dostatečné míře a po dostatečně dlouhou dobu* (Fischer, 2008, s. 148). Jak Fischer (2008) dále ve své knize uvádí, citová deprivace pramení z postrádání či úplné absence dlouhotrvajících a spolehlivých emočních podnětů s mateřskou osobou, vytváří se v situaci, kdy matka (nebo jiná pečující osoba) nejeví o dítě zájem. Dříve byla citová deprivace úzce spojovaná výhradně s dětmi, jež vyrůstaly v ústavních zařízeních, ale není tomu tak, s citovou deprivací se můžeme setkat i v klasických rodinách (Bechyňová, 2008). Jak Bechyňová (2008) dále zmiňuje, nejčastěji na ni narazíme u dětí nebo mladistvých, kteří žijí v dětských domovech a ostatních ústavních zařízeních. Těmto všem dětem chybí především osobní citový vztah ke konkrétní jedné dospělé osobě, která figuruje v jejich životě, jež by jim poskytovala v dostatečné míře citové bezpečí (Bechyňová, 2008). Tyto děti bývají obvykle velmi emočně ploché, nedůvěřivé a někdy mohou být též hostilní až agresivní (Kajanová, 2014). Jak Kajanová (2014) dále uvádí, často se nedokážou správně orientovat ve svých osobních pocitech a mají obtíže s komunikací a sociální adaptací. Také u těchto dětí můžeme pozorovat opoždění jejich řeči, těžkou patlavost, která se velice často objevuje u velkého počtu „ústavních dětí“ a velmi malou slabou slovní zásobou (Matoušek, 2003). U dětí s citovou deprivací se vyskytují v oblasti sebehodnocení dva extrémy – buďto bývají velmi nerealističtí (typické je vytahování se) nebo mají naopak výrazně nízkou sebedůvěru (Kajanová, 2014). Dále u nich lze také vyzorovat opožděný vývoj v oblasti hygienických a sociálních návyků (Matoušek, 2003). Jak Matoušek (2003) dále dodává, opožděný vývoj se u těchto dětí může objevit i ve vývoji jemné motoriky.

Děti, které prožily citovou deprivaci, mohou být nápadné i v dalších různých ohledech, chovají se infantilně a využívají všemožné obranné mechanismy (Kajanová, 2014).

1.3.3.2 Poruchy chování

Péče a výchova dětí s poruchami chování bývá velmi složitá (Vágnerová, 2004). Jak Vágnerová (2004) dále zmiňuje, mnohdy se stává, že rodiče ve výchově takového dítěte selžou a dítě je poté umístěno do dětského domova. Poruchy chování lze definovat jako *vzorce chování, které jsou v dané sociokulturní normě nežádoucí, nechtěné nebo až nepřijatelné* (Fischer, Škoda, 2008, s. 128). Takovýto jedinec není schopný, popřípadě ochotný respektovat stanovené normy chování a práva ostatních lidí ve společnosti na úrovni chápání, jenž odpovídá jeho věku a rozumových schopností (Vágnerová, 2005). Toto nežádoucí chování se u dítěte nebo dospívajícího objevuje minimálně po dobu šesti měsíců (Nývltová, 2008). Poruchy chování můžeme pozorovat již u dětí mladších deseti let (Nývltová, 2008). Tito jedinci sami často nikdy nezažili citový vztah, prostřednictvím kterého by se měli možnost naučit vcítit se do ostatních, a proto nedokážou být k druhým lidem ohleduplní (Vágnerová, 2005). Mezi další rysy poruch chování můžeme zařadit: agresivitu vůči lidem a zvířatům, destrukci majetku, krádeže a podvody, závažné porušování pravidel a zákonem stanovených povinností (Nývltová, 2008).

Mezi ústavní zařízení pečující o jedince s poruchami chování patří především dětské domovy se školou, výchovné ústavy, diagnostické ústavy, ale i v dětské domově se často můžeme setkat s dětmi s poruchami chování (Novotná, 1997).

1.3.3.3 Traumata dětí

Děti, které přicházejí do dětského domova a ostatních ústavních zařízeních, bývají často velmi traumatizováni, již z toho, co prožily doma a přechod do nového prostředí pro ně obvykle bývá taktéž traumatizující (Škoviera, 2007). Díky traumatům, jež v dětství prožily, se u nich mohou později rozvíjet různé deviace (užívání návykových látek, agrese atd.) (Helus, 2015). Jakékoliv týrání a zneužívání má na děti velmi traumatizující následek (Matoušek, 2017).

Následky traumat, které děti, jež přicházejí do ústavních zařízení, prožily mohou být jak krátkodobé (bezprostřední reakce na situaci, opožděné či protražované reakce), tak

i dlouhodobé, které velice výrazně ovlivňují celý následný vývoj osobnosti dítěte a často si tyto děti nesou následky až do dospělosti (Svoboda, 2009). Většina dětí se dokáže z traumatizující události postupem času zotavit, některé děti se sice nikdy z prožitého traumatu nevzpamatují, ale naučí se se svými vzpomínkami a jiným pohledem na svět žít, ale jsou i děti, které to velice výrazně ovlivní do konce jejich života (Nývltová, 2008).

Dětem, které přicházejí do ústavních zařízení po prožití různých druhů traumat, je třeba bez rozdílu zajistit kvalitní psychoterapeutickou pomoc (Langmeier, 2000). Jak Langmeier (2000) ve své knize dále uvádí, důležité je postupem času si s těmito dětmi vytvořit důvěrný vztah, což bývá mnohdy dost náročné. Langmeier dodává (2000), že dítě musí postupem času překonat pocit izolovanosti, nedůvěru a odmítání, jenž do této doby zažívalo od dospělých, prožitky bezmoci, ale i pocity viny, které tyto děti často doprovází ještě dlouhou dobu.

1.4 Hostitelská péče

Tato kapitola je v mé práci stěžejní. Nejprve zde podrobně vysvětlím, co znamená hostitelská péče, jaké máme u nás formy této péče a jak je ukotvena v legislativě. Dále se zaměřím na to, co musí osoby, které mají zájem stát se hostiteli splňovat, jak tato péče funguje a pro jaké děti je hostitelská péče vhodná. Neopominu ale také ani spolupráci s biologickou rodinou dítěte, protože velice často se stává, a i má osobní zkušenost toto potvrzuje, že vždy když se hostitelé rozhodnou přijmout dítě do své rodiny v rámci této péče, současně s ním přijímají do jisté míry i jeho minulost a jeho rodinu a musí se dokázat vyrovnat i s tím, že dítě je více či méně navázáno stále na svou rodinu a rodiče své děti mají právo kontaktovat. I přesto, že hostitelům se to vzhledem k tomu, jak se v minulosti tyto rodiče ke svým dětem zachovali, nemusí líbit. Rodiče ovšem figurují i v procesu plánování hostitelské péče, kdy mohou tento proces velice urychlit a usnadnit, když dají souhlas k tomu, aby dítě mohlo trávit pobyty u hostitelských rodin. Na závěr kapitoly se zaměřím na rizika a pozitiva hostitelské péče. Na tuto část zároveň navážu i v mé praktické části práce, kde v rámci svého výzkumu se budu snažit tyto rizika a pozitiva zmapovat v rámci názorů a zkušeností odborníků z praxe. Úplně na závěr zmíním organizace, které nabízejí podporu hostitelským rodinám.

1.4.1 *Definice hostitelské péče*

Hostitelská péče má v České republice sama o sobě velmi dlouhou historii, ovšem po velkou část své historie byla realizována bez jakýkoliv jasně stanovených pravidel, byla poskytována vždy pouze na základě vlastní iniciativy jednotlivců – obvykle pracovníků ústavních zařízení s chutí pomáhat druhým na základě vlastního přesvědčení a čisté dobrovolnosti (Blahutová, 2011). V případech, kdy není možné, aby došlo k osvojení dítěte a z různých podstatných důvodů není u dítěte ani možná nebo vhodná pěstounská péče, často se stává, že takovéto dítě prožije bez jakéhokoliv vnějšího kontaktu několik let v ústavním zařízení (Gabriel, 2008). Jak Gabriel (2008) dále dodává, dlouhodobý pobyt v ústavním zařízení má neblahý vliv na zdravý vývoj jedince, čemuž je možné prostřednictvím hostitelské péče, kdy má dítě možnost strávit některé víkendy, prázdniny, svátky a aspoň do jisté míry zabránit a minimalizovat prohlubování citové deprivace.

Hostitelskou péči lze chápat jako jednu ze specifických forem péče pro děti a mládež, kteří žijí v různých typech ústavních zařízení (dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav atd.) (Kubíčková, 2011). Jak Kubíčková (2011) dále dodává, hostitelskou péči lze označit pouze jako doplňkovou podpůrnou složku náhradní rodinné výchovy, nikdy se však nejedná o plnohodnotnou náhradu adopce nebo pěstounské péče.

Hostitelskou péči můžeme dle praxe odborníků definovat jako ***dlouhodobé a opakující se kontakty dítěte žijícího v dětském domově s rodinou či jednotlivci, kteří nejsou biologickými příbuznými dítěte*** (Blahutová, 2011, s. 11). Jak Blahutová (2011) dále dodává, hostitelská péče je vhodná především pro děti s nízkou šancí umístění do pěstounské péče např. děti s velmi početných sourozeneckých skupin, děti s romským etnikem atd. Hostitelská péče je především vhodná pro starší děti, kteří už mají rozum z toho, že k „hostitelům“ jezdí jen na víkendy, prázdniny, svátky atd. a na rozdíl od mladších dětí dokážou lépe zvládat návrat zpět do prostředí ústavního zařízení (Nožířová, 2012). Dítě je v rámci hostitelské péče u svých hostitelských rodin po celou dobu bráno jako „host“ (Gabriel, 2008). Jak Gabriel (2008) dále ve své knize dodává, z tohoto pojetí je tedy právě odvozen název hostitelská péče.

1.4.1.1 Formy hostitelské péče

Můžeme rozlišit 2 formy hostitelské péče: (Blahutová, Zezulová 2011)

1. Hostitelská péče spontánní
2. Hostitelská péče plánovaná

Hostitelská péče spontánní: U spontánní hostitelské péče lze říct, že samovolně vznikla již při vzniku prvních ústavních zařízení u nás, kdy si různí pracovníci těchto zařízení brali děti domů na návštěvy (Gabriel, 2008). U spontánní hostitelské péče je klíčové, že vztah mezi dítětem a hostitelem vzniká na rozdíl od plánované hostitelské péče zcela přirozeně (detipatridomu, 2020). Budoucí hostitelé se s dítětem nejdříve zcela přirozeně poznají (většinou se jedná o vychovatele, rodiče spolužáků dětí z dětských domovů, vedoucí dětských táborů, praktikantů v zařízení atd.) a až potom dochází k uvažování jedinců o hostitelské péči a její případnou realizaci (Blahutová, Zezulová, 2011).

Hostitelská péče plánovaná: Plánovaná hostitelská péče je na rozdíl od spontánní hostitelské péče vcelku novodobou záležitostí, která obvykle propojuje altruisticky orientované lidi v naší společnosti s potřebami dětí a mládeže vyrůstajících v ústavních zařízeních (detipatridomu, 2020). V rámci plánované hostitelské péče zájemce nejprve kontaktuje příslušný OSPOD, organizace zabývající se hostitelskou péčí, popřípadě dětský domov a pak až dochází k postupnému navazování vztahu s konkrétním dítětem, které obvykle vybírá ředitel ústavního zařízení, protože obvykle dokáže nejlépe posoudit, pro které dítě by byla tato forma péče vhodná (Matějček, 2002). Tato forma je ochuzena o vznik přirozeného vztahu mezi dítětem a hostitelem (Blahutová, Zezulová, 2011). Jak ale Blahutová a Zezulová (2011) ve své knize dodávají, plánovaná hostitelská péče je obohacena o důkladnou přípravu hostitelských rodin i dítěte na celý, mnohdy náročný, proces, případně také o dlouhodobé doprovázení hostitelů.

1.4.2 Legislativa hostitelské péče

V legislativě je pojem hostitelská péče doposud neznámý (detipatridomu, 2020). Tato problematika je obsažena v zákoně č. 359/ 1999 Sb., O sociálně – právní ochraně dětí a realizuje se podle paragrafu 30 tohoto zákona. Tento § 30 vymezuje pobyt dítěte

mimo zařízení u fyzických osob na maximální dobu 14 dní (tato doba může být v odůvodněných případech prodloužena). Pracovníci OSPOD často upozorňují na to, že v praxi je hostitelská péče neovladatelná, jelikož nemá jasně ukotvená pravidla a jasně danou legislativu, a tak si každý pracovník může různě vysvětlovat danou legislativu (Kotek, Kotalová, 2007). Dále Kotek a Kotalová (2007) ve své knize zmiňují, že ve skutečnosti zájemci o hostitelskou péči obvykle nebývají dostatečně prověřováni, neprocházejí žádnou povinnou přípravou v rámci přijetí nového dítěte do rodiny a zájemci o hostitelskou péči nejsou nikde ani pořádně evidováni mimo evidence jednotlivých ústavních zařízení, kdy zpravidla bývá na jednotlivých ředitelích, jak kvalitně tuto evidenci povedou.

1.4.3 Podmínky hostitelské péče

O umožnění návštěv dítěte, které je umístěno v ústavním zařízení, u jeho rodičů, prarodičů, sourozenců, případně jiných fyzických osob, nerozhoduje soud, ale ředitel daného ústavního zařízení, ve kterém je dítě umístěno (Gabriel, Novák, 2008). Gabriel a Novák (2008) dále dodávají, že vždy je ředitel povinen toto rozhodnutí konzultovat s příslušnými pracovníky OSPOD. Jak Gabriel a Novák (2008) dále zmiňují, stejný postup platí i u pobytů mimo zařízení dítěte v rámci hostitelské péče a nikdy nelze bez souhlasu pracovníků OSPOD takovýto pobyt dítěti umožnit.

1.4.4 Výběr vhodných žadatelů o hostitelskou péči

Jak vzniká vztah hostitele a dítěte v rámci spontánní formy hostitelské péče jsem již popsala v kapitole výše (viz kapitola č. 1.4.1.1). V této kapitole se především zaměřím na žadatele v rámci plánované formy hostitelské péče.

Hostitelská péče je velmi náročná na čas, energii, finanční možnosti a trpělivost jednotlivých hostitelů, obvykle i ostatních členů jejich rodiny (Blahutová, Zezulová 2011). Jak Blahutová se Zezulovou (2011) dále dodávají, v rámci plánované hostitelské péče se často setkáváme s altruistickým záměrem jedinců, kteří velmi často nemají doposud žádné zkušenosti s dítětem, které prošlo ústavním zařízením a jeho výchova je tudíž velmi specifická a náročná a nedovedou si představit, co všechno taková péče vlastně obnáší.

Sociální pracovníci OSPOD, jež schvalují pobyt dítěte u hostitelů, mají možnost v rámci posouzení vhodnosti žadatelů o hostitelskou péči požádat příslušný krajský úřad o odborné vyšetření těchto osob, není to však ale jejich povinnost si toto vyšetření vyžádat (Gabriel, Novák, 2008). Jak Gabriel a Novák (2008) dodávají, prostřednictvím tohoto vyšetření dostávají možnost vyjádřit se o vhodnosti žadatelů i psychologové pro náhradní rodinnou péči působících na těchto úřadech, což je velice prospěšné pro úspěšné zvládnutí poskytnutí hostitelské péče. Vždy je pro všechny strany přínosné, když je potencionální zájemce o hostitelskou péči dostatečně informován, je schopen otevřeně mluvit o svých případných obavách a sociální pracovník OSPOD je schopen zájemce dostatečně podpořit a seznámit s celým procesem i riziky hostitelské péče (Matějček, 2002).

Vždy je důležité, aby sociální pracovník dokázal objektivně vyhodnotit vhodnost motivace žadatelů o hostitelskou péči (Gabriel, Novák, 2008). Jak Gabriel a Novák (2008) ve své knize zmiňují, ideální zájemci o hostitelskou péči jsou lidé, kteří se dokážou velice dobře vžít do budoucí role jakéhosi „strejdy či tety“ na víkendy a prázdniny, aniž by měli potřebu suplovat dítěti jeho rodiče a poutat ho k sobě pseudorodičovským poutem, které by v budoucnosti bylo významným faktorem a argumentem svěřeni tohoto dítěte do jejich pěstounské péče.

1.4.5 Přijetí dítěte do hostitelské rodiny

Přijetí dítěte do hostitelské péče – rodiny do jisté míry lze přirovnat k přijetí dítěte do péče pěstounské (Pazlarová, 2016). Jak Pazlarová (2016) ve své knize dále popisuje, obvykle příchod nového dítěte do hostitelské rodiny doprovází řada smíšených pocitů – radost, obava, nejistota a strach. Na rozdíl od péče pěstounské obvykle dítě v hostitelské rodině nemá skoro žádné povinnosti, jelikož tam jezdí jen na návštěvy, hostitelé nemají dostatek prostoru se plně podílet na jeho výchově, a i když to hostitelům zprvu obvykle nevadí, po nějakém čase to pro ně může začít být velice frustrující (Gabriel, Novák, 2008). I u hostitelské péče lze mluvit o určité fázi adaptace, kdy dochází ke sblížování se s dítětem a zároveň i dítě či dospívající si postupně zvyká na novou hostitelskou rodinu, jejich zvyklosti, pravidla atd. (Pazlarová, 2016). Přijetí dítěte do hostitelské péče pro hostitele znamená, že jsou zároveň připraveni a ochotni sdílet s dítětem jak jeho radosti a úspěchy, tak i jeho starosti, neúspěchy a často i traumata, která tyto děti v sobě

velice často mají a nesou si sebou po celý život (Matějček, 2002). Dále je velice důležité si u dítěte postupem času získat jeho důvěru a navázat tak důvěrný a bezpečný vztah s jasně stanovenými hranicemi a pravidly, se kterými je dítě dopředu seznámeno (Pazlarová, 2016).

1.4.6 Výběr vhodného dítěte do hostitelské péče

Vzhledem k tomu, že celkově hostitelská péče nemá jasně danou legislativu a kritéria, za kterých může být realizována, je velmi složité vymezit děti vhodné pro hostitelskou péči. V mém realizovaném výzkumu, který je součástí praktické části této práce, se dozvíte, jak si pracovníci dětských domovů a dětských domovů se školou představují vhodné dítě pro hostitelskou péči.

Vzhledem k tomu, že většina dětí, které žijí v různých typech ústavních zařízení, často velmi citově strádají, mají spoustu problémů a vnitřních nevyřešených traumat, nemají nikoho, kdo by jim dodal pocit bezpečí, lásky a bezpodmínečného přijetí – pro všechny tyto děti by mohla být hostitelská péče vhodná na zmírnění jejich obtíží, ale bohužel ne lze každému takovému dítěti hostitelskou péči zprostředkovat z důvodu malého počtu zájemců o hostitelskou péči (Zezulová, 2011). Proto jak dále Zezulová (2011) dodává, v případě hostitelské péče je výhodnější jít opačným postupem, a to tím, pro koho je hostitelská péče nevhodná.

Hostitelská péče zpravidla bývá nevhodná pro malé děti cca do 5 let, u kterých velice rychle vzniká silné citové pouto k dospělým osobám (hostitelům) a většinou jim vzhledem k věku není možné verbálně vysvětlit princip hostitelské péče (Klimeš, 2006). Hostitelská péče je tedy vhodná především pro starší děti nad 10 let, které už dokáží dobře pochopit limity hostitelské péče a mají tak reálná očekávání od tohoto způsobu péče (detipatridomu, 2020). Dále hostitelská péče není na místě u dětí, které jsou v častém kontaktu se svými biologickými rodiči a jezdí k nim na pobytové povolenky (prázdniny, víkendy, Vánoce atd.) a není zde tedy prostor pro vytvoření citového vztahu, protože zájem rodičů je pro děti vždy prvořadý (Zezulová, 2011). Stejně tak není hostitelská péče vhodná pro děti a mladistvé, jež se už připravují na pěstounskou péči, popřípadě adopci (Klimeš, 2006). Jak dále Klimeš (2006) dodává, u těchto dětí je velice kontraproduktivní v tomto období vytvářet citový vztah k dalším jiným osobám, kterým se pěstouni stát nemohou. Vždy ale musíme jednat s ohledem na zájem daného

dítěte a můžeme se setkat i s tím, že samotné dítě bude hostitelskou péčí z různých důvodů výrazně odmítat (dítě může mít velký strach, pocit nejistoty, strach z dalšího zklamání od dospělé osoby, pocit „překážení“ a komplikování života hostitelů, svůj volný čas raději tráví s kamarády, přáteli, partnery atd.) (Zezulová, 2011). Jak Zezulová (2011) dále zmiňuje, je důležité s těmito dětmi i tak o této formě péče důkladně mluvit a pozorovat, jak se vyvíjí jejich názory a postoje k hostitelské péči.

1.4.7 Vytváření vzájemného vztahu mezi dítětem a hostitelem

Jak jsem již zmínila v kapitole výše (1.4.5 Přijetí dítěte do hostitelské rodiny), mezi základní charakteristiku dětí z dětského domova patří ztráta důvěry k okolí a navazování vztahů s dospělými lidmi (Zezulová, 2011). Jak dále Zezulová (2011) dodává, je proto stěžejní, aby hostitel při budování vztahu s dítětem dobře zvažoval, co dítěti slibuje a k čemu se zavazuje. Nikdy dítěti nesmí slibovat nic, co již dopředu ví, že nemůže splnit, tak dojde ke zklamání dítěte a narušení jejich vzájemného vztahu (detipatridomu, 2020). Dále je také důležité hned na začátku si ujasnit, zda je na místě s dítětem budovat silné citové pouto anebo zda je lepší se snažit tomu předcházet (Klimeš, 2006). Jak Klimeš (2006) dále uvádí, v situacích, kdy jde o mladého člověka s nejasnými plány do budoucna, případně osobu (např. trenéra fotbalu, vedoucího zájmového kroužku), která si střídavě bere z dětského domova různé děti na výlety atd., je lepší se snažit citové pouto s těmito dětmi nerozvíjet, protože by to pro ně poté mohlo být naopak dalším traumatem v jejich životě.

Podle Klimeše (2006, 32-33 s.) je vhodné při budování vztahu mezi dítětem a hostitelem postupovat těmito kroky:

- 1. Zaškolení a prověření hostitelů*
- 2. Občasné schůzky v DD v kolektivu dalších dětí a vychovatelů*
- 3. Procházky nebo malý výlet autem po okolí DD*
- 4. Víkendový pobyt u hostitelů*
- 5. Návštěvy jednou za jeden až dva měsíce udržovat stále, minimálně jeden rok*
- 6. Pokud hostitelé vykazují neustálý sklon k častějším návštěvám, tak opatrně zvážit i týdenní či čtrnáctidenní periodu. Ze začátku jako mimořádné výjimky.*
- 7. Pokud funguje perioda kratší než měsíční, pak je přirozené, aby děti trávili u hostitelů i Vánoce a jiné svátky.*

1.4.8 Spolupráce s biologickou rodinou dítěte

Z dětí, které jsou umístěny v dětském domově, je většina i nadále v kontaktu se svými biologickými rodiči (Zezulová, 2011). Často mohou případné kontakty s biologickou rodinou dítěte dělat hostitelům velké starosti, a ne vždy mají prostor o těchto starostech s někým mluvit (Matějček, 2002). Hostitelé mnohdy mají jen minimální informace a často různě zkreslené o původní rodině dítěte a jeho minulosti (Zezulová, 2011). Jak dále Zezulová (2011) dodává, je důležité, aby dětský domov, případně jiné ústavní zařízení, ve kterém je dítě umístěno, hostitelům poskytlo co nejvíce komplexní zprávy o rodině a minulosti dítěte, protože je to velice stěžejní pro vzájemné přijetí a respektování obou stran. Vždy musíme chápat a respektovat to, že ať se rodiče o své děti starali sebehůř a dětem způsobili různá traumata, vždy budou součástí jejich života (Archerová, 2001). Raphael – Leff (2008) poukazuje na studie psychiatra Donalda Winnicota, který poukazuje na to, že některé potřeby dítěte mohou být zajištěny náhradními pečovateli (vychovateli, hostiteli) ale existuje důvod, proč důležitou osobou v životě dítěte zůstává biologická matka. Winnicot in Jedlička (2017) uvádí, že biologická matka se po celou dobu těhotenství na dítě citově připravuje a svým způsobem života je zodpovědná za vnitřní klima dítěte. Výzkum Batty a Ratnapalan (2009) poukazuje na Winnicotův koncept „dobré matky“, která by měla o dítě pečovat zcela přirozeně a s láskou, ne vždy tomu u těchto dětí takto je. Ovšem v případech, kdy by docházelo k hanění hostitelů a jejich péče a navádění dítěte proti nim, je třeba vše řešit s příslušným ústavním zařízením, kde je dítě umístěno, děti by toto nesly velmi těžce (Sinclair, 2005). Kontakty s biologickou rodinou vždy vyvolávají řadu emocí (Rushton, 2014). Hostitelé pocítují za děti odpovědnost a mají tendenci je chránit (Sinclair, 2005). Často mají hostitelé na tyto rodiče velice negativní názor, protože jim nemohou odpustit, jak dokázali svým dětem ublížit (Zezulová, 2011). Neměli by ale mít strach i přesto, co si o rodičích doopravdy myslí o nich s dětmi mluvit a pomáhat jim zpracovat občas velmi traumatické zážitky spojené s jejich biologickou rodinou (Archerová, 2001). Tyto děti mají velice často narušený rozvoj attachmentu a přetrvává u nich pocit sounáležitosti k jejich biologické rodině (Steenbakkers, Steen, Grietens, 2018). Vždy musí mít hostitelé na paměti to, že je důležité, aby jednali v nejlepším zájmu dítěte, a ne ve svém prospěchu, což může být mnohdy složité (Matějček, 2002). V hostitelské rodině se dítě dokáže cítit uvolněně, bezpečně a dobře, obvykle až ve

chvíli, jež vycítí, že hostitel pochopil, přijmul celou jeho rodinu i jeho minulost a jeho rodiče neodsuzuje (Zezulová, 2011). Jak Zezulová (2011) dále uvádí, je důležité, aby hostitelé nehodnotili rodiče jako osobnosti, ale vždy, aby případně hodnotili pouze jejich mnohdy nevhodné jednání v konkrétních situacích, a to i v situacích, kdy rodiče celkově velice negativně hodnotí i samo dítě v hostitelské rodině.

1.4.9 Přínos hostitelské péče pro dítě

Určité přínosy hostitelské péče byly již v celé této kapitole průběžně zmiňovány. V této kapitole tyto přínosy shrnu a vyjmenuji ty nejpodstatnější. V praktické části této mé práce budou též přínosy hostitelské péče jmenovány od odborníků z praxe v rámci mého výzkumu.

Díky hostitelské péči lze předcházet nebo minimalizovat vznik a následky citové deprivace a hostitelská péče tak přispívá k vývoji zdravého jedince v rámci ústavního zařízení (Gabriel, Novák, 2008). Jak bylo zmíněno již v předchozí kapitole, tyto děti jsou často velice nedůvěřivé a skrz hostitelskou péči si tyto děti často budují znovuzískávání důvěry k dospělým a obnovení navazování vztahů s dospělými (Zezulová, 2011). Dítě také prostřednictvím této péče má možnost většinou poprvé v životě vidět a zažít, jak funguje stabilní rodina a vztahy v ní (vidí, jak se rodiče chovají ke svým dětem a děti k nim, zažívají běžné rodinné konflikty řešené s klidem, získávají prostřednictvím hostitelské rodiny správné vzorce chování, přejímají jejich zvyky, pravidla slušné komunikace, dodržování pravidel atd.) (Gabriel, Novák, 2008). Dítě má také možnost v hostitelské rodině prožít mnohdy poprvé v životě pocit úspěchu a ocenění (Zezulová, 2011). Jak dále Zezulová (2011) dodává, mnohdy se děti při těchto pobytech chovají lépe než v dětském domově, a tak je důvod, aby byly svými hostiteli chváleni, což se pozitivně projevuje v budování jejich sebedůvěry. Dítě také v rámci hostitelské péče, které je dlouhodobě umístěno v ústavním zařízení má možnost prožít zážitky a vidět podněty, které by mu jinak nikdy nebyly poskytnuty (Gabriel, Novák, 2008). Další výhodou hostitelské péče je rozšíření sociálního prostředí dítěte zcela přirozenou cestou (dítě v rámci hostitelské rodiny je postupem času zcela přirozeně integrováno i mezi širší rodinu a přátele hostitelů a rozšiřuje se tak jeho sociální prostředí) (Zezulová, 2011). Jak Zezulová (2011) dále zmiňuje, pobyty u hostitelů mohou mít také pozitivní vliv na smysluplné trávení volného času dítěte a dospívajícího,

a tím pádem předcházení negativních vlivů, jenž jsou dospívající často ohroženi (závadové partičky, hazardování s návykovými látkami, alkohol atd.). Když je u dítěte hostitelská péče dlouhodobá, může se stát hostitelská rodina kotvou a místem jistoty a bezpečí po odchodu jedince z ústavního zařízení, a i po celý zbytek jeho života (detipatridomu, 2020).

1.4.10 Rizika hostitelské péče

Stejně tak, jako hostitelská péče dítěti přináší určitá pozitiva, tak pro dítě obnáší také i rizika. Největším rizikem hostitelské péče může být zklamání dítěte (hledamerodice, 2020). Jak ve svém článku autorka dále uvádí, děti, které jsou umístěny v ústavním zařízení mnohdy už prožily spoustu zklamání během svého života a hostitelská péče pro ně může být někdy dalším zklamáním (buďto dítě může začít toužit po tom stát se plnohodnotným členem rodiny formou pěstounské péče a rodina není připravena toto přání naplnit a nebo si hostitelé dítě k sobě velmi blízce citově naváží a po nějaké době z různých důvodů nemohou v hostitelské péče pokračovat a veškeré kontakty s dítětem ukončí, což může být pro dítě velice traumatizující). Dalším rizikem může být zklamání vychovatele nebo sociálního pracovníka, který se v celém procesu velice aktivně angažoval a hostitelská péče z různých důvodů byla po nějakém čase ukončena (Zezulová, 2011). Jak Zezulová (2011) dále dodává, o zklamání vychovatelů nemáme dostatek podložených informací a může k těmto zklamáním docházet z různých důvodů. Mezi další riziko lze zařadit zklamání hostitelů, kteří nabízejí svůj volný čas, energii, trpělivost atd. (hledamerodice, 2020). Jak autorka ve svém článku dále dodává, ke zklamání může dojít z různých důvodů například když dítě z různých důvodů najednou hostitelskou péči ukončí, hostitelům začne připadat, že je dítě finančně zneužívá, hostitelé se nedokáží vyrovnat s projevy citové deprivace a specifickým chováním dítěte atd. Zároveň mnohdy mohou být hostitelé velice zklamáni i z přístupu a jednání pracovníků zainteresovaných v celém procesu hostitelské péče (pracovníci OSPODU, úřadů, ústavních zařízeních atd.) (detipatridomu, 2020). Dalším rizikem může být také nezralost dítěte pro hostitelskou péči, která může přinést velké obtíže v oblasti psychického vývoje jedince (Zezulová, 2011). Jak Zezulová (2011) dále uvádí, obvykle se objevuje u dětí mladší 6 let, které se špatně orientují kam vlastně patří a proč tak často mění jedno prostředí za druhým, proto se pro takto malé děti hostitelská péče ani nedoporučuje. Zezulová (2011) také dodává, že tato nezralost se u dítěte může projevit

různými obtížemi, které u něj dříve neexistovaly (pomočování, noční běsy, pláč před spaním atd.). Dalším rizikem může být nesouhlas a nepochopení ze strany biologických rodičů dítěte (detipatridomu, 2020).

1.4.11 Neziskové organizace pro hostitelské rodiny

V rámci podpory hostitelských rodin a budoucích zájemců o hostitelskou rodinu v České republice existuje několik organizací zabývajících se podporou těchto rodin. Jedná se o organizace, které se zároveň zabývají celkovou náhradní rodinnou péčí (především pěstounskou péčí). Mezi nejznámější organizaci na podporu a propagaci hostitelské péče patří organizace **Děti patří domů, z.s.** (detipatridomu, 2020). Jak je ve článku dále zmíněno, posláním této organizace je podpora a rozvoj náhradní rodinné péče a hostitelské péče v České republice. Tato organizace vydala odbornou metodiku s názvem Hostitelská péče a příprava k ní, která má napomáhat budoucím hostitelům při jejich rozhodování. Tato organizace se věnuje především vzděláváním a všemožným osvětovým aktivitám (detipatridomu, 2020). Jak je ve článku zmíněno, ve vztahu k hostitelské péči se věnuje především poradenstvím, individuální přípravě k hostitelství, vyhledáváním budoucích hostitelů konkrétnímu dítěti z konkrétních ústavních zařízeních atd. Podobným aktivitám a podpoře hostitelských rodin se v Jihočeském kraji věnuje například organizace **Prevent 99- centrum podpory náhradní rodinné péče** (prevent99, 2020).

2 Praktická část

2.1 Cíl práce

Cílem mé diplomové práce je zmapovat zkušenosti pracovníků dětských domovů a dětských domovů se školou s hostitelskou péčí. Dále byly stanoveny tyto dva dílčí cíle:

Dílčí cíl 1: Zjistit přínosy realizace hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou.

Dílčí cíl 2: Sumarizovat rizika realizace hostitelské péče.

2.2 Výzkumné otázky

Vzhledem ke stanovenému cíli mé diplomové práce byla stanovena hlavní výzkumná otázka, ke které jsem zvolila 2 dílčí výzkumné otázky.

HVO: Jaký pohled mají na hostitelskou péči pracovníci dětských domovů a dětských domovů se školou?

DVO1: Jaká pozitiva může dětem s nařízenou ústavní výchovou hostitelská péče přinést?

DVO2: Jaká negativa může hostitelská péče pro děti mít?

3 Metodika

3.1 Metodický postup

Pro svou empirickou část práce jsem zvolila kvalitativní výzkum. Strauss a Cossrbínová (1999) termín kvalitativní výzkum vykládají jako jakýkoliv výzkum, jehož výsledky se nezískávají prostřednictvím statistických procedur, popřípadě jiných způsobů kvantifikace. Kvalitativní přístup obsahuje mnoho postupů, které se snaží pochopit zkoumaný sociální problém (Reichel, 2009). *Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem je tu odkrýt význam pokládaný sdělovacím informacím* (Disman, 2011, s. 285). Jak dále dokazuje Švaříček (2005), cílem výzkumníka, který realizuje daný kvalitativní výzkum, je za pomoci různých druhů postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jakým způsobem lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu. Podle Miovského (2006) lze kvalitativní výzkum charakterizovat jako jedinečný a neopakovatelný, dále také velmi kontextuální, protože různá pravidla a zákonitosti uplatňující se v psychologii mnohdy neplatí obecně, procesuálně a dynamicky, neboť zkoumaný jev vznikl, rozvíjí se, zaniká a odehrává se v čase. V rámci svého výzkumu tyto charakteristiky považuji opravdu za stěžejní. Výhodou kvalitativní strategie je především důkladné prozkoumání a zjištění všech podrobností, jež souvisí s danou problematikou (Hendl, 2016). Hendl (2016) jako další výhodu uvádí přímý (osobní) kontakt výzkumníka a komunikačních partnerů v terénu, kde má možnost výzkumník pozorovat interakci objektů s okolím.

Jako metodu ke zpracování kvalitativního výzkumu jsem zvolila metodu dotazování s využitím techniky polostrukturovaného rozhovoru. V rámci polostrukturovaného rozhovoru tvoříme jasná schémata, která jsou pro tazajícího závazná (Miovský, 2006). Prostřednictvím vybraného tématu specifikujeme otázky, na které se chceme ptát (Miovský, 2006). Jak dále Miovský (2006) ve své knize dodává, před realizací samotného polostrukturovaného výzkumu je typická příprava okruhu otázek před samotným rozhovorem s komunikačními partnery. Miovský (2006) na závěr uvádí, že výzkumník může během rozhovoru libovolně měnit pořadí otázek podle naladění komunikačních partnerů a celkového směru vedeného rozhovoru.

V rámci svého výzkumu jsem si předem stanovila 11 základních otázek k polostrukturovanému rozhovoru pro ředitele dětských domovů a dětských domovů se

školou a 10 základních otázek pro pracovníky dětských domovů a dětských domovů se školou (vychovatele, sociální pracovníce atd.) ústavních zařízeních. Otázky pro ředitele i pracovníky byly všechny stejné. Jen ředitelé ústavních zařízení měli navíc otázku ohledně povědomí pracovníků o hostitelské péči v jejich zařízení. Otázky byly zaměřené na tyto oblasti: zkušenosti ředitelů a pracovníků dětských domovů a dětských domovů se školou s hostitelskou péčí; rizika hostitelské péče; přínos hostitelské péče pro děti; výběr dětí do hostitelské péče; kritéria žadatelů, které by měly být rozhodující při výběru hostitelské rodiny; spolupráce v rámci hostitelské péče mezi jednotlivými ústavními zařízeními a OSPODY / případně hostitelskými rodinami.

Jako metodu pro zpracování výsledků mého výzkumu jsem použila **metodu trsů**. Prostřednictvím této vybrané metody jsem sdružovala získané odpovědi z rozhovorů do konkrétních skupin podle jejich podobnosti. Jak říká Miovský (2006), tato metoda vzájemně porovnává získaná data a třídí je podle konkrétních podobnostních znaků do daných skupin. *Tyto skupiny by měly vznikat na základě vzájemného překryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami* (Miovský, 2006, s. 221).

Jedná se o tyto kategorie: sociodemografické údaje; zkušenosti pracovníků s hostitelskou péčí; rizika hostitelské péče; přínos hostitelské péče; vhodné dítě do hostitelské péče; vhodná hostitelská rodina; spolupráce s OSPOD; spolupráce s hostitelskými rodinami; povědomí pracovníků o hostitelské péči; názor pracovníků na hostitelskou péči; nedostatky v hostitelské péči.

V další fázi zpracování získaných rozhovorů s pracovníky dětského domova jsem použila **metodu prostého výčtu**. Prostřednictvím této metody jsem zkoumala, jaké jevy a v jaké četnosti se vyskytují v odpovědích jednotlivých informantů. Jak Miovský (2006) ve své knize uvádí, metoda prostého výčtu vyjadřuje poměr, četnost nebo intenzitu nějakého jevu.

V závěru zpracování výsledků výzkumu jsem využila **metodu kontrastů a srovnávání**. Tuto metodu jsem využila proto, abych zjistila, jak se liší jednotlivé odpovědi vybraných pracovníků a jestli jejich pracovní pozice ovlivňuje jejich názory na danou věc. Miovský říká (2006), že díky této metodě máme možnost rozlišit od sebe jednotlivé kategorie a zjistit jejich rozdíly i přes mnoho jejich společných znaků. Výsledky jsou pro přehlednost doplněny o tabulky.

3.1.1 Výzkumný soubor

Při výběru výzkumného souboru (dětských domovů a dětských domovů se školou) jsem využila metodu **záměrného (účelového výběru)**. Záměrný výběr se realizuje s ohledem na nezbytné vlastnosti a kritéria případu, jež jsou potřeba k získání daného cíle, kterého chce výzkumník ve své práci dosáhnout (Švaříček, 2007). Podle Miovského (2007) tato metoda patří k nejvyužívanějším v rámci výběru výzkumného souboru u kvalitativního výzkumu. Jak Miovský (2007) ve své knize dále dodává, prostřednictvím této metody jsou cíleně vybírání informanti, kteří vyhovují předem stanoveným kritériím výzkumného vzorku a souhlasí účastnit se výzkumu.

Informanty pro svůj výzkum jsem vybírala podle kritérií, které jsem si předem stanovila. Oslovila jsem dětské domovy a dětské domovy se školou, kde prvním kritériem při mém výběru bylo, že jsou na území jihočeského nebo středočeského kraje. Hlavním kritériem při mém výběru bylo dále to, že vybraný dětský domov nebo dětský domov se školou poskytuje – v minulosti poskytoval hostitelskou péči. Všichni vybraní ředitelé, sociální pracovníci a vychovatelé ústně souhlasili se zapojením se do mého výzkumu před zahájením rozhovoru. Velikost výzkumného souboru byla dána vysycením vzorku.

3.2 Realizace výzkumu

Svůj výzkum jsem realizovala na jaře 2020. Jako první jsem v březnu 2020 e-mailem oslovila dětské domovy a dětské domovy se školou v jihočeském a středočeském kraji. Celkem jsem oslovila 24 zařízení, z toho bylo 22 dětských domovů a 2 dětské domovy se školou. Na email zareagovalo celkem 10 zařízení (9 dětských domovů a 1 dětský domov se školou). Z toho celkem 8 zařízení (7 dětských domovů a 1 dětský domov se školou) bylo ochotno se do mého výzkumu zapojit. Z toho jsem vybrala 5 dětských domovů a 1 dětský domov se školou, které odpovídaly mým předem stanoveným kritériím. Bližší kritéria při výběru dětských domovů a dětských domovů se školou jsem již popsala v předchozí kapitole (3.1.1 výzkumný soubor). Rozhovory s vybranými zařízeními jsem realizovala během března a dubna 2020. Do mého výzkumu se zapojili jak ředitelé, sociální pracovníci, tak i vychovatelé vybraných zařízení. Celkem jsem realizovala 13 rozhovorů (5 rozhovorů s řediteli dětských domovů, 3 rozhovory se sociálními pracovníky a 5 rozhovorů s vychovateli). Všechny rozhovory jsem si

nahrávala na diktafon. Nahrávání na diktafon jsem zvolila z důvodu, abych rozhovor nenarušovala zapisováním poznámek. Každý rozhovor trval různě dlouho podle toho, jaké měl kdo zkušenosti a znalosti, jak kdo byl ochotný se s nimi podělit. Všechny rozhovory jsem doslovně přepsala. Před zahájením každého polostrukturovaného rozhovoru jsem informanty seznámila s průběhem celého rozhovoru. Dále jsem ředitele, sociální pracovníky a vychovatele znovu upozornila na dobrovolnou účast v mém výzkumu a možnost, kdykoliv rozhovor v jeho průběhu ukončit a z výzkumu odstoupit, pokud by se někdo z nich cítil nekomfortně. Stejně tak jsem každého z nich informovala o tom, že pokud jim některá z položených otázek bude nepříjemná, nemusí odpovídat. Dále jsem všechny informanty dopředu seznámila s cíli a záměry svého výzkumu a s tématy, kterých se otázky budou týkat. Též jsem všechny dopředu upozornila na celkovou plánovanou časovou náročnost rozhovoru. Pro zachování anonymity všech informantů a jednotlivých zařízení nebudou v mé diplomové práci uváděna jejich opravdová jména či žádné bližší osobní údaje. Veškerá jména, která budou v diplomové práci zveřejněna, budou pouze fiktivní. Po dokončení všech rozhovorů byla na přelomu dubna a května 2020 prováděna analýza dat metodou vytváření trsů, metodou prostého výčtu a metodou kontrastů a srovnávání a následná jejich interpretace za pomoci tabulek a grafických schémat pro přehlednost.

4 Výsledky

V této kapitole budou zpracovány získané informace od jednotlivých pracovníků (ředitelů, sociálních pracovníků a vychovatelů) z ústavních zařízení, kteří se zapojili do mého výzkumu. V první podkapitole jsou rozděleny výpovědi pracovníků do určitých kategorií podle společných znaků jednotlivých výpovědí. V druhé podkapitole jsou výsledky vzájemně srovnávány podle výpovědí jednotlivých pracovních pozic.

4.1 Pracovníci dětského domova (ředitelé, sociální pracovníci, vychovatelé)

4.1.1 Sociodemografické údaje

V oblasti těchto otázek jsem se zajímala o identifikační údaje všech pracovníků, kteří se zapojili do mého výzkumu, a to pohlaví, věk a jejich délku působení v zařízení. Údaje jednotlivých ředitelů jsou přehledně uvedeny v tabulce 1. V tabulce 2 jsou přehledně zpracovány údaje sociálních pracovníků. V tabulce 3 jsou uvedeny údaje vychovatelů. V tabulce 4 uvádím podle skutečných údajů, které mi sdělili jednotliví pracovníci ústavních zařízení, počet dětí, u kterých aktuálně probíhá hostitelská péče v jednotlivých zařízeních.

Tabulka 1: Sociodemografické údaje ředitelů

Ř = Ředitel	Pohlaví	Věk	Délka působení v zařízení
Ř 1	muž	57	10 let
Ř 2	žena	56	35 let
Ř 3	muž	59	11 let
Ř 4	muž	38	12 let
Ř 5	muž	37	2 roky

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 2: Sociodemografické údaje sociálních pracovníků

SP = sociální pracovník	Pohlaví	Věk	Délka působení v zařízení
SP 1	žena	50	9 let
SP 2	žena	42	2 roky
SP 3	žena	39	2 roky

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 3: Sociodemografické údaje vychovatelů

V = vychovatel	Pohlaví	Věk	Doba působení v zařízení
V 1	žena	48	15 let
V 2	žena	39	9 let
V 3	žena	24	3 roky
V 4	žena	42	7 let
V 5	žena	46	20 let

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 4: Počet dětí v dubnu 2020 v hostitelské péči v jednotlivých zařízeních

Zařízení	Počet dětí v zařízení	Pohlaví dětí v HP = Hostitelská péče	Věk dětí v HP
Dětský domov 1	4	2 chlapci, 2 dívky	6 let, 9, let, 14 let, 16 let
Dětský domov 2	1	dívka	10 let
Dětský domov 3	1	chlapec	16 let
Dětský domov 4	2	dívka, chlapec	15 let, 17 let
Dětský domov 5	4	2 dívky, 2 chlapci	10 let, 11 let, 9 let, 16 let
Dětský domov se školou 6	1	chlapec	14 let

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.2 Zkušenosti pracovníků s hostitelskou péčí

Ředitelé

Na tuto oblast otázek, kde jsem se dotazovala na jejich dosavadní zkušenosti s hostitelskou péčí a zda u nich převládají pozitivní nebo negativní zkušenosti všech 5 ředitelů, bylo jednoznačně odpovězeno, že jejich dosavadní zkušenosti s hostitelskou péčí jsou pozitivní. Ř 2 a Ř 5 jedním slovem říkají, že se nikdy nesetkali s negativními zkušenostmi s hostitelskou péčí. Ř 1 dále doplňuje: *„Zkušenosti jsou pozitivní, je ale vždy potřeba dohodnout s hostitelskými rodinami přesná pravidla.“* Ř 3 dále uvádí: *„Mé zkušenosti s hostitelskou péčí jsou rozhodně pozitivní. Jsem rád, že tento způsob péče zákon umožňuje a jako výhodu vidím i to, že zákon nějak více nepopsal a nesešněroval hostitelskou péči.“* Ř 4 k tomu dodává: *„Mé zkušenosti s hostitelskou péčí jsou doposud spíše pozitivní. Moje zástupkyně měla v hostitelské péči v minulosti 2 sourozence, což byla dlouhodobá hostitelka, která tam probíhala v řádu možná 10 let a těm dětem to jednoznačně prospělo.“* Tabulka 5 poukazuje na to, že u všech ředitelů jednoznačně převládají pozitivní zkušenosti a nikdo z informantů neuvedl žádnou negativní zkušenost.

Tabulka 5: Zkušenosti ředitelů s hostitelskou péčí

Ř	Pozitivní zkušenost	Negativní zkušenost
Ř 1	X	
Ř 2	X	
Ř 3	X	
Ř 4	X	
Ř 5	X	

Zdroj: vlastní výzkum

Sociální pracovníci

U oblasti otázek ohledně zkušeností s hostitelskou péčí se SP 2 a SP 3 shodli, že doposud mají s hostitelskou péčí pouze pozitivní zkušenosti. Jak říká SP 3: *„Zkušenosti s hostitelskou péčí máme pozitivní, nenapadá mě nic víc, co bych k tomu dodala.“* Kdežto SP 1 má s hostitelskou péčí zkušenosti jak pozitivní, tak i negativní. SP 1 uvádí:

„U mě osobně převládají jak pozitivní, tak i negativní zkušenosti. Začnu tedy těmi pozitivními. Z dosavadních zkušeností vím, že dítě díky hostitelské péči má možnost poznat fungující rodinu, kterou ve většině případů, se kterými jsem se doposud během své praxe setkala, nikdy nezažilo. Zároveň ale z vlastní zkušenosti vím, že při nesprávném vyhodnocení vznikající hostitelské péče se mohou prohloubit problémy dítěte, a to jak výchovné, emociální, tak i psychické nebo se může stát, že dítě, které je jako většina našich dětí emocionálně ploché začne využívat péči hostitelů ve svůj prospěch a pak lze říct, že v tento moment pozbývá hostitelská péče svůj smysl.“

I přesto, že i u sociálních pracovníků převládají zkušenosti více méně pozitivní, je třeba zde vyzdvihnout i zkušenost SP 3, která poukazuje i na negativní zkušenost s hostitelskou péčí. Negativní zkušenost SP 3 poukazuje na to, že ne vždy hostitelská péče je pro dítě prospěšná. V následující tabulce 6 pro přehlednost znázorním převládající pozitivní zkušenosti sociálních pracovníků s hostitelskou péčí.

Tabulka 6: Zkušenosti sociálních pracovníků s hostitelskou péčí

SP	Pozitivní zkušenost	Negativní zkušenost
SP 1	X	X
SP 2	X	
SP 3	X	

Zdroj: vlastní výzkum

Vychovatelé

Na oblast otázek týkajících se pozitivních, případně negativních zkušeností s hostitelskou péčí, se všech 5 dotazovaných vychovatelek shodlo, že s hostitelskou péčí mají doposud samé pozitivní zkušenosti. Z toho V 3 a V 4 mají aktuálně samy v hostitelské péči děti a V 5 v minulosti měla děti v hostitelské péči. Jak V 2 dodává: „S hostitelskou péčí mám zkušenosti pozitivní, je to asi především tím, že máme štěstí na dobré hostitele.“ Jak říká V 3: „Vzhledem k tomu, že sama mám chlapce v hostitelské péči, mé zkušenosti jak osobní, tak i s ostatními hostiteli v našem domově, jsou pouze pozitivní a pro děti je hostitelská péče z mého pohledu opravdu prospěšná, i když samozřejmě v ní spatřuji i určitá rizika.“ Podobného názoru je i V 5, která říká: „Jelikož jsem sama v minulosti vykonávala hostitelskou péči u dvou sourozenců, vidím ji pro děti i zúčastněné osoby za přínosnou. Sami oni i dnes zpětně hodnotí pobyty u nás

doma jako přínosné pro další jejich rozvoj.“ Dosavadní pozitivní zkušenost potvrzuje i V 4, která říká: „Tak já si myslím, že jsme nikdy neměli nějakou negativní zkušenost tady s hostitelama a věřili jsme, že to probíhá v pořádku a děti i dospělí jsou spokojení.“ Žádná z vychovatelek doposud během své praxe nezaznamenala žádnou vyloženě negativní zkušenost s hostitelskou péčí. Pro přehlednost je vše znázorněno v tabulce 7.

Tabulka 7: Zkušenosti vychovatelů s hostitelskou péčí

V	Pozitivní zkušenost	Negativní zkušenost
V 1	X	
V 2	X	
V 3	X	
V 4	X	
V 5	X	

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.3 Rizika hostitelské péče

Ředitelé

Schéma 1 znázorňuje rizika, jenž spátrují jednotliví ředitelé ústavních zařízení v rámci hostitelské péče.

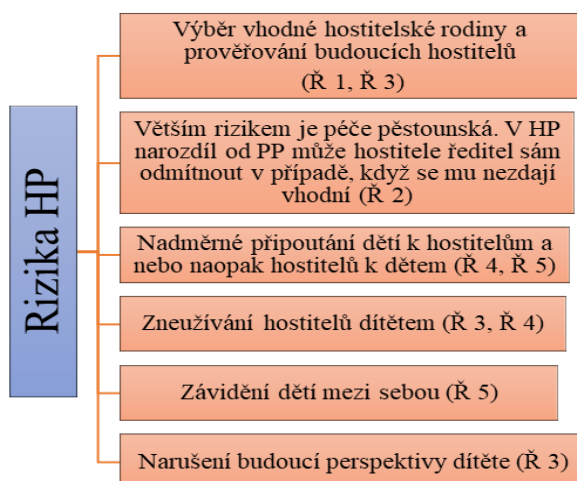

Schéma 1: Rizika hostitelské péče dle ředitelů ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázky v oblasti rizik, které jednotliví ředitelé spatřují v rámci hostitelské péče, se Ř 1, Ř 3 shodují, že největší riziko spatřují ve výběru vhodné hostitelské rodiny a prověřování budoucích hostitelských rodin. Jak dodává Ř 1: *„I přes prověrku trestního rejstříku, přes prověřování hostitelských rodin OSPODEM, je nutné po celou dobu trvání hostitelské péče prověřovat dotazy u dětí chování jejich hostitelů.“* Ř 3 k tomu též říká: *„Kolikrát si říkám, že mě opravdu mrzí, že jsem ta osoba odpovědná za to, nějakým způsobem vyhodnotit, zda jsou zájemci o hostitelskou péči vhodný či nikoliv. S těmi lidmi sice můžeme mluvit, ale těžko se na první pohled odhaduje jejich vnitřní charakter. Sice vím, že je možné požádat kraj o psychologické vyšetření žadatelů, ale to je tak komplikované, že k tomu nakonec u nás nikdy nedošlo, takže opravdu hlavní riziko vidím v tom, že špatně odhadnu a vyhodnotím budoucí hostitele.“* Naproti tomu Ř 2 vidí rizika spíše v péči pěstounské. Hostitele si vybírá sama a na rozdíl od péče pěstounské může hostitele odmítnout, když se jí nezdají vhodní. Jak sama říká: *„Rizika v hostitelské péči oproti pěstounské nevidím, protože pěstouny musím k vybranému dítěti pustit, i když zcela jasně vidím, že jejich zájem není pomoci dítěti ale sobě (většinou ekonomicky), ale hostitele mohu odmítnout.“* Jako další velké riziko Ř 4 a Ř 5 spatřují v nadměrném připoutání dětí k hostitelům anebo naopak hostitelů k dětem. Jak říká Ř 5: *„Další riziko je takové, že děti si s tím hostitelem vytvoří vztah a ten hostitel, když by vypadl z té hostitelské péče, tak to může na dítě negativně působit.“* Zároveň se Ř 3 a Ř 5 shodují na tom, že dalším rizikem může být zklamání hostitelů. Jak uvádí Ř 3: *„Hostitelé často přicházejí s tím, že mají pocit, že zachrání to děťátko, který jim za všechno bude vděčný, a tak to v realitě vůbec vypadat nemusí. Ty děti si často nesou svoje starosti a poškození a často pak různě zvláště reagují na některé úplně normální situace.“* Další riziko, které zmiňuje Ř 3 a Ř 4, může být též využívání hostitelů dítětem ve svůj prospěch. Jak popisuje Ř 4: *„Ty naše děti jsou náročné ve smyslu toho, že občas chtějí víc, než kolik je jim nabízeno a nejsou schopni to reflektovat, pokud nemají tyto hranice hned na začátku jasně nastavené.“* Ř 5 spatřuje riziko i v tom, že ne každému dítěti vzhledem k omezenému množství zájemců o hostitelskou péči je možné hostitelskou péči zajistit a riziko může tudíž být i ve vzájemném závidění dětí v zařízení mezi sebou. Jak Ř 5 říká: *„Děti si mohou mezi sebou závidět, že někdo někam jezdí a někdo nejezdí nikam.“* Jako poslední Ř 3 spatřuje riziko v narušených budoucích perspektivách dítěte v hostitelské péči, které zdůvodňuje tímto: *„Dalším problémem může být, že ty děti, co máme, jsou často z neveselých sociálních poměrů a všichni*

hostitelé jsou často z úplně opačných prostředí. Jsou velmi dobře finančně i materiálně zabezpečeny. A často se to tam velmi může třít: „Já jsem ten chudáček z děčáku a dostal jsem se teď do luxusního prostředí.“. A to myslím taky není moc dobré. Chtělo by, aby to bylo více přiměřenější. Tohle jim může později narušit perspektivy v tom, že všechny děti, které nejsou v dětském domově, žijí ve vile s deseti auty a bazénem.“

Sociální pracovníci

Schéma 2 přehledně znázorňuje rizika, jež spatřují jednotlivé sociální pracovníce v rámci hostitelské péče.

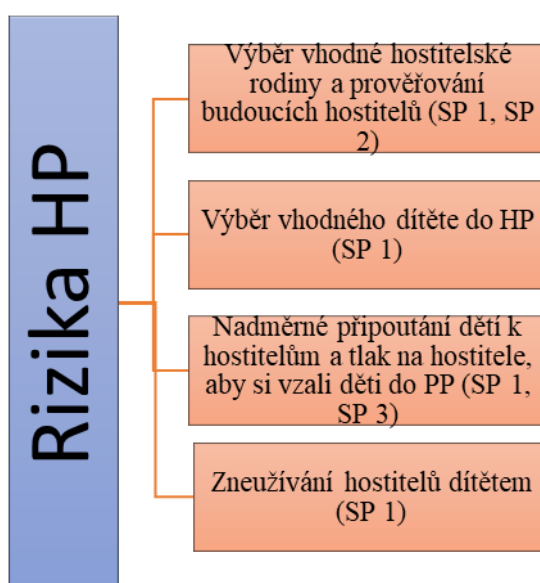

Schéma 2: Rizika hostitelské péče dle sociálních pracovníků ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

V oblasti otázek týkající se rizik hostitelské péče se SP 1 a SP 2 shodují v tom, že největší riziko vidí ve výběru vhodných hostitelů a jejich následného prověření. Jak uvádí SP 1: „Já osobně riziko spatřuji už při samotném výběru vhodných hostitelů, aby ideálně měli zkušenost s prací s dětmi.“ Zároveň se SP 1 a SP 3 shodují na tom, že jako další riziko je možné spatřovat v přehnaném navázání dětí na hostitele a tlak dětí na to, aby byly hostiteli převzaty do pěstounské péče. Jak uvádí SP 3: „Jedna naše historická hostitelka se odstěhovala na druhý konec republiky a ty vztahy se v podstatě mezi hostitelkou a dětmi úplně přerušili, a to je právě to riziko.“ SP 1 dále jako jediná ještě spatřuje riziko i v samotném výběru vhodného dítěte do hostitelské péče. Riziko spatřuje též ve využití až zneužití hostitelské rodiny dítětem. Jak dále dodává: „Tyto

děti mají často nepřiměřené požadavky a potřeby, mezi které často patří nepřiměřené finanční dotování dítěte atd.“ Jiná rizika už žádná ze sociálních pracovníků nezmínila.

Vychovatelé

Schéma 3 přehledně znázorňuje rizika, jež spatřují jednotliví vychovatelé v rámci hostitelské péče.

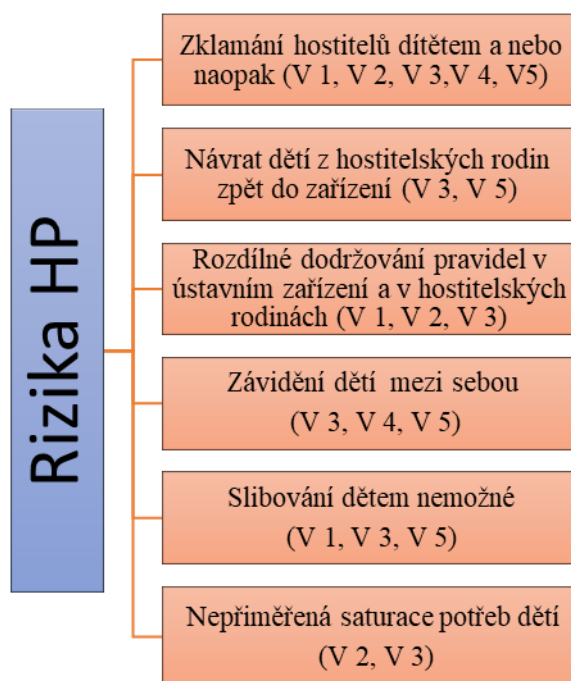

Schéma 3: Rizika hostitelské péče dle vychovatelů ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

Na oblast otázek o rizicích hostitelské péče se všech 5 vychovatelů shodlo, že hlavní riziko vidí především ve zklamání dítěte hostiteli anebo naopak zklamání hostitelů dítětem. Jak uvádí V 5: „Riziko v hostitelské péči vidím v případech, kdy skončí velice brzy, a to zejména ze strany dospělých z důvodů nezvládnutí výchovy dětí a dojde tak k opětovnému zklamání dítěte.“ V 3 k tomu dodává: „Já osobně vidím riziko v tom, že dojde buďto ke zklamání dítěte hostiteli anebo naopak. Ke zklamání hostitelů může dojít v případech, kdy hostitelé měli od hostitelské péče úplně jiné očekávání, nedovedli si představit, co všechno dítě, které přichází do hostitelské péče, již za svůj život prožilo a jak se jeho traumatické zážitky z minulosti negativně odráží v jeho chování v běžných situacích.“ V 1, V 2 a V 3 za další riziko v rámci hostitelské péče považují rozdílná dodržování pravidel v ústavním zařízení a v hostitelských rodinách. Jak V 1 říká: „Ze

zkušenosti vím, že velice problematické může být i to, když dítě má u hostitelů volnější režim a pak v rámci režimu dětského domova se školou musí po návratu zpět dodržovat pevný režim našeho domova, proto i toto považuji za riziko v hostitelské péči.“ V 3 a V 5 vzhledem k tomu, že obě tyto vychovatelky mají samy svou vlastní osobní zkušenost s poskytováním hostitelské péče, vidí riziko i v návratu dětí z hostitelských rodin zpět do ústavních zařízení. Jak V 5 popisuje: „V době, kdy jsem vykonávala hostitelskou péči, jsem negativně viděla hlavně vracení dětí do zařízení. Ze začátku byly plachivé, smutné. Postupem času se to výrazně zlepšilo. Nikdy jsem jim neslibovala, že u nás zůstanou „na stálo“, už od počátku věděly, že se jedná o návštěvy, víkendové a prázdninové pobyty. Proto dodnes vidím i riziko v tom, aby jak děti, tak hostitelé byli připraveni takovéto návraty zpět do zařízení zvládat.“ Dále se V 3, V 4 a V 5 shodují na tom, že jako další riziko v rámci hostitelské péče označují reakce ostatních dětí na děti v hostitelské péči – především jejich závist. V 3 dodává: „Riziko je i v tom, jak na hostitelskou péči u jednoho dítěte budou reagovat ostatní děti ve skupině. Pokud oni sami nikam nejezdí, může se u nich objevit nepřejícnost, závist až nenávisť k vybranému dítěti. Je vždy ale na vychovateli, jak s tímto dokáže pracovat a situaci zvládnout a dětem vše vysvětlit.“ Dále V 1, V 3 a V 5 za další velké riziko považují slibování dětem nemožné. Jak V 5 uvádí: „Pro děti může být velkým rizikem, když jim hostitelé slibují věci, co už dopředu vědí, že nemohou splnit, například, když dětem třeba říkají: „Vezmeme si vás na stálo domu.““ Poslední riziko vidí V 2, stejně tak jako V 3, i v tom, že v některých případech může v hostitelské péči docházet k nepřiměřené saturaci potřeb dětí.

4.1.4 Přínos hostitelské péče

Ředitelé

Schéma 4 podrobně znázorňuje, co podle ředitelů ústavních zařízení je pro děti přínosem v rámci hostitelské péče.

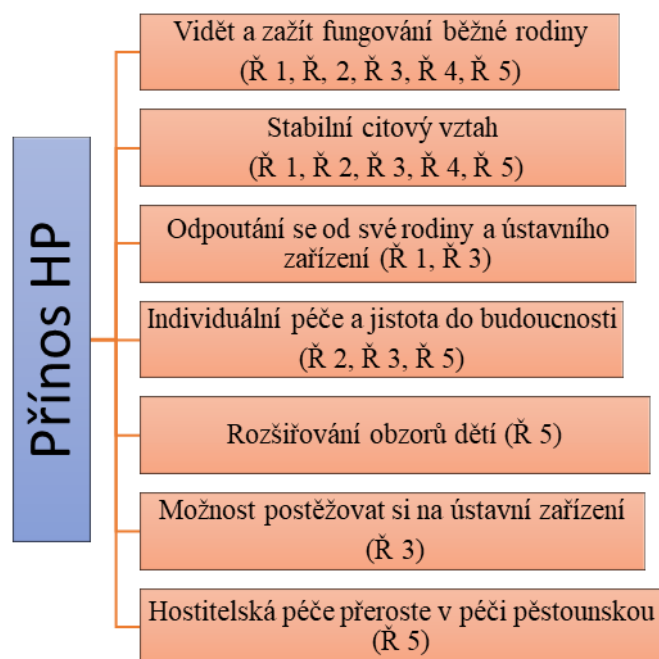

Schéma 4: Přínos hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou dle ředitelů ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

Všech 5 ředitelů se shoduje na tom, že hlavní přínos hostitelské péče je pro dítě v tom, že díky hostitelské péči mají možnost vidět a zažít, jak funguje běžná rodina. Jak Ř 2 uvádí: „*Pozitiva vidím především v rodinném prostředí, děti získávají pozitivní vzor dospělých, ale třeba i dospělých dětí žijících v rodině.*“ Ř 4 k tomu dodává: „*Pozitivum je rozhodně možnost dětí poznat prostředí funkční rodiny. Což je obrovský klad, protože oni často nemají tu vlastní zkušenost ze své rodiny poznat, jak funguje funkční rodina a díky hostitelské péči se jim tato možnost dostává.*“ Ř 1 říká: „*V rámci zdravého fungování rodiny mají děti možnost zažít jiné formy výchovy a chování.*“ Stejně tak se všichni ředitelé shodují na tom, že dalším přínosem hostitelské péče je stabilní citový vztah hostitelů k dětem. Jak Ř 4 říká: „*Je to pro ně kontakt, který je pro ně saturující z oblasti emoční.*“ Ř 5 k tomu dodává: „*Já přínos vidím v tom, že je to vztah s člověkem*

mimo zařízení. Není to vztah v roli klient a zaměstnanec dětského domova. Je to vztah zdravější a trvalejší.“ Ř 1 a Ř 3 vidí přínos hostitelské péči i v odpojení se od dětského domova, případně své rodiny a prohloubení socializace dítěte v rámci změny prostředí, která je pro dítě přínosná. Jak říká Ř 3: *„Pozitivum je určitě v tom, že se dítě dostane pryč z toho baráku děcáku, že je najednou někde samo za sebe a dostane se pryč i z té skupiny, kdy dítě nemá možnost být chvíli samo „mimo záchodu“ a změna prostředí se může pozitivně promítnout v jeho chování.*“ Ř 2, Ř 3 a Ř 5 se též shodují na tom, že hostitelská péče dítěti přináší možnost individuální péče a v případě dlouhodobé hostitelské péče i člověka, který tu pro něho bude i po opuštění dětského domova. Jak Ř 3 k tomu dodává: *„V případě dlouhodobé hostitelské péče, tak jak tomu bylo u našich kluků, tak věřím, že když se dostanou třeba do průseru po opuštění dětského domova, tak samozřejmě mohou přijít za námi, kdy mi jim podle zákona můžeme poskytnout poradenskou činnost, ale oni třeba budou potřebovat najíst, vyprat a mít kde přespat a v tom jim právě může pomoci hostitelská rodina i po opuštění dětského domova. Když je to dlouhodobá hostitelská péče, tak hostitele můžeme označit za takový záchranný bod v jejich životě, což mi přijde hodně důležité.*“ Ř 1 jako jediný vidí přínos hostitelské péče i v tom, že mají možnost si hostitelům postěžovat na samotný dětský domov. Jak sám říká: *„Pozitivně hodnotím i to, že si u hostitelů mohou postěžovat na nás, jako na dětský domov myslím jako „Jak my jsme ošklivý.“, protože tuhle možnost jinak moc nemají.*“ Ř 5 též jako jediný spatřuje pozitiva i v rozšiřování obzorů dětí. Jak sám říká: *„Hostitelé berou děti často na výlety a děti tak mají možnost poznat místa a věci, kam by se jinak nikdy nedostaly.*“ Ř 5 poslední přínos hostitelské péče vidí i v tom, že hostitelská péče po nějakém čase může přerůst i v péči pěstounskou.

Sociální pracovníci

Schéma 5 podrobně znázorňuje, co podle sociálních pracovníků ústavních zařízení je pro děti přínosem v rámci hostitelské péče.

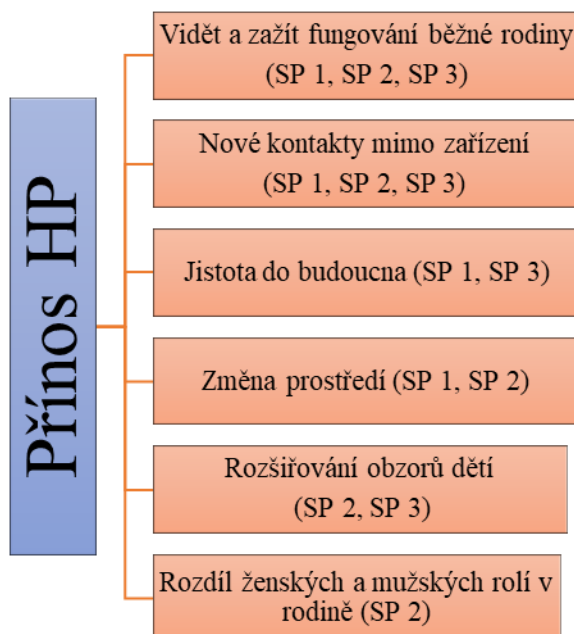

Schéma 5: Přínos hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou dle sociálních pracovníků ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

V oblasti otázek přínosu hostitelské péče se všechny 3 sociální pracovníce shodly na tom, že hlavní přínos hostitelské péče pro dítě je možnost zažít fungování běžné rodiny a naučit se fungovat ve funkční rodině a zároveň poznat rodinné prostředí. Dále se všechny sociální pracovníce shodly na tom, že též je pro děti přínosné, že díky hostitelské péči mají možnost navázat nové kontakty mimo zařízení. Jak říká SP 1: „Přínos hostitelské péče spatřuji především v možnosti navázání kontaktů i mimo dětský domov.“ SP 1 a SP 3 též jako další přínos hostitelské péči vidí v tom, že když se jedná o dlouhodobou hostitelskou péči, může dítě díky hostitelům získat kontakty, které může využít i po opuštění zařízení. Jak uvádí SP 3: „Já osobně vidím výhodu hostitelské péče i v tom, že pokud se podaří dlouhodobá hostitelská péče, a kdyby se kontakty převedly i do dospělosti dítěte, může být naplněna potřeba otevřené budoucnosti, což je velmi důležité pro odcházející děti z dětského domova.“ SP 1 k tomu dodává: „Výhodou pro dítě je i to, že díky hostitelům získá do budoucna kontakty, které může využívat i po

odchodu z dětského domova a má se vždy na koho obrátit.“ SP 1 a SP 2 se shodly dále na tom, že pozitivní je i změna prostředí, která hostitelská péče dítěti umožňuje. Jak říká SP 1: „Pozitivní je pro dítě i změna prostředí z ústavního na domácí. Tato změna může pozitivně ovlivnit psychiku dítěte.“ Stejně tak podle SP 2 a SP 3 je pro děti výhodou, že díky hostitelské péči mají možnost zažít momenty, které by v dětském domově neměly šanci prožít. Jak říká SP 3: „Výhodou pro děti je i to, že se s hostiteli často podnikají různé výlety a akce, které by jinak neměli šanci zažít.“ Jako poslední výhodu hostitelské péče spatřuje SP 2 i v tom, že díky hostitelské péči děti poznávají, jak fungují mužské a ženské role v rodině a dětem se v hostitelské péči dostává mnohem více individuální péče než v dětském domově.

Vychovatelé

Schéma 6 podrobně znázorňuje, co podle vychovatelek ústavních zařízení je pro děti přínosem v rámci hostitelské péče.

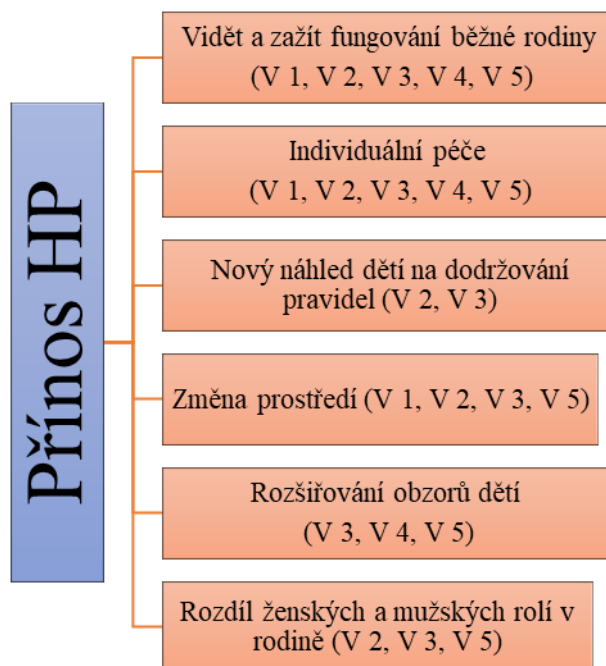

Schéma 6: Přínos hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou dle vychovatelek ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

V oblasti otázek, které se týkaly přínosu hostitelské péče, se všichni vychovatelky shodly na tom, že největší přínos spatřují v možnosti poznat běžně fungující rodinu, kterou dítě během svého života mnohdy nikdy nepoznalo. Jak říká V 3: *„Já osobně jako největší výhodou hostitelské péče spatřuji v tom, že dítě má možnost často poprvé ve svém životě vidět, jak funguje běžná rodina, jak se v rodině řeší problémy, jak se jednotliví členové k sobě vzájemně chovají a jak spolu mluví.“* Stejně tak se všechny vychovatelky shodly na tom, že další výhodou hostitelské péče je, že dítě získá člověka, kterého má jen pro sebe a který se mu může individuálně věnovat. Jak říká V 5: *„Přínosem pro dítě v hostitelské péči je i to, že mohou být sami sebou, dostanou se ze skupiny dětí v dětském domově a získají „svoji blízkou osobu“ a člověka, kterého mají jen pro sebe.“* V 1 k tomu dodává: *„Největší pozitivum spatřuji v tom, že dítě získá v hostitelské rodině individuální přístup a péči, kterou my mu nejsme v našem zařízení vzhledem k počtu dětí na skupině schopni poskytnout.“* Jako další výhodou V 1, V 2, V 3, V 5 vyzdvihují změnu prostředí z ústavního na domácí v rámci pobytů v hostitelských rodinách. Jak V 3 uvádí: *„Dle mého názoru je velká výhodou hostitelské péče i v tom, že děti nemusí celé své dětství strávit v prostředí ústavního zařízení, ale mohou si svým způsobem odpočinout a odreagovat se od toho každodenního ruchu v dětském domově v prostředí domácím u hostitelů.“* V 1 k tomu dodává: *„Pozitivně hodnotím i změnu prostředí, kterou mohou díky pobytům u hostitelů děti zažít a pozitivně se tato změna promítá následně i v chování dětí po jejich příjezdu zpět na skupinu.“* V 3, V 4 a V 5 přínos hostitelské péče spatřují také v nabídnutí širších volnočasových aktivit, než je tomu v dětském domově. Jak říká V 3: *„Díky hostitelské péči děti ze svými hostiteli vyzkouší široké spektrum volnočasových aktivit, které by v dětském domově vzhledem k omezeným financím neměly možnost vyzkoušet.“* Jak V 4 dodává: *„Hostitelé často děti berou na různé výlety, kam by se děti jinak nedostaly.“* V 2 a V 3 jako další přínos hostitelské péče vidí i v novém náhledu dodržování pravidel dětí jak na skupině, tak u hostitelů. Jak V 3 říká: *„Pozitivně hodnotím i to, že hostitelé často mohou na děti působit i z výchovného hlediska v rámci dodržování pravidel. Když je hostitelská péče dobře nastavená a dítě ví, že i u hostitelů musí dodržovat určitá pravidla, nemá poté takový problém s dodržováním pravidel u nás.“* Jako poslední pozitivum V 2, V 3, V 5 spatřují v tom, že dítě má možnost vidět klasický rodinný model (otec, matka).

4.1.5 Vhodné dítě do hostitelské péče

Ředitelé

Schéma 7 podrobně znázorňuje, jaké je podle ředitelů ústavních zařízení vhodné dítě do hostitelské péče

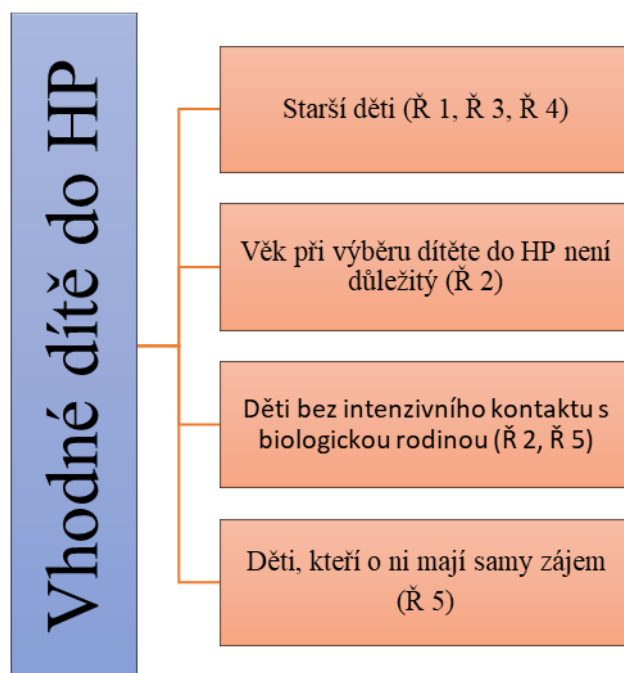

Schéma 7: Kritéria pro výběr vhodného dítěte do hostitelské péče dle ředitelů ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

Na oblast otázek ohledně vhodného výběru dítěte do hostitelské péče se Ř 1, Ř 3, Ř 4 shodli, že hostitelská péče je vhodná pro starší děti. Ř 4 říká: „*Hostitelská péče, je podle mého názoru vhodná pro starší děti, kteří už pochopí, že se jedná pouze o hostitele.*“ Ř 3 k tomu uvádí: „*Pro mladší děti bych hostitelskou péči nedoporučoval, oni by možná ještě nebyly schopný pochopit, kdo je kdo. Optimální věk bych označil tak 7-10 let, kdy s hostitelskou péčí začít.*“ Ř 4 k tomu dodává: „*Podle mého názoru je hostitelská péče nejlepší pro děti ve věku 8-12 let.*“ Naproti tomu podle Ř 2 při výběru vhodného dítěte do hostitelské péče nezáleží na věku dítěte. Ř 2 říká: „*Já osobně vhodnost dítěte neomezují věkově.*“ Podle Ř 2 a Ř 5 je hostitelská péče vhodná pro děti, kteří nejsou v intenzivním kontaktu se svojí biologickou rodinou. Jak říká Ř 2: „*Hostitelskou péči bych nevybrala dítěti, který má intenzivní vztah se svojí biologickou rodinou ale*

například dítěti, které se stýká se starším sourozencem, ale ne s rodiči, tomu ano.“ Ř 5 k tomu dodává: „Podle mě je hostitelská péče vhodná pro děti, které nemají trvalé a hlubší vztahy se svojí širší rodinou anebo nejsou v nějakém užším kontaktu se svojí biologickou rodinou. Tím pádem se dostanou z dětského domova pryč jen výjimečně.“ Ř 5 jako jediný také uvádí, že hostitelská péče je především vhodná pro děti, které jí samy chtějí a souhlasí s ní. „Ta dobrovolnost při výběru dítěte do hostitelské péče je určitě podle mého názoru důležitá. Třeba u jedné holčiny jsme řešili, že z první návštěvy od své hostitelky nepřijela úplně nadšená, ale domluvili jsme se, že to ještě zkusí a pak, že se rozmyslí, jestli v tom chce ještě pokračovat, a nakonec se jí to zalíbilo a funguje to dodnes.“

Sociální pracovníci

Schéma 8 podrobně znázorňuje, jaké je podle sociálních pracovníků ústavních zařízení vhodné dítě do hostitelské péče

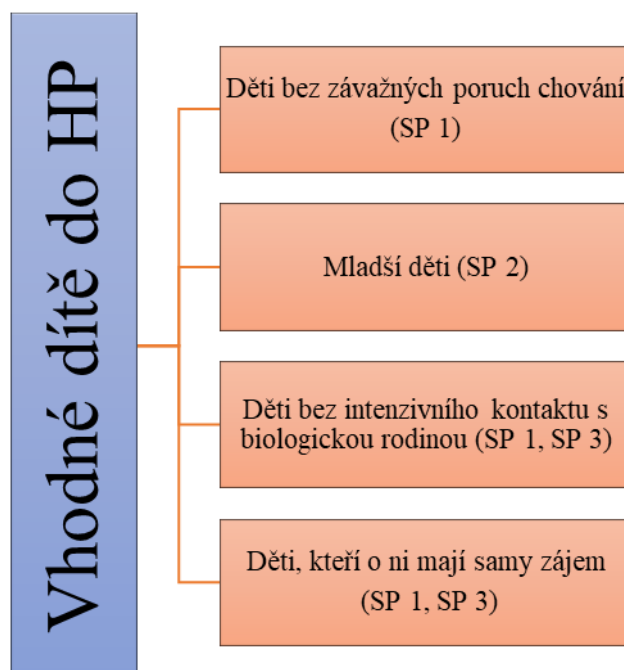

Schéma 8: Kritéria pro výběr vhodného dítěte do hostitelské péče dle sociálních pracovníků ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

V oblasti otázek ohledně výběru dítěte vhodného do hostitelské péče se SP 1 a SP 3 shodly na tom, že hostitelská péče je především vhodná pro děti, jež nemají intenzivní kontakt s rodiči nebo se širší rodinou. Jak říká SP 1: „*Hostitelskou péčí bych doporučila dětem, kteří nejsou v žádném kontaktu se svou rodinou anebo i širší rodinou.*“ Dále je podle SP 1 a SP 3 hostitelská péče vhodná pro děti, kteří jí samy chtějí. Jak říká SP 1: „*Určitě je hostitelská péče vhodná pro děti, kteří chtějí hostitelskou péči vyzkoušet.*“ SP 3 dodává: „*Samozřejmě, že je hostitelská péče vhodná pro děti, kteří ji samy chtějí. Občas jsou u nás děti se složitější osobností a můžou hostitelskou péčí samy odmítat, i když s tím asi zkušenosti zatím nemáme, ale může to tak být, že to dítě třeba samo nechce do rodiny, je spokojený u nás a názor dítěte je vždy důležitý.*“ Podle SP 1 je hostitelská péče vhodná pro děti bez závažných poruch chování. SP 1 k tomu říká: „*Podle mě je hostitelská péče vhodná pro děti bez závažných poruch chování. I když vždy záleží na individuálním případě. Je to o tom, jak si dítě s hostiteli sedne a také jak zkušenosti hostitelé to jsou.*“ Podle SP 2 je hostitelská péče vhodná především pro menší děti.

Vychovatelé

Schéma 9 podrobně znázorňuje, jaké je podle vychovatelek ústavních zařízení vhodné dítě do hostitelské péče

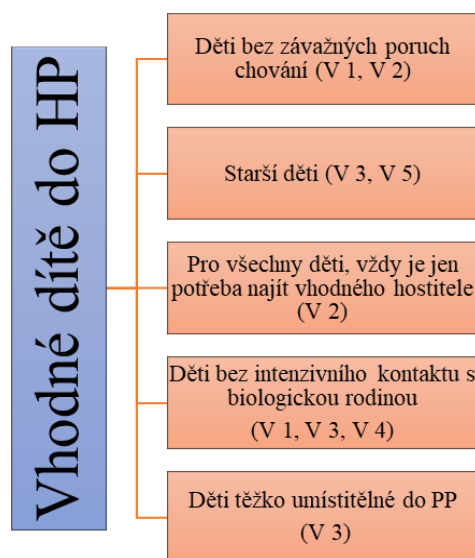

Schéma 9: Kritéria pro výběr vhodného dítěte do hostitelské péče dle vychovatelek ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

V otázkách týkající se výběru dětí vhodných do hostitelské péče se V 1, V 2 shodli na tom, že hostitelská péče je vhodná především pro děti bez výrazných poruch chování. Jak říká V 1: *„Vzhledem k tomu, že jsme dětský domov se školou, tak zde máme děti s různými poruchami chování, také děti s nařízenou ochrannou výchovou. Už z tohoto důvodu je dle mého názoru velmi málo dětí, pro které by byla hostitelská péče vhodná.“* V 2 k tomu dodává: *„Z hlediska hostitelské péče jsou problémovější děti s psychiatrickou medikací a k tomu se vázající různé problémy v chování.“* V 3 a V 5 se shodují, že hostitelská péče je vhodná především pro starší děti. Jak říká V 3: *„Hostitelská péče je podle mě vhodná hlavně pro starší děti, kteří už jsou schopný pochopit, že jde jen o „návštěvy“ a zvládnout tak lépe návrat zpět do dětského domova. Malé děti se mnohdy na dospělé více upínají.“* V 5 k tomu dodává: *„Hostitelská péče je vhodná pro starší děti, které dokážou pochopit a přijmout, že po návštěvě se musí vrátit zpět do zařízení.“* Podle V 1, V 3 a V 4 je hostitelská péče vhodná pro děti, které nejsou v intenzivním kontaktu se svojí biologickou rodinou. Jak říká V 3: *„Myslím, že hostitelská péče je vhodná především pro děti, které nejsou v častém kontaktu se svojí rodinou, protože jinak by to mohlo být velmi problematické, především pro samotné hostitele, ale i rodiče. Děti se s tím mnohdy dokážou vyrovnat vcelku dobře.“* V 1 dodává: *„Hostitelská péče je vhodná pro děti, kde jsou veškeré vazby s jeho vlastní rodinou velmi narušeny nebo vůbec žádné neexistují.“* Podle V 3 je hostitelská péče vhodná pro děti, kteří jsou obtížně umístitelní do péče pěstounské. Jak V 3 říká: *„Hostitelská péče je vhodná i pro děti, kteří mají malou šanci umístění do péče pěstounské, jde o děti především třeba starší anebo z větších sourozeneckých skupin.“* V 2 též zdůrazňuje, že hostitelská péče je podle ní vhodná pro všechny děti, ale vždy je důležité najít vhodné hostitele, se kterými dítě naváže kontakt.

4.1.6 Vhodná hostitelská rodina

Ředitelé

Schéma 10 podrobně znázorňuje, jak by měla vypadat vhodná hostitelská rodina podle ředitelů ústavních zařízení.

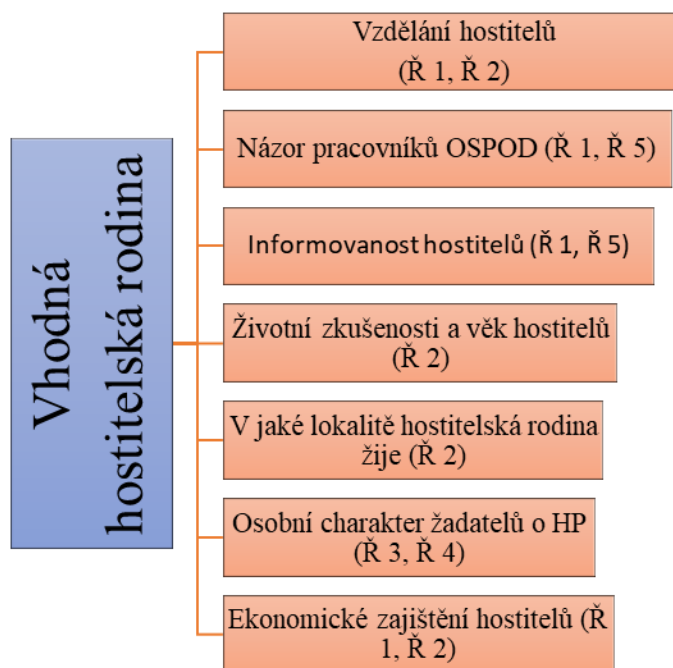

Schéma 10: Kritéria pro výběr vhodné hostitelské rodiny dle ředitelů ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

V oblasti otázek ohledně výběru vhodné hostitelské rodiny Ř 1, Ř 2 za důležité při výběru hostitelských rodin považují vzdělání hostitelů. Ř 2 říká: „*Myslím, že vhodné vzdělání třeba pedagogického nebo sociálního směru může v hostitelské péči sehrát důležitou roli a je určitě potřeba k němu přihlížet.*“ Podle Ř 1 a Ř 5 je též důležité při výběru vhodné hostitelské rodiny názor pracovníků OSPOD. Ř 5 uvádí: „*My v podstatě hostitele nevybíráme vybírá nebo schvaluje je vždy OSPOD nebo krajský úřad tím svým psychologickým prošetřením a sociálním šetřením OSPOD. Nikoho ze zájemců o hostitelskou péči nevyloučíme, že má jednu ruku třeba kratší, ale vždy je pro nás důležitý názor pracovníků OSPOD.*“ Ř 1 a Ř 5 při výběru vhodné hostitelské rodiny považují za důležité, aby budoucí hostitelé byli o tom, co hostitelská péče obnáší, důkladně informováni. Ř 1 říká: „*Důležité při výběru hostitelské rodiny je to, aby*

zájemci o hostitelskou péči získali dostatek informací z různých stran okolí i rodiny.“

Ř 5 k tomu dodává: *„My se zájemcem o hostitelskou péči vždy vše důkladně probereme a občas dojde k tomu, že případný zájemce o hostitelskou péči uzná, že to asi nebude úplně to pravý, co by si představoval a dál v tom nepokračuje i když se nikdy nebavíme o konkrétním dítěti.“*

Ř 3 a Ř 4 se shodli na tom, že nelze jednoznačně určit kritéria, která by měla mít vhodná hostitelská rodina, podle nich vždy záleží na osobnostních charakteristikách zájemce o hostitelskou péči. Ř 3 říká: *„Ono, jak těch zájemců není mnoho, tak si člověk úplně nemůže říct tyhle ano a tamty ne. Vždy je třeba posuzovat hostitele zcela individuálně podle jejich charakteru.“*

Ř 4 k tomu dodává: *„Já si myslím, že nejde jednoduše stanovit, co je důležité. Někdy stačí, když je to starší paní, někdy když je to mladá holka, někdy je vhodný, když je to funkční rodina ideálně otec, matka, a ještě několik dětí ale vždy záleží především na osobnostních charakteristikách těch hostitelů.“*

Na rozdíl proti tomu Ř 2 spatřuje za důležité při výběru hostitelské rodiny životní zkušenosti hostitelů, jejich věk a počet vlastních dětí. Ř 2 říká: *„Při výběru hostitelské rodiny jsou důležité životní zkušenosti, počet dětí a věk hostitelů. Aby nebyli příliš mladý ale ani příliš staří.“*

Ř 1 a Ř 2 také považují za důležité ekonomické zajištění hostitelské rodiny. Ř 1 říká: *„Důležité je i materiální zabezpečení rodiny, aby se o dítě dokázaly dostatečně postarat.“*

Ř 2 ještě vidí jako důležité i to v jaké lokalitě hostitel žije. Ř 2 říká: *„Pro některé dítě je vhodnější jezdit za hostitelem do města, například kvůli různým volnočasovým aktivitám a pro jiné je zase vhodnější venkov, kde mají možnost být na zahradě a ve větším kontaktu se zvířaty.“*

Sociální pracovníci

Schéma 11 podrobně znázorňuje, jak by měla vypadat vhodná hostitelská rodina podle sociálních pracovníků ústavních zařízení.

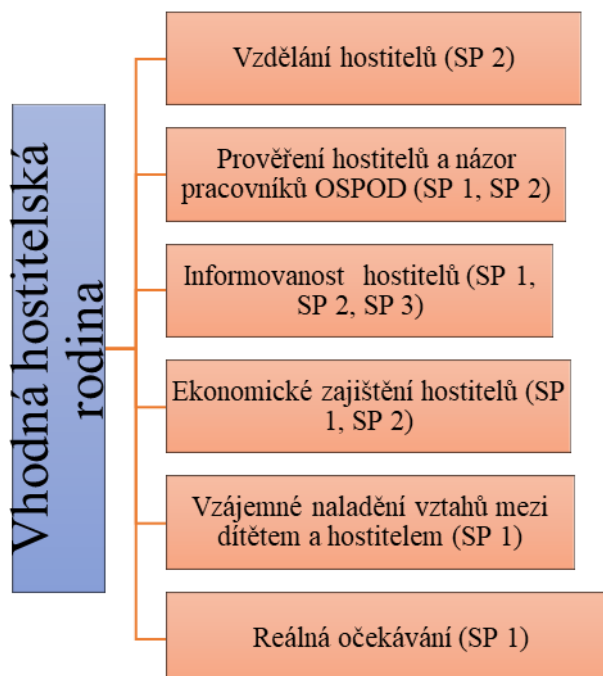

Schéma 11: Kritéria pro výběr vhodné hostitelské rodiny dle sociálních pracovníků ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

V oblasti otázek týkající se výběru vhodné hostitelské rodiny se všechny 3 sociální pracovnice shodly na tom, že především je důležité, aby budoucí hostitelé byli předem dostatečně informováni. Jak říká SP 1: „*Za důležité při výběru budoucích hostitelů považují správnou informovanost hostitelů. Hostitelé musí dopředu vědět, co všechno hostitelská péče obnáší.*“ Dále se SP 1 a SP 2 shodly na tom, že při výběru vhodných hostitelů je též důležité důkladné prověření OSPODEM a názor pracovníků OSPOD. Jak říká SP 1: „*Stejně tak je při výběru vhodných hostitelských rodin důležité prověření rodinné situace hostitelů a jejich osobnostních předpokladů k výkonu hostitelské péče.*“ SP 2 dodává: „*Za důležité při výběru vhodných hostitelů je rozhodně důležité vždy přihlížet k názoru pracovníků OSPOD.*“ SP 2 také označuje, že důležité při výběru vhodných hostitelů je i jejich vzdělání a materiální zabezpečení. SP 1 považuje za nejdůležitější při výběru vhodných hostitelů reálná očekávání hostitelů od hostitelské péče. SP 1 říká: „*Za nejdůležitější já osobně považuji reálná očekávání hostitelů od*

hostitelské péče. Nestací pouze jejich bohužel záměr. Hostitelé musí mít vždy na paměti, že na dítě působí komplexně a na celou jeho osobnost.“ SP 1 též jako důležité označuje vzájemné naladění vztahů mezi dítětem a hostitelem a zkušenosti hostitelů.

Vychovatelé

Schéma 12 podrobně znázorňuje, jak by měla vypadat vhodná hostitelská rodina podle ředitelů ústavních zařízení.

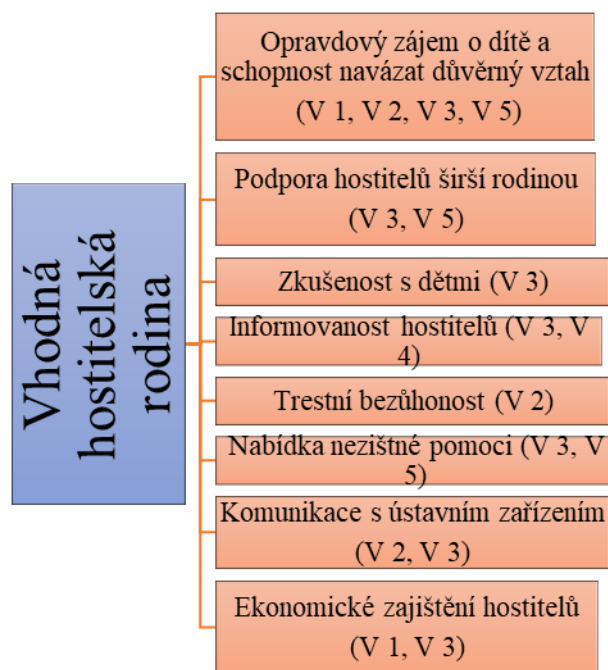

Schéma 12: Kritéria pro výběr vhodné hostitelské rodiny dle ředitelů ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

V oblasti otázek týkající se výběru vhodné hostitelské rodiny pro dítě se V 1, V 2, V 3 a V 5 se shodují, že vhodní hostitelé pro děti by měly mít o dítě opravdový zájem, dokázat navázat s ním důvěrný vztah a přistupovat k dětem velmi citlivě. V 2 říká: „Vhodní hostitelé dokážou s dítětem navázat kvalitní vztah, jakožto hostitel-klient.“ V 5 dodává: „Dobří hostitelé musí být ochotni se s dětmi bavit o čemkoliv, ale dokázat řešit i jejich úzkosti a problémy.“ V 3 a V 5 se také shodují v tom, že důležité je, aby měli hostitelé podporu od celé své širší rodiny. V 3 říká: „Z vlastní zkušenosti vím, že být hostitelem je chvílema opravdu velmi náročné a bez podpory dalších členů rodiny by to člověk zvládal jen těžce.“ V 5 dodává: „Za důležité považuji především to, aby měli

hostitelé podporu od celé jejich širší rodiny.“ V 3 a V 5 se též shodují v tom, že vhodní hostitelé by měli být ochotni nabídnout dítěti nezištnou pomoc. V 3 říká: *„Pokud je hostitel opravdu dobrý, pozná se podle toho, že dítěti nabízí pomoc bez toho, aby za to očekával cokoliv. Vděku se člověk od našich dětí dočká málokdy, a to je třeba, aby měli hostitelé stále na paměti.“* V 3 a V 4 mezi další důležité věci, které by měli vhodní hostitelé mít, řadí dostatečnou informovanost budoucích hostitelů. V 4 říká: *„Hostitelé by měli vždy znát i veškerá rizika, která hostitelská péče obsahuje.“* V 3 dodává: *„Důležité je dopředu hostitele o všem informovat a mluvit s nimi i třeba o jejich vnitřních obavách, možnostech a limitech. To vše je důležité proto, aby budoucí hostitelé poté dokázali obstát v roli hostitele.“* Podle V 1 a V 3 by měli vhodní hostitelé dokázat dítěti poskytnout dostatečné materiální i citové zázemí. V 1 říká: *„Pokud se najde hostitelská rodina, která má o dítě zájem a zároveň je mu schopná poskytnout veškeré zázemí, nejen materiální, ale i citové, tak jsem jediné pro.“* V 2 a V 3 se dále shodují na tom, že vhodní hostitelé by měli dostatečně komunikovat s dětským domovem. V 2 říká: *„Za důležité u hostitelů považuji schopnost hostitelů komunikovat s dětským domovem.“* V 3 uvádí: *„Hostitelé by měli být v pravidelném kontaktu s pracovníky dětského domova. S dětským domovem by měli sdílet své radosti a případné i obtíže, které s dítětem zažívají. Správná komunikace je podle mého klíčem k úspěchu ale ne vždy to tak v realitě funguje.“* Podle V 2 je též důležité, aby měli hostitelé čistý trestní rejstřík. V 2 říká: *„Důležitá je trestní bezúhonnost u hostitelů.“* V 3 považuje za důležité při výběru vhodných hostitelů i jejich dosavadní zkušenosti s dětmi. V 3 říká: *„Jako přínosné při výběru vhodných hostitelů považuji to, když mají už třeba zkušenosti ideálně dětmi z ústavních zařízení a znají jejich specifika.“*

4.1.7 Spolupráce s OSPOD

Ředitelé

Na oblast otázek ohledně hodnocení spolupráce s OSPOD v rámci hostitelské péče se Ř 1, Ř 2 a Ř 5 shodli, že spolupráce s OSPODY funguje velmi dobře. Ř 2 říká: *„OSPODY jsou nápomocný, nikdy nebyly proti.“* Ř 5 dodává: *„S OSPODY máme momentálně dobré zkušenosti.“* Ř 3 a Ř 4 se naproti tomu shodli na tom, že dosavadní spolupráci s OSPOD hodnotí negativně. Ř 3 říká: *„Já to vnímám tak, že ten OSPOD je takový absolutně pasivní orgán v tom smyslu, že jakmile je dítě k nám umístěný, tak tím*

to pro ně končí a o dítě ztrácí zájem. Řekl bych, že jakmile je dítě u nás, oni ztrácí veškeré kompetence při rozhodování o tom dítěti. Například když dítě jezdí do hostitelské rodiny, tak oni nejsou schopný, tam dojít zkontrolovat, zda je vše v pořádku, nedej bůh, když to není v jejich spádové oblasti. Terénní práce, aby to tam někdo přišel o víkendu zkontrolovat, když je dítě na pobytu u hostitelů, to je fakt říše snů a pohádek.“

Ř 4 uvádí: „Těch zkušeností není moc. Ale s OSPODEM mám zkušenost negativní. Byl to středočeský OSPOD, který na nějakém nejasném základě zamítl žádost paní, která u nás měla o hostitelku zájem. Na druhou stranu oni tu paní, která o hostitelku žádala, znali víc než já. Já jsem s ní mluvil pouze dvakrát. Takže zase nerad bych řekl, že OSPOD to dělá špatně v této situaci, když oni jí fakt znali. To byla paní, která už měla nějaké děti dlouhodobě i v pěstounce. Takže nějaký další důvod kromě vyššího věku k tomu možná ještě měli. Ale já tuto zkušenost s OSPOD hodnotím negativně, neztotožňuji se s tímto názorem OSPOD.“ Pro přehlednost je vše důkladně znázorněno v tabulce 8.

Tabulka 8: Hodnocení spolupráce OSPOD dle ředitelů ústavních zařízení

Ř	Pozitivní zkušenost	Negativní zkušenost
Ř 1	X	
Ř 2	X	
Ř 3		X
Ř 4		X
Ř 5	X	

Zdroj: vlastní výzkum

Sociální pracovníci

V oblasti otázek ohledně hodnocení spolupráce s OSPOD se všechny tři pracovníce shodly na tom, že spolupráci s OSPOD hodnotí pozitivně. SP 1 říká: „OSPODY ve většině případů hostitelskou péči podporují. Obvykle jednají v zájmu dítěte, kontakt s rodinou může být pro OSPOD překážkou.“ SP 2 uvádí: „OSPOD jedná vždy v zájmu dítěte a vzájemná spolupráce probíhá dobře.“ SP 3 dodává: „S OSPODY, s kterými aktuálně spolupracujeme, tak ty jsou hostitelské péči nakloněné a jsou rádi, že děti mají možnost se dostat do rodin, kde také vidí něco jiného. Takže aktuálně hodnotím s OSPODY spolupráci velmi kladně.“ V tabulce 9 je pro přehlednost vše znázorněno.

Tabulka 9: Hodnocení spolupráce OSPOD dle sociálních pracovníků ústavních zařízení

SP	Pozitivní zkušenost	Negativní zkušenost
SP 1	X	
SP 2	X	
SP 3	X	

Zdroj: vlastní výzkum

Vychovatelé

V otázkách ohledně spolupráce s OSPOD se všech 5 vychovatelek shodlo na tom, že podle nich je spolupráce s OSPOD velmi dobrá. V 2 říká: „*Spolupráce s OSPOD je bezproblémová. Pro nás všechny je především důležitá spokojenost dětí a OSPOD jedná vždy v zájmu dítěte.*“ V 3 uvádí: „*Ze svojí vlastní osobní zkušenosti, když jsem jakožto hostitelka žádala o hostitelskou péči, musím spolupráci s OSPOD ohodnotit opravdu pozitivně. Měla jsem štěstí na kurátora, který hostitelskou péči podporoval a snažil se všemožně celý proces urychlit.*“ V 1 dodává: „*Co vím, tak většina OSPOD hostitelskou péči podporuje a spolupráce je s nimi tudíž dobrá.*“ Pro přehlednost je vše podrobně uvedeno v tabulce 10.

Tabulka 10: Hodnocení spolupráce OSPOD dle vychovatelek ústavních zařízení

V	Pozitivní zkušenost	Negativní zkušenost
V 1	X	
V 2	X	
V 3	X	
V 4	X	
V 5	X	

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.8 Spolupráce s hostitelskými rodinami

Ředitelé

V oblasti otázek ohledně spolupráce s hostitelskými rodinami se všech 5 ředitelů shodlo, že spolupráci s hostitelskými rodinami hodnotí pozitivně. Ř 2 říká: „*Oproti mnohým pěstounům tento způsob péče a spolupráce s hostiteli funguje velice dobře.*“ Ř 3 uvádí: „*Spolupráci s OSPOD hodnotím vcelku kladně. Tam je důležité nastavení jak hostitelské rodiny, tak toho personálu domova.*“ Ř 4 dodává: „*S těma našima hostitelkama, protože to jsou zaměstnanci, tak ty lidi znám, tam je to pozitivní, jak komunikace, tak i nějaký pocity z toho, vzájemná důvěra tam jednoznačně funguje.*“ Pro přehlednost je vše podrobně zaznamenáno v tabulce 11.

Tabulka 11: Hodnocení spolupráce s hostitelskými rodinami dle ředitelů ústavních zařízení

Ř	Pozitivní zkušenost	Negativní zkušenost
Ř 1	X	
Ř 2	X	
Ř 3	X	
Ř 4	X	
Ř 5	X	

Zdroj: vlastní výzkum

Sociální pracovníci

V oblasti otázek spolupráce s hostitelskými rodinami se všechny 3 sociální pracovnice shodly, že spolupráci s hostitelskými rodinami hodnotí kladně. SP 1 říká: „*Ve většině případů spolupráce s hostitelskými rodinami funguje dobře. Pokud se správně nastaví, nevyplývají z ní zásadní problémy.*“ SP 2 uvádí: „*Když hostitelská rodina jedná v zájmu dítěte, je spolupráce obvykle dobrá.*“ SP 3 dodává: „*S našimi hostitelskými rodinami, co teď aktuálně máme, je spolupráce bezproblémová. Je to také tím, že hostitelská péče je dána dobrovolností těch hostitelů, takže tam ani nepředpokládáme nějaké velké problémy, protože když by nechtěli nebo měli s něčím problém, tak to dítě tam potom nepošleme.*“ Pro přehlednost je vše podrobně ukázáno v tabulce 12.

Tabulka 12: Hodnocení spolupráce s hostitelskými rodinami dle sociálních pracovníků ústavních zařízení

SP	Pozitivní zkušenost	Negativní zkušenost
SP 1	X	
SP 2	X	
SP 3	X	

Zdroj: vlastní výzkum

Vychovatelé

V oblasti otázek ohledně spolupráce s hostitelskými rodinami všech 5 vychovatelek hodnotí spolupráci s hostitelskými rodinami pozitivně. V 2 říká: „*V našem případě hodnotím spolupráci s hostitelskými rodinami na výbornou. Hostitelé dodržují stanovená pravidla, bezproblémová je i vzájemná komunikace.*“ V 3 uvádí: „*S hostitelskými rodinami máme spolupráci dobrou, respektují naše rady a doporučení.*“ V 4 říká: „*U nás je aktuálně spolupráce s hostitelama úplně skvělá.*“ Dále k tomu V 5 dodává: „*Většina hostitelských rodin je nakloněna velmi úzké spolupráci s námi a dbá na naše doporučení ohledně výchovy dětí atd.*“ Pro přehlednost je vše podrobně popsáno v tabulce 13.

Tabulka 13: Hodnocení spolupráce s hostitelskými rodinami dle vychovatelů ústavních zařízení

V	Pozitivní zkušenost	Negativní zkušenost
V 1	X	
V 2	X	
V 3	X	
V 4	X	
V 5	X	

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.9 Povědomí pracovníků o hostitelské péči

Ředitelé

Tato otázka byla cílena pouze na ředitele jednotlivých ústavních zařízení. Všechny 5 ředitelů se shodlo na tom, že podle nich mají jejich pracovníci povědomí o hostitelské péči na dobré úrovni. Jednotliví ředitelé k tomu dodávají: Ř 1 říká: „S funkcí hostitelské péče a jejími možnostmi a pravidly jsou pracovníci seznámeni.“ Ř 2 uvádí: „Povědomí o hostitelské péči mají dostatečné, souhlasí s ní a podporují ji. Ale vzhledem k tomu, že hostitelská péče není legislativně pojmenována, v rámci zákona o ústavní výchově hovoříme o „osobách odpovědných za výchovu“, seminář nebo nějaký kurz nikdy moji pracovníci neabsolvovali. V rámci porad našeho dětského domova jsou pracovníci v případě hostitelské péče vždy důkladně informováni.“ Ř 3 dodává: „Já myslím, že u nás je to povědomí pracovníků o hostitelské péči vcelku dobré, ale je to tím, že je nás jen 9. Tam je spíše problém, že v tom zákoně je tomu věnován jen jeden odstavec, takže mě osobně přijde důležité, jak to má nastavený vedení a ty zaměstnanci ty informace potom tak nějak kopírují.“ Ř 4 říká: „Povědomí mají vcelku dobré, ale není to úplně rozšířené, myslím ta hostitelka. Všechno se spíše tlačí do té pěstounky a pak ani těch informací o ní není tolik. Hostitelská péče bych řekl, že je trochu odložená neboli odkloněná na vedlejší kolej.“ Ř 5 k tomu všemu dodává: „Já si myslím, že mají poměrně široké povědomí a osobní zkušenost mají defacto všichni.“ Pro představu je vše znázorněno v tabulce 14.

Tabulka 14: Úroveň povědomí pracovníků ústavních zařízení o hostitelské péči

Ř	Dobrá úroveň	Špatná úroveň
Ř 1	X	
Ř 2	X	
Ř 3	X	
Ř 4	X	
Ř 5	X	

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.10 Názor na hostitelskou péči

Ředitelé

Osobní názor všech 5 ředitelů se shodoval v tom, že všichni vidí v hostitelské péči přínos a rádi uvítají nové hostitele, kterých, jak se shodují, je nedostatek a zároveň také upozorňují na nedostatečnou propagaci hostitelské péče. Ř 1 uvádí: „Pokud jsou dodržována pravidla a předpisy, je určitě pro děti přínosem.“ Ř 2 říká: „Byla jsem její propagátorkou v době, kdy se s touto formou péče v ČR začínalo. Dříve bylo zájemců víc než dnes. Přijde mi, že v dnešní době je nízká propagace této péče. Ale nechci říci, že propagace není, jen jsem třeba na ni nenarazila. Vždy je vše o pěstunech nebo pěstunech na přechodnou dobu, MŠMT tuto problematiku neřeší vůbec a MPSV hostitelská péče nezajímá, protože dítě pořád zůstává v ústavní péči a oni chtějí opak, a to dostat děti, kolikrát i nevhodné do náhradní rodinné péče.“ Ř 3 dodává: „Já jednoznačně vítám, že to jde. Když budu mít v zařízení děti, u kterých budu přesvědčen, že hostitelská péče má smysl, tak vždy rád nové hostitele uvítám.“ Ř 4 říká: „Tak já se jí rozhodně nebráním. Vnímám rizika, ale vnímám i pozitiva a řekl bych, že pozitiva převažují. Jen jak jsem již zmínil, podle mě je hostitelská péče málo rozšířená a často je utlačovaná pěstounkou.“ Ř 5 doplňuje: „Já s každým hostitelem jednám jako v rukavičkách a jsem za něj rád, i když každému hostiteli chci podat hned na začátku co nejvíc informací, aby měl jasnou představu o hostitelské péči, než do toho vstoupí, a právě i s ohledem na ty rizika, že tvoří vztah s dítětem, který prošlo řadou životních zklamání.“ Vše je pro přehlednost znázorněno v tabulce 15.

Tabulka 15: Názor ředitelů ústavních zařízení na hostitelskou péči

Ř	Pozitivní názor	Negativní názor
Ř 1	X	
Ř 2	X	
Ř 3	X	
Ř 4	X	
Ř 5	X	

Zdroj: vlastní výzkum

Sociální pracovníci

Názor všech 3 sociálních pracovníků na hostitelskou péči je pozitivní. SP 1 a SP 2 ve svém názoru zdůrazňují, že aby byla hostitelská péče funkční, musí být v ní jasně stanovená a dodržovaná pravidla. SP 1 říká: „*Mám názor kladný, pokud funguje pro obě strany, tak jak má.*“ SP 2 dodává: „*Pokud jsou dodržovány určitá pravidla, je přínosná.*“ SP 1, SP 2 i SP 3 též ale spatřují v hostitelské péči i rizika jak pro děti, tak i pro samotné hostitele. SP 1 říká: „*Pokud hostitelská péče nefunguje, tak jak má, může nadělat více škody než užitku. Což je zklamání dítěte nebo hostitelů, odmítnutí, zneužívání hostitelům dítětem atd.*“ SP 2 uvádí „*Je možné, že některé děti mohou tuto péči i zneužívat.*“ SP 3 i přesto, že má na hostitelskou péči názor rovněž dobrý, poukazuje na důležitost toho, aby měl hostitel vždy vyřešen svůj vlastní osobní život. SP 3 říká: „*Já mám na hostitelskou péči názor taky dobrý, že hostitel by měl mít vždy vyřešen svůj život, aby nedocházelo k tomu, že si své starosti, nebo to co se mu stalo, chtěl kompenzovat své potřeby tím, že si u nás veme dítě do hostitelské péče. Pokud tedy hostitel má vyřešené své problémy a situaci, tak za mě určitě super, že se ty děti mají možnost někam podívat. A pokud to hostitelé nemají vyřešený a mají dítě jen jako nějakou hračku, co si tím něco kompenzují, tak je to vždy na posouzení krajského úřadu, kterým ty hostitelé procházejí, to my už neovlivníme. Ale rozhodně mám na hostitelskou péči názor kladný.*“ Pro přehlednost je vše podrobně znázorněno v tabulce 16.

Tabulka 16: Názor sociálních pracovníků ústavních zařízení na hostitelskou péči

SP	Pozitivní názor	Negativní názor
SP 1	X	
SP 2	X	
SP 3	X	

Zdroj: vlastní výzkum

Vychovatelé

Všichni vychovatelé se shodli v tom, že názor na hostitelskou péči mají pozitivní a vidí jí jako velmi přínosnou. Zdůrazňují, že děti tak mají možnost vidět a zažít věci, které doposud nikdy nepoznaly. V 1 říká: „*Můj názor je takový, že pokud hostitelská péče dítěti prospívá, tak jsem jednoznačně pro. U dětí, kde selhaly veškeré funkce rodiny, a tím pádem se dostaly do našeho zařízení, mají tímto způsobem možnost dostat druhou*

šanci poznat, jak funguje běžný život mimo zařízení. Jezdí za lidmi, kteří jim vynahradí to, co doposud neměly. Samozřejmě vždy záleží na konkrétním dítěti, jelikož jsme dětský domov se školou, je zde mnoho dětí, kteří by tento způsob péče nezvládly.“ V 2 uvádí: „Hostitelská péče je pro děti z dětského domova ideální forma kontaktu. Je zajištěno, že děti odjíždí do plnohodnotného prostředí, kde jsou plně saturovány jejich potřeby. Obě strany chtějí vzájemný kontakt.“ V 4 dodává: „Myslím tedy, že pro ty děti, jak to mám z osobní zkušenosti, je to přínosem a že je to těší, že mají někoho svého, když teda nemají tu svoji rodinu, ke které by jezdily, tak, že mají někoho svého, kam se mohou těšit a kam můžou jet třeba na víkend nebo prázdniny, je to pro ně určitě přínosem.“ V 3 a V 5 vzhledem k tomu, že obě mají vlastní zkušenost s rolí hostitelek, tak i jejich názory se shodují v tom, že hostitelská péče obohatí život nejen samotnému dítěti, ale i celé hostitelské rodině. V 3 říká: „Z vlastní zkušenosti mohu říct, že hostitelská péče přináší nový životní rozměr jak dítěti, tak i hostitelské rodině. I přesto, že to není vždy jednoduché a člověk často musí s dítětem řešit i jeho problémy a sdílet s ním často velmi neveselé zážitky, tak u nás vždy převládalo to pozitivní. Hostitelská péče z mého pohledu opravdu velmi pozitivně ovlivní život dítěte v dětském domově, které se díky hostiteli nemusí cítit být na všechno samo.“ V 5 k tomu dodává: „Hostitelská péče je podle mě určitě prospěšná pro dítě a pro dospělého také, pokud je ochoten něco obětovat a nečekat „odměnu“ v podobě vděčného, hodného dítěte, případně ocenění společnosti.“ Pro přehlednost je vše podrobně znázorněno v tabulce 17.

Tabulka 17: Názor vychovatelů ústavních zařízení na hostitelskou péči

V	Pozitivní názor	Negativní názor
V 1	X	
V 2	X	
V 3	X	
V 4	X	
V 5	X	

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.11 Nedostatky v hostitelské péči

Ředitelé

Schéma 13 podrobně znázorňuje, jaké nedostatky spatřují ředitelé ústavních zařízení v hostitelské péči.

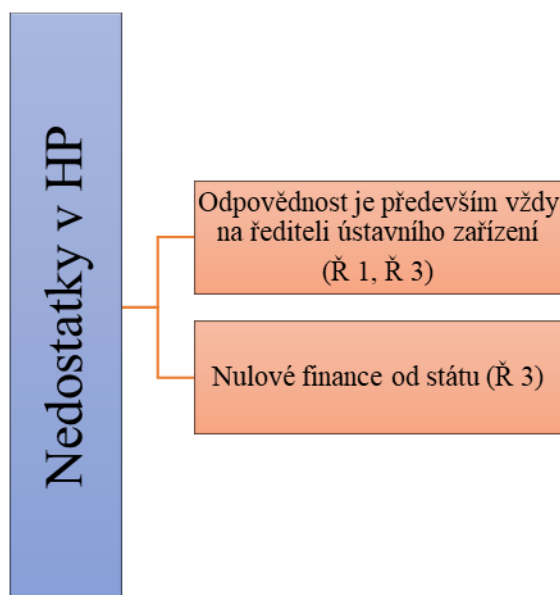

Schéma 13: Nedostatky hostitelské péče dle ředitelů ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

Ř 1 a Ř 3 v rámci rozhovoru též upozornili na výrazné nedostatky, které spatřují v nastavení hostitelské péče. Ř 1 říká: „Přes všechny možné prověrky rodiny a shromáždění dokumentů o rodině v hostitelské péči je největší odpovědnost vždy na řediteli dětského domova.“ Ř 3 dodává: „Napadá mě jeden takový problematický moment a nedostatek v hostitelské péči, a to jsou finance. My dítě svěříme tomu člověku na víkend a neměli bychom mu dávat žádné peníze na cestu, jídlo, kino atd. Je to nedomyšlené, protože ty náklady na to dítě jsou někdy opravdu velké. Takže podle mě mnohdy právě finanční hledisko může odradit případné zájemce.“

Sociální pracovníce

Schéma 14 znázorňuje, jaké nedostatky spatřují v hostitelské péči sociální pracovníce ústavních zařízení.

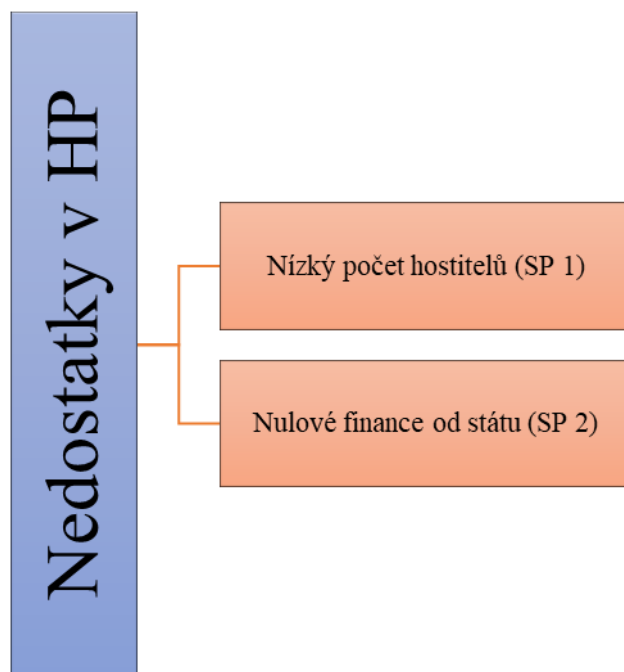

Schéma 14: Nedostatky hostitelské péče dle sociálních pracovníků ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

Při rozhovoru SP 1 a SP 2 upozornily na nedostatky, které spatřují v hostitelské péči. SP 1 říká: „*Hostitelská péče je „nedostatkovým zbožím“. Je náročná pro hostitele psychicky i finančně. Mnohdy je náročné už prosazování vhodnosti konkrétního žadatele o hostitelskou péči. Hostitelská není finančně podpořena státem, jak je tomu u péče pěstounské. Vše je na bázi dobrovolnosti a nezištnosti hostitelů.*“ SP 2 uvádí: „*Občas se stává, že není dostatečně ošetřeno to, aby hostitelé ani děti neměli neredná a nesplnitelná očekávání ohledně hostitelské péče. Je důležité mít jasná pravidla mezi rodinou a ředitelem dětského domova.*“

Vychovatelé

Schéma 15 podrobně znázorňuje jaké nedostatky spatřují v hostitelské péči vychovatelé ústavních zařízení.

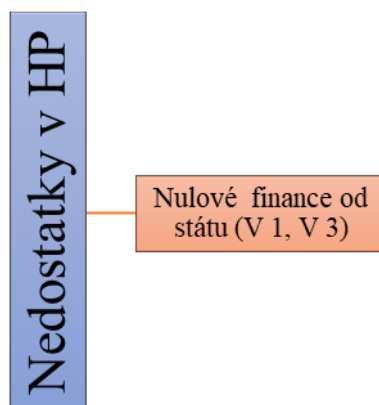

Schéma 15: Nedostatky hostitelské péče dle vychovatelů ústavních zařízení

Zdroj: vlastní výzkum

Při rozhovoru V 1 a V 3 zmínili, že za velké nedostatky v hostitelské péči považují především nulové finance od státu. V 1 říká: „*Pro hostitele může být někdy náročné tuto péči utáhnout finančně a podle mého názoru to plno zájemců může i odradit.*“ V 3 říká: „*Myslím, že ne každý je na tom finančně tak dobře, aby mohl bez jakékoliv finanční pomoci zvládnout péči o dítě, i když jde jen o krátkodobé pobyty. Je tohle velmi nedomyšlené.*“

4.2 Srovnání výsledků podle jednotlivých pracovních pozic

V poslední fázi mého výzkumu jsem pomocí metody kontrastu a srovnání, hledala rozdíly a shody mezi odpověďmi na otázky v oblasti jednotlivých kategorií z hlediska rozdílných pracovních pozic (ředitelé, vychovatelé, sociální pracovníci). Zaměřila jsem se pouze na oblasti a kategorie, které mezi sebou šly porovnat: zkušenosti s hostitelskou péčí, rizika hostitelské péče, přínos hostitelské péče, vhodné dítě do hostitelské péče, výběr vhodné hostitelské rodiny, spolupráce s hostitelskými rodinami, spolupráce s OSPOD, názor na hostitelskou péči, nedostatky v hostitelské péči. Pro přehled vše podrobně uvádím v následující tabulce 18. V tabulce jsou vždy u každé kategorie vyznačeny stejnou barvou odpovědi, které se u jednotlivých pracovníků shodují. V závorce je vždy zapsán počet informantů, kteří takto odpověděli. Celkový počet

jednotlivých pracovníků, kteří se zapojili do mého výzkumu, je uveden nahoře v tabulce ve žlutém rámečku u jednotlivých pozic. Počet pracovníků je zapsán v závorce. Z tabulky vyplývá, že u všech pracovníků převládá pozitivní názor na hostitelskou péči. Též i jejich zkušenosti a spolupráce jak s OSPOD, tak s hostitelskými rodinami jsou u všech pozitivní. Z toho vyplývá, že rozdíl v jednotlivých pracovních pozicích ani tento názor neovlivňuje. Podle všech pracovníků ústavních zařízení za největší nedostatek v hostitelské péči považují nulovou finanční podporu od státu. Ani tento fakt není ovlivněn pracovní pozicí. Největší rozdíly se vyskytly u výčtu rizik hostitelské péče a výběru vhodné hostitelské rodiny. Z jednotlivých odpovědí dle tabulky vyplývá, že tyto kategorie jsou dle mého poznatku do jisté míry ovlivněny právě danou pracovní pozicí a úhlu pohledu na danou věc. Stejně tak jsou velice pestré a rozdílné odpovědi i u kategorie přínosu hostitelské péče. I tam lze říct, že i tyto odpovědi jsou ovlivněny pracovními pozicemi.

Tabulka 18: Srovnávání názorů dle jednotlivých pracovních pozic (ředitel, vychovatel, sociální pracovník)

	Ředitelé (5)	Sociální pracovníci (3)	Vychovatelé (5)
Zkušenosti s hostitelskou péčí	Pozitivní (5)	Pozitivní (2) Pozitivní i negativní (1)	Pozitivní (5)
Rizika hostitelské péče	<p>Výběr vhodné hostitelské rodiny (2)</p> <p>Nadměrné připoutání dětí k hostitelům (2)</p> <p>Zneužívání hostitelů dětmi (2)</p> <p>Vzájemná závist dětí (1)</p> <p>Narušení budoucí perspektivy (1)</p>	<p>Výběr vhodné hostitelské rodiny (2)</p> <p>Nadměrné připoutání dětí k hostitelům (2)</p> <p>Výběr vhodného dítěte do hostitelské péče (1)</p>	<p>Zklamání dítěte nebo hostitelů (5)</p> <p>Rozdílné dodržování pravidel v HP a ústavním zařízení (3)</p> <p>Zvládnutí návratu dětí zpět do zařízení (2)</p> <p>Vzájemná závist dětí (3)</p> <p>Slibování dětem nemožné (3)</p> <p>Nepriměřená saturace potřeb dětí (2)</p>
Přínos hostitelské péče	<p>Vidět a zažít fungující rodinu (5)</p> <p>Stabilní citový vztah (5)</p> <p>Odpoutání se od své rodiny a ústavního zařízení (2)</p> <p>Individuální péče (3)</p> <p>Jistota do budoucna (3)</p> <p>Rozšiřování obzorů dětí (1)</p> <p>Možnost postěžovat si na ústavní zařízení (1)</p> <p>Z hostitelské péče se stane pěstounská péče</p>	<p>Vidět a zažít fungující rodinu (3)</p> <p>Nové kontakty mimo zařízení (3)</p> <p>Jistota do budoucna (2)</p> <p>Změna prostředí (2)</p> <p>Rozšíření obzorů dětí (2)</p> <p>Rozdíl ženských a mužských rolí v rodině (1)</p>	<p>Vidět a zažít fungující rodinu (5)</p> <p>Individuální péče (5)</p> <p>Změna prostředí (4)</p> <p>Rozšíření obzorů dětí (3)</p> <p>Nový náhled dětí na dodržování pravidel (2)</p> <p>Rozdíl ženských a mužských rolí v rodině (3)</p>

	(1)		
Vhodné dítě do hostitelské péče	<p>Starší děti (3)</p> <p>Věk při výběru dítěte není důležitý (1)</p> <p>Děti bez intenzivního kontaktu s biologickou rodinou (2)</p> <p>Děti, kteří o ni mají samy zájem (1)</p>	<p>Děti bez intenzivního kontaktu s biologickou rodinou (2)</p> <p>Děti, kteří o ni mají sami zájem (2)</p> <p>Děti bez závažných poruch chování (1)</p> <p>Pro menší děti (1)</p>	<p>Starší děti (2)</p> <p>Děti bez závažných poruch chování (2)</p> <p>Děti bez intenzivního kontaktu s biologickou rodinou (3)</p> <p>Pro děti těžko umístitelné do PP (1)</p> <p>Pro všechny děti, vždy je jen potřeba najít vhodného hostitele (1)</p>
Vhodná hostitelská rodina	<p>Vzdělání hostitelů (2), Názor pracovníků OSPOD (2)</p> <p>Informovanost hostitelů (2)</p> <p>Osobní charakter žadatelů o HP (2)</p> <p>Ekonomické zajištění hostitelů (2)</p> <p>Životní zkušenosti a věk hostitelů (1)</p> <p>V jaké lokalitě hostitelská rodina žije (1)</p>	<p>Informovanost hostitelů (3)</p> <p>Prověření OSPOD (2)</p> <p>Vzdělání hostitelů (1)</p> <p>Ekonomické zajištění (1)</p> <p>Reálná očekávání (1)</p> <p>Vzájemné naladění vztahů mezi dítětem a hostitelem (1)</p>	<p>Opravdový zájem o dítě a dokázat navázat důvěrný vztah (4)</p> <p>Podpora hostitelů širší rodinou (2)</p> <p>Nabídnout nezištnou pomoc (2)</p> <p>Informovanost hostitelů (2)</p> <p>Ekonomické zajištění (2)</p> <p>Komunikace s ústavním zařízením (2)</p> <p>Trestní bezúhonnost (1)</p> <p>Zkušenost s dětmi (1)</p>
Spolupráce s OSPOD	<p>Pozitivní zkušenost (3)</p> <p>Negativní zkušenost (2)</p>	<p>Pozitivní zkušenost (3)</p>	<p>Pozitivní zkušenost (5)</p>
Spolupráce s hostitelskými rodinami	<p>Pozitivní zkušenost (5)</p>	<p>Pozitivní zkušenost (3)</p>	<p>Pozitivní zkušenost (5)</p>
Názor na hostitelskou péči	<p>Pozitivní názor (5)</p>	<p>Pozitivní názor (3)</p>	<p>Pozitivní názor (5)</p>
Nedostatky v hostitelské péči	<p>Odpovědnost na řediteli ústavního zařízení (1)</p> <p>Nulové finance od státu (1)</p>	<p>Nízký počet hostitelů (1)</p> <p>Nulové finance od státu (2)</p>	<p>Nulové finance (2)</p>

Zdroj: vlastní výzkum

5 Diskuze

V této kapitole shrnu výsledky zjištěné v rámci výzkumu v této práci a porovnám je s dostupnou odbornou literaturou. Cílem práce bylo zjistit postoje pracovníků dětských domovů a dětských domovů se školou s hostitelskou péčí. Prvním dílčím cílem bylo zjistit přínos hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou. Jako druhý dílčí cíl jsem si stanovila sumarizovat rizika hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou. Pro získání potřebných dat byla vybrána kvalitativní výzkumná strategie, jež jsem využila k zjištění a získání nových informací, které by byly těžce zachytitelné kvantitativní metodou. Data byla zpracována metodou vytváření trsů, dále byla použita metoda prostého výčtu a v závěru zpracování výsledků jsem zvolila metodu kontrastů a srovnání.

Hlavním cílem práce bylo zjistit postoje pracovníků dětských domovů a dětských domovů se školou s hostitelskou péčí. K tomuto cíli byla stanovena výzkumná otázka: *„Jaký pohled na hostitelskou péči mají pracovníci dětských domovů a dětských domovů se školou?“* Z výzkumu vyplývá, že všichni respondenti, kteří se zapojili do výzkumu i přesto, že v hostitelské péči spatřují rizika, tak jejich pohled na hostitelskou péči je pozitivní a shodli se na tom, že podle všech je hostitelská péče pro děti velmi přínosná. Z pohledu všech pracovníků je to velmi dobré řešení, jak může dítě, které je umístěno v ústavním zařízení, vidět a zažít fungování běžné rodiny, kterou mnohdy ve svém životě nemělo možnost nikdy poznat. Nikdo z mých informantů nevidí hostitelskou péči negativně. Toto zjištění jasně vyplývá i z tabulky 18, která názorně ukazuje, že názory všech pracovníků na hostitelskou péči jsou pozitivní. Z výzkumu dále vyplývá, že všichni pracovníci uvedli, že jejich dosavadní zkušenosti s hostitelskou péčí jsou pozitivní. Pouze některá ze sociálních pracovníc, jak dokazuje tabulka 6, uvedla, že s hostitelskou péčí má i zkušenost negativní. Zároveň jak jsem již výše zmínila, všichni respondenti jsou si vědomi, že hostitelská péče má i svá úskalí a rizika jak pro dítě s nařízenou ústavní výchovou, tak mnohdy i pro samotné hostitele. Tento poznatek potvrzuje i Zezulová (2011), která říká, že většina lidských činností, které jsou pro ostatní nějakým přínosem, obnáší vždy pro lidi i určitá rizika a stejně tak je tomu i u hostitelské péče.

Prvním dílčím cílem bylo zjistit přínosy realizace hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou. K tomuto dílčímu cíli byla stanovena tato výzkumná otázka: „*Jaká pozitiva může dětem s nařízenou ústavní výchovou hostitelská péče přinést?*“ Z výzkumu vyplynulo, že většina pracovníků ústavních zařízení, jež se zapojila, vidí přínos hostitelské péče především v možnosti dítěte vidět a zažít fungování běžné rodiny. Toto zjištění se vcelku dalo předpokládat, protože toto lze označit i za princip a cíl fungování hostitelské péče. Jak ve své knize potvrzuje Gabriel (2008), který udává, že hostitelská péče dětem, jež jsou dlouhodobě umístěny v ústavních zařízeních, může nabídnout významné podněty a zážitky, především prostřednictvím hostitelské péče může dítě s nařízenou ústavní výchovou poznat, jak chodí běžný, každodenní život v rodině. Osobně mě velice překvapilo, jak širokou škálu věcí označili pracovníci v rámci otázky, jaké pozitivum spatřují v hostitelské péči. Ředitelé a sociální pracovníci vidí přínos hostitelské péče pro děti v tom, že mu dá jistotu mít někoho jako oporu i v budoucnu (po opuštění zařízení). Podle mého názoru je tato jistota pro dítě opravdu velmi důležitá, protože tyto děti často nemají ve svém životě nikoho, na koho by se mohly obrátit se svými obavami, trápením a kdo by jim pomohl. Jak uvádí Škoviera (2007), děti z dětských domovů jsou stejné jako všechny ostatní a nevyžadují specifickou péči a výchovu, potřebují jen lidi, již je budou mít rádi a budou pro ně dlouhodobou oporou. S tímto výrokem Škoviera se já osobně neztotožňuji. Z vlastní zkušenosti při práci s dětmi v dětském domově vím, že tyto děti často už do dětského domova přicházejí velmi traumatizované, což má za následek různé nevhodné projevy v jejich chování, a právě proto vyžadují velmi individuální přístup a specifickou pomoc. Jak uvádí Cameron, Maginn (2012), tyto děti mají často zkušenost s odmítnutím vlastní rodinou, zneužíváním a zanedbáváním. Stejně tak Steenbakers a Grietens ve výzkumu (2019) upozorňují na to, že traumatické zkušenosti těchto dětí napomáhají k výskytu následných obtíží a specifickým potřebám těchto dětí. Dále někteří ředitelé a všechny vychovatelky vidí přínos hostitelské péče v individuální péči hostitelů, kterou poskytují dětem v této péči. Individuální péče je podle mého názoru pro zdravý vývoj dítěte opravdu velmi důležitá a mnohdy se dětem v ústavním zařízení individuální péče vzhledem k omezeným kapacitám nedostává v dostatečné míře. Jak potvrzuje Škoviera (2007), dětský domov dětem poskytuje péči a výchovu, nikdy však nedokáže nahradit skutečnou rodinu a poskytnout dítěti dostatek pozornosti a individuální péče. Jako další pozitivum hostitelské péče spatřují vychovatelky, jak

ukazuje schéma 6 a sociální pracovníce, jak potvrzuje schéma 5, možnost vidět rozdíl ženských a mužských rolích v rodině. Toto pozitivum dotvrzuje i Gabriel (2008), který říká, že díky hostitelské péči může dítě vidět, jakým způsobem se posilují, vytváří a proměňují přirozené vazby mezi partnery (rodiči), jakou roli zastává v rodině žena a jakou muž. Jako další přínos jeden ředitel, některé sociální pracovníce a vychovatelky označili rozšiřování obzorů dětí v hostitelské péči. Toto určitě za přínos lze pokládat vzhledem k tomu, že děti, které vyrůstají v dětském domově, mají často velmi omezené podněty a možnosti k rozšiřování jejich znalostí, dovedností a objevování nových věcí. Jak potvrzuje Zezulová (2011), děti prostřednictvím hostitelské péče rozšiřují své zkušenosti z různých prostředí, aktivit a společenských situací. Sociální pracovníce a vychovatelky též přínos hostitelské péče spatřují i ve změně prostředí z ústavního na domácí v hostitelské rodině. Z mého pohledu a ze zkušeností z praxe vím, že změna prostředí se může velice pozitivně promítnout i v celkovém chování dítěte. Jak dokazuje Matoušek (2005), každý dlouhodobý pobyt dítěte v ústavním zařízení nebo mladistvého nějakým způsobem handicapuje a každá možná i třeba krátkodobá změna z ústavního prostředí na podnětné domácí prostředí může ovlivnit pozitivně vývoj daného jedince. Všechny sociální pracovníce se též shodly na tom, jak ukazuje schéma 5, že díky hostitelské péči dítě naváže a získá nové kontakty. To za velký přínos považuje i Zezulová (2011), která říká, že v rámci dlouhodobé hostitelské péče má dítě možnost poznat přátele, známé a širší rodinu hostitelů a lidi, na které se bude moci kdykoliv obrátit s problémem a požádat o jejich pomoc. V tomto výzkumu mě nejvíce v rámci otázek ohledně pozitiv hostitelské péče překvapilo, že tři vychovatelky, jak ukazuje schéma 6, uvedly jako přínos hostitelské péče získání nového náhledu dětí na dodržování pravidel. Naproti tomu některé vychovatelky právě dodržování pravidel viděly jako rizikové. Podle mého názoru vždy záleží na každé hostitelské rodině, jak hned ze začátku dokáže nastavit pravidla, kterých si je dítě vědomo a ví, že je musí dodržovat. Pokud jsou v hostitelské rodině pravidla kvalitně nastavena, může to být opravdu bráno i jako přínos, protože dítě pozná, že i v běžné rodině je vždy nutné určitá pravidla dodržovat a respektovat a lépe pak snáší a dodržuje i řád a pravidla ústavního zařízení, ve kterém žije. Překvapivě též pouze ředitelé, jak je vidět i ve schématu 4, uvedli, že velký přínos vidí i ve stabilním citovém vztahu, jenž dítě naváže se svými hostiteli. Udivilo mě, že vychovatelky ani sociální pracovníce toto nezdůraznily. Sama z praxe vím, že stabilní citový vztah je právě to, co dětem v ústavním zařízení chybí

nejvíce a často nikdy žádný takovýto vztah ve svém životě nepoznaly. Fischer (2014) tuto moji myšlenku ve své knize potvrzuje, konstatuje, že dětem, jež vyrůstají v ústavním zařízení, chybí kontinuita životního běhu, stálost a kvalita v navazování citových vztahů. Též pouze dva ředitelé, jak ukazuje schéma 4, zdůraznili, že přínos hostitelské péče je i v samotném odpoutání se od své rodiny a ústavního zařízení. Z vlastní zkušenosti s hostitelskou péčí to mohu potvrdit, protože před zahájením hostitelské péče byl chlapec na svou rodinu velice fixován i přesto, že byl svou rodinou stále zrazován a odmítán. V průběhu hostitelské péče, kdy chlapec poznal stabilní a klidné prostředí naší rodiny, se postupem času od své rodiny sám odpoutal a ztratil zájem o častý kontakt s matkou, která ho psychicky zraňovala a negativně ovlivňovala jeho chování. Toto ale vyvrací Zezulová (2011), která naopak považuje hostitelskou péči za prostor pro případné zlepšení vztahů s biologickou rodinou dítěte. Za velmi zajímavé zjištění ve výzkumu považuji výpověď jednoho ředitele, který uvedl, že přínos v hostitelské péči vidí i v možnosti dítěte postěžovat si na ústavní zařízení. Ředitel konstatoval: „*Pozitivum vidím i v tom, že si děti mohou u hostitelů postěžovat na nás, jako na dětský domov, myslím, „jak my jsme oškliví“, protože tuhle možnost taky jinak moc nemají.*“ Zajímavé na tom je to, že nikde v odborné literatuře žádný z autorů toto nezmiňuje. Přitom já osobně to považuji též za velmi důležité, protože z vlastní praxe vím, že děti často nemají své křivdy, vztek na jednotlivé vychovatele, s kým sdílet a je důležité, aby měly možnost někomu si postěžovat na to, co se jim v zařízení, kde jsou umístěny, nelíbí a co je tam trápí. Též velice diskutabilní je zjištění, kdy jeden z ředitelů uvedl jako přínos hostitelské péče v tom, že mnohdy může hostitelská péče přerůst v péči pěstounskou. Já osobně s tímto souhlasím vzhledem k tomu, že v mém případě tomu tak opravdu bylo a chlapce, kterého jsem nejprve měla v hostitelské péči, mám již nyní v péči pěstounské. Ovšem někteří zastánci hostitelské péče to naopak mohou vnímat jako riziko. Tuto moji domněnku potvrzuje ve své knize Gabriel (2008), který říká, že riziko je, když mají hostitelé jako motivaci to, že by v budoucnu chtěli požádat u dítěte, které mají v hostitelské péči, o péči pěstounskou, ale zvolit nejprve pouze péči hostitelskou jim připadá jednodušší.

Druhým dílčím cílem práce bylo sumarizovat rizika realizace hostitelské péče. K tomuto dílčímu cíli byla stanovena tato výzkumná otázka: „*Jaká negativa může hostitelská péče pro dítě mít?*“ Z mého výzkumu vyplývá, že rizik, která hostitelská

péče obnáší, je velmi široká škála a vždy záleží, z jakého úhlu pohledu k hostitelské péči přistupujeme a podle toho, jak na hostitelskou péči jednotliví pracovníci nahlíží, tak podle toho v ní spatřují i různá rizika a negativa. V tomto výzkumu byly nejčastěji zmiňovány mezi respondenty tato rizika: ředitelé a vychovatelky riziko spatřují už v samotném výběru vhodné hostitelské rodiny. Což potvrzuje i Gabriel (2008), který říká, že vždy je důležité dostatečné prověření budoucích hostitelů a důkladné zjištění jejich motivace k hostitelství, protože vybrat dobrou hostitelskou rodinu je velmi obtížné a špatný výběr rodiny je pro dítě velkým rizikem v tom, aby hostitelská péče mohla být po celou dobu úspěšná. Jako další časté riziko, na kterém se shodli ředitelé a sociální pracovníci, jak dokazuje tabulka 18, je nadměrné připoutání dětí k hostitelům anebo naopak. Z vlastní zkušenosti s hostitelskou péčí vím, že udržet si správnou hranici ve vztahu k dítěti je velmi náročné a děti z ústavních zařízení se často velmi rychle a snadno upínají na každého, kdo jim je schopný dát trochu něhy, lásky a porozumění. Jak toto ve své knize potvrzuje i Langmeier (2011), který říká: děti s typem sociální hyperaktivity citové deprivace se oproti jiným dětem nepřiměřeně upínají na každou osobu, jež se objeví v jejich blízkosti a projeví o ně i jen minimální zájem. Jeden ředitel a některé vychovatelky též spatřují riziko i ve vzájemném závidění jednotlivých dětí mezi sebou. Podle Zezulové (2011) toto riziko spadá do kategorie specifických dílčích rizik, která hostitelská péče obnáší a je vždy třeba se na to během přípravy a následné realizace hostitelské péče zaměřit a pracovat na tom, aby se mu buď dalo úplně předejít anebo se ho alespoň snažit minimalizovat. Vychovatelky na rozdíl od sociálních pracovníků a ředitelů vidí největší riziko ve zklamání dítěte nebo hostitelů. Toto potvrzuje i Zezulová (2011), podle které se pracovníci z organizace Děti patří domů se zklamáním dětí nebo hostitelů při své praxi setkávají velice často. Též mě velice překvapilo, že riziko zneužívání hostitelů dítětem v hostitelské péči spatřují pouze dva ředitelé. Podle mého názoru vzhledem k tomu, že do hostitelské péče obvykle přicházejí děti s nezpracovanými traumaty a porušenou vztahovou vazbou je mnohdy předvídatelné, že oproti jiným dětem budou více materiálně zaměřeny. Toto riziko v hostitelské péči spatřuje i Gabriel (2008), který ve své knize uvádí, že děti po nějaké době mohou hostitelskou péči začít využívat ve svůj prospěch a hostitele pak mohou mnohdy nevědomě, ale často i velice vědomě začít chápat jako „sponzory určitého druhu zážitku“. Vychovatelky, jež se zapojily do výzkumu, spatřují negativum i v rozdílném dodržování pravidel v rámci ústavního zařízení a hostitelských rodin. Toto

negativum z vlastní zkušenosti vnímám též jako velmi časté, protože mnohdy děti v hostitelských rodinách nic nemusí a po návratu zpět do zařízení může nastat problém, když je po nich něco požadováno. Na toto poukazuje i Zezulová (2011), jež na základě osobní zkušenosti s hostitelskou péčí říká, že dítě do rodiny jezdí pouze na návštěvy, tudíž často v rodině nemá žádné povinnosti a nikdo ho nevychovává, jelikož to obvykle za tak krátkou dobu jednotlivých pobytů není ani reálné. Vychovatelky, které mají vlastní zkušenost s hostitelskou péčí, mezi negativa hostitelské péče zařadily i návrat dětí z hostitelské rodiny zpět do zařízení. Já osobně z role hostitelky se s tímto negativem velice ztotožňuji. Toto potvrzuje ve své knize i Matějček (2006), který uvádí, že pro děti může být hostitelská péče citlivá a svým způsobem i náročná, a to především v situacích, kdy se děti po dvou třech dnech v nové rodině, kde jsou spokojené, musí vrátit zpět do dětského domova. Některé vychovatelky uvedly, jak ukazuje schéma 3, jako další riziko slibování dětem v hostitelské péči nemožné věci. Zezulová (2011) ve své publikaci též řadí právě slibování dětem nemožné, jako jedno ze specifických rizik hostitelské péče. Vychovatelky ve výzkumu označily za další riziko nepřiměřenou saturaci potřeb dětí ze strany hostitelů. I já osobně toto vnímám jako riziko a mnohdy to pro samotné dítě může poté přinést více škody než užitku. Toto potvrzuje i Pazlarová (2016), která ve své knize konstatuje, že se u pěstounů či hostitelů může velice často objevit potřeba dítěti všemožnými způsoby, především těmi materiálními, chtít vynahradiť vše špatné a traumatizující, co dítě často během svého života již zažilo. Jak Pazlerová dodává, nikdy to však není šťastné řešení.

Dále v kategorii výběru vhodného dítěte do hostitelské péče mě ve výzkumu velice překvapilo, že pouze tři ředitelé a dvě vychovatelky, jak dokazuje tabulka 18, poukázali na to, že hostitelská péče je vhodná pro starší děti. Jedna ředitelka uvedla, jak ukazuje schéma 7, že při výběru dítěte u ní věk nehraje roli. A dokonce jedna vychovatelka uvedla, že podle ní je hostitelská péče vhodná pro menší děti (věk dětí nespecifikovala). Naopak podle Klimeše (2006) bývá hostitelská péče pro malé děti nevhodná, protože u nich velice rychle vzniká silné citové pouto k dospělým osobám (hostitelům) a obvykle jim vzhledem k nízkému věku není možné vysvětlit princip hostitelské péče. Naproti tomu Zezulová (2011) se přiklání k názoru, že hostitelská péče je vhodná pro starší děti. Jak Zezulová dodává, hostitelská péče je vhodná pro starší děti (nad 10), jež už jsou schopny pochopit limity hostitelské péče a mají od této péče reálná očekávání.

Podle ředitelky, sociálních pracovníků a vychovatelek je hostitelská péče vhodná především pro děti bez intenzivního kontaktu s biologickou rodinou. To potvrzuje i Zezulová (2011) konstatující, že hostitelská péče není vhodná pro děti, jež jsou v častém kontaktu se svojí biologickou rodinou a jezdí k nim na pravidelné pobytové povolenky. Za důležité považují sociální pracovníci a jeden ředitel samotný zájem dítěte o hostitelskou péči. Podle mého názoru je vždy důležité vše dítěti důkladně vysvětlit a brát ohled na jeho názor a na to, zda by mělo dítě vůbec o hostitelskou péči zájem. Jak potvrzuje Gabriel (2008), vždy je důležité, aby samotné dítě s hostitelskou péčí souhlasilo a mělo o ni samo zájem. Podle jedné sociální pracovníky a vychovatelek by děti vhodné pro hostitelskou péči neměly mít závažné poruchy chování. Podle mého názoru vždy ale záleží na zkušenostech hostitelů s prací s dětmi a vzájemném naladění dítěte a hostitele. Pokud bude mít hostitel dostatečné vzdělání a zkušenosti s prací s dětmi s poruchami chování, je velice pravděpodobné, že by hostitelská péče fungovala i u dítěte se závažnými poruchami chování. Jak konstatuje Vágnerová (2004), péče a výchova dětí s poruchami chování bývá velmi složitá a je vždy třeba těmto dětem věnovat zvýšenou pozornost a péči při jejich výchově. Jedna z vychovatelek, jak ukazuje schéma 9, poukázala na to, že hostitelská péče je též vhodná především pro děti těžko umístitelné do pěstounské péče. Je zajímavé, že nikdo jiný z respondentů toto nezmínil. S tímto názorem se ztotožňuje ve své knize i Matějček (2006), podle kterého je hostitelská péče vhodná především pro děti, jež nemohou být z různých důvodů umístěny do náhradní rodiny natrvalo. Já osobně se nejvíce ztotožňuji s názorem jedné z vychovatelek, která uvedla, že hostitelská péče je vhodná pro všechny děti, ale že je vždy potřeba najít vhodné hostitele. Podle mého názoru je každé dítě jiné, stejně jako hostitelé jsou rozdílní a každému hostiteli sedne jiné dítě a naopak. Vždy je důležité, aby si byli vzájemně sympatičtí, pak teprve může vzniknout důvěrný a citový vztah.

V rámci mého výzkumu mě v **kategorii vhodná hostitelská rodina** překvapila odlišnost odpovědí jednotlivých ředitelů, sociálních pracovníků a vychovatelů na otázku „**Co považujete při výběru hostitelské rodiny za důležité?**“. Zde jsem předpokládala, že za nejdůležitější budou všichni pracovníci považovat opravdový zájem o dítě a schopnost navázat důvěrný vztah s dítětem. Toto já z vlastní zkušenosti s hostitelskou péčí považuji za velmi důležité, protože tyto děti vzhledem k tomu, co prožily, jsou velmi nedůvěřivé a je důležité, aby hostitelé dokázali s dítětem vytvořit i přes počáteční

překážky důvěrný vztah a měli o něj opravdový zájem, jinak by hostitelská péče ztrácela smysl. Tuto odpověď ale uvedly pouze čtyři vychovatelky, jak ukazuje schéma 12. Ostatní se shodovali na tom, že jako důležité při výběru vhodné hostitelské rodiny považují vzdělání hostitelů, dostatečnou informovanost hostitelů o hostitelské péči, ekonomické zajištění hostitelské rodiny a zkušenosti hostitelů. Toto potvrzuje i Zezulová (2011), která uvádí, že je velice důležitá příprava a prověřování budoucích hostitelů a zároveň je vždy důležité přihlížet k jejich vzdělání a ekonomickému zajištění. Mezi jednotlivými pracovníky se poté objevovala opravdu velmi široká škála věcí, podle kterých bychom měli vybrat vhodnou hostitelskou rodinu. Někteří považují za důležitý názor pracovníků OSPOD, jiní zase osobní charakter budoucích hostitelů a někteří zase zdůrazňovali schopnost komunikace s pracovníky ústavního zařízení, ve kterém je dítě umístěno. Jak ve své knize uvádí Gabriel (2008), těžko lze definovat jednoznačně, jak by měla taková vhodná hostitelská rodina vypadat, vždy záleží na spoustě okolností a názorů jednotlivců.

V kategorii spolupráce s OSPOD mě velice překvapilo, že kromě dvou ředitelů všichni respondenti hodnotili spolupráci s OSPOD v rámci hostitelské péče pozitivně. Já osobně mám sama v rámci vyřizování hostitelské péče s OSPOD zkušenost též pozitivní. Pracovníci OSPOD byli ochotní, vstřícní a milí a vše mi podrobně vysvětlili.

V kategorii spolupráce s hostitelskými rodinami se stejně tak všichni shodli na tom, jak ukazuje tabulka 18, že jejich dosavadní spolupráce s hostitelskými rodinami je pozitivní. Toto zjištění jsem dopředu předpokládala, protože hostitelé vstupují do hostitelské péče vždy dobrovolně z vlastního zájmu, a tím pádem je velice pravděpodobné, že budou mít chuť a zájem se všemi odborníky zainteresovanými kolem dítěte spolupracovat. Jak toto potvrzuje i Zezulová (2011), hostitelé již od samého počátku vědí, že vše je na jejich dobrovolnosti a nikdo z pracovníků OSPOD ani ústavních zařízení nemá právo je nutit do něčeho, co by sami nechtěli.

V kategorii nedostatků v hostitelské péči považuji za velmi důležitý poznatek, který vyplývá z výzkumu zjištění, že jeden ředitel, sociální pracovníce a vychovatelky poukázali i na to, že za velký nedostatek hostitelské péče považují nulovou finanční podporu od státu. Z mého pohledu je tento systém velice nedomyšlený, na jednu stranu se stát snaží o co největší integraci dětí z ústavních zařízení do rodin a na druhé straně

podpora od státu je poté velmi nízká. Podle mého názoru, kdyby byla hostitelská péče i třeba jen finančně minimálně podporovaná, mohlo by to zvednout počet potencionálních zájemců o hostitelskou péči. Samozřejmě si uvědomuji i riziko, že by to někdo mohl začít vykonávat jen kvůli penězům, které by za to dostal. Z vlastní zkušenosti vím, že hostitelská péče výrazně do finančního rozpočtu rodiny zasáhne, a ne každý je schopný to finančně utáhnout. Jak potvrzuje Zezulová (2011), vzhledem k nejednoznačnosti právního vymezení hostitelské péče a místy nedomyšleného systému to může, jak pro samotné hostitele, tak i pracovníky OSPOD přinést řadu nedorozumění a obtíží. S čímž souvisí i další nedostatek, který zmiňovali ředitelé, jak ukazuje schéma 13 ve výzkumu, a tím je, že mají pocit, že i přes veškerá prověření budoucích hostitelů OSPOD nebo krajským úřadem vždy ta největší odpovědnost zůstává na samotných ředitelích ústavních zařízení. Jak potvrzuje ve své knize Gabriel (2008), který říká, že vždy je na samotném řediteli, zda pobyty u hostitelů povolí či nikoliv. Dalším velkým problémem, jenž vyplývá z výzkumu, je nedostatek hostitelů pro děti, které vyrůstají v ústavním zařízení. Toto tvrzení potvrzuje i zjištěný aktuální počet dětí v hostitelské péči v dubnu 2020 v rámci zařízení, jež se zapojila do mého výzkumu, který je názorně zaznamenán v tabulce 4. Ze šesti zařízení (pěti dětských domovů a jednoho dětského domova se školou) je to celkem 13 dětí, u kterých aktuálně probíhá hostitelská péče. O důvodech takto nízkého počtu dětí se můžeme pouze domnívat. Podle mého názoru je to způsobeno více faktory, mezi které podle tohoto výzkumu patří nízká propagace hostitelské péče, nedostatek financí budoucích hostitelů a možná i nejasná legislativa ohledně hostitelské péče.

6 Závěr

Diplomová práce se věnovala tématu Hostitelské péče u dětí s nařízenou ústavní výchovou. Tuto problematiku jsem nejprve důkladně popsala teoreticky a poté jsem přešla na část praktickou. V teoretické části jsem se snažila vymezit základní pojmy, jež se úzce vážou k tomuto tématu. Konkrétně jsem se zabývala orgánem sociálně-právní ochrany dětí, systémem náhradní a ústavní výchovy, životem dítěte v dětském domově a dětském domově se školou a hostitelskou péčí.

Cílem praktické části práce bylo zmapovat zkušenosti pracovníků dětských domovů a dětských domovů se školou s hostitelskou péčí. Dále byly stanoveny tyto dva dílčí cíle:

- 1) Dílčí cíl 1: Zjistit přínosy realizace hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou
- 2) Dílčí cíl 2: Sumarizovat rizika realizace hostitelské péče

Vzhledem k cíli byla stanovena hlavní výzkumná otázka, která zjišťovala, jaký pohled mají na hostitelskou péči pracovníci dětských domovů a dětských domovů se školou. Dílčími výzkumnými otázkami jsem zjišťovala, jaká pozitiva a negativa může hostitelská péče pro děti přinést. Odpovědi na tyto výzkumné otázky jsem podrobně uvedla v rámci předchozí kapitoly diskuse, která je součástí této práce. Ve zkratce si dovoluji shrnout, že: všichni pracovníci uvedli, že jejich dosavadní zkušenosti s hostitelskou péčí jsou pozitivní, i když zároveň všichni respondenti jsou si vědomi, že hostitelská péče obnáší i rizika jak pro děti, tak i pro samotné hostitele, ale všichni se shodli na tom, že pozitiva v hostitelské péči pro všechny zúčastněné převládají.

Z výzkumu se dá usuzovat, že hlavní přínos hostitelské péče všichni pracovníci dětských domovů a dětského domova se školou spatřují především v možnosti dítěte vidět a zažít fungující rodinu, kterou mnohdy nikdy předtím ve svém životě neměly šanci poznat, jelikož tyto děti pochází z velmi nestabilních rodin, často plných násilí a delikventního chování. Naopak rizika ve většině případů spatřují již v samotném výběru vhodné hostitelské rodiny, případně nadměrného připoutání dítěte na hostitele anebo naopak hostitele na dítě, což může vést k následnému zklamání dítěte či hostitelů.

Vzhledem k tomu, že hostitelská péče je stále málo propagovaná a pro mnoho lidí doposud neznámá, výsledky této práce budou využity pro rozšíření informovanosti lidí, především pracovníků ústavních zařízení o hostitelské péči.

Z výsledku výzkumu vytvořím brožuru, kterou jako poděkování pošlu všem pracovníkům ústavních zařízení, kteří se zapojili do výzkumu, a již při realizaci výzkumu o výsledky této práce projevily velký zájem. Sami jsou si vědomi, že výzkumů a informací o této problematice je vskutku málo a dle slov jednotlivých ředitelů je pro praxi každá takováto práce velkým přínosem. Jak uvedl jeden z ředitelů: *„Hostitelská péče to nemá úplně jednoduché v tom zákonném rámci, takže každá takováto práce, která se tímto zaobírá, je podle mě pozitivní, pakliže není nějak tendenční, že by hostitelskou péči chtěla vypudit, ale naopak usiluje o její rozvoj.“* Samozřejmě svoji brožuru ráda poskytnu i všem ostatním, kteří se nezapojili do mého výzkumu, ale mají o tuto problematiku zájem např. zájemci o hostitelskou péči, studenti, pracovníci ústavních zařízení, pracovníci neziskových organizací zabývající se náhradní výchovou, pracovníci OSPOD atd.

Jsem si též vědoma, že tato diplomová práce není přínosem pouze pro pracovníky ústavních zařízení a zájemců o tuto problematiku, ale také pro mě osobně. Během realizace výzkumu jsem měla možnost slyšet mnoho názorů na hostitelskou péči a cenných zkušeností jednotlivých pracovníků, díky kterým jsem si rozšířila své obzory a znalosti o této problematice.

V případném dalším výzkumu bych se mohla zaměřit na hostitelské rodiny a analyzovat jejich pohled a zkušenosti s hostitelskou péčí. Též by bylo velice zajímavým výzkumem zaměřit se na to, jak vnímají aktuální situaci ohledně hostitelské péče pracovníci sociálně – právní ochrany dětí a nebylo by ani od věci zaměřit se v rámci výzkumu na samotné děti v ústavních zařízeních a na jejich pohled na hostitelskou péči.

7 Seznam tabulek a obrázků

Tabulka 1: Sociodemografické údaje ředitelů.....	42
Tabulka 2: Sociodemografické údaje sociálních pracovníků.....	43
Tabulka 3: Sociodemografické údaje vychovatelů	43
Tabulka 4: Počet dětí v dubnu 2020 v hostitelské péči v jednotlivých zařízeních.....	43
Tabulka 5: Zkušenosti ředitelů s hostitelskou péčí	44
Tabulka 6: Zkušenosti sociálních pracovníků s hostitelskou péčí	45
Tabulka 7: Zkušenosti vychovatelů s hostitelskou péčí	46
Tabulka 8: Hodnocení spolupráce OSPOD dle ředitelů ústavních zařízení	65
Tabulka 9: Hodnocení spolupráce OSPOD dle sociálních pracovníků ústavních zařízení	66
Tabulka 10: Hodnocení spolupráce OSPOD dle vychovatelek ústavních zařízení.....	66
Tabulka 11: Hodnocení spolupráce s hostitelskými rodinami dle ředitelů ústavních zařízení	67
Tabulka 12: Hodnocení spolupráce s hostitelskými rodinami dle sociálních pracovníků ústavních zařízení	68
Tabulka 13: Hodnocení spolupráce s hostitelskými rodinami dle vychovatelů ústavních zařízení	68
Tabulka 14: Úroveň povědomí pracovníků ústavních zařízení o hostitelské péči	69
Tabulka 15: Názor ředitelů ústavních zařízení na hostitelskou péči	70
Tabulka 16: Názor sociálních pracovníků ústavních zařízení na hostitelskou péči	71
Tabulka 17: Názor vychovatelů ústavních zařízení na hostitelskou péči.....	72
Tabulka 18: Srovnávání názorů dle jednotlivých pracovních pozic (ředitel, vychovatel, sociální pracovník)	76
Schéma 1: Rizika hostitelské péče dle ředitelů ústavních zařízení	46
Schéma 2: Rizika hostitelské péče dle sociálních pracovníků ústavních zařízení	48
Schéma 3: Rizika hostitelské péče dle vychovatelů ústavních zařízení.....	49
Schéma 4: Přínos hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou dle ředitelů ústavních zařízení.....	51
Schéma 5: Přínos hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou dle sociálních pracovníků ústavních zařízení.....	53
Schéma 6: Přínos hostitelské péče pro děti s nařízenou ústavní výchovou dle vychovatelů ústavních zařízení.....	54
Schéma 7: Kritéria pro výběr vhodného dítěte do hostitelské péče dle ředitelů ústavních zařízení	56
Schéma 8: Kritéria pro výběr vhodného dítěte do hostitelské péče dle sociálních pracovníků ústavních zařízení.....	57
Schéma 9: Kritéria pro výběr vhodného dítěte do hostitelské péče dle vychovatelů ústavních zařízení.....	58
Schéma 10: Kritéria pro výběr vhodné hostitelské rodiny dle ředitelů ústavních zařízení	60
Schéma 11: Kritéria pro výběr vhodné hostitelské rodiny dle sociálních pracovníků ústavních zařízení.....	62
Schéma 12: Kritéria pro výběr vhodné hostitelské rodiny dle ředitelů ústavních zařízení	63
Schéma 13: Nedostatky hostitelské péče dle ředitelů ústavních zařízení	73
Schéma 14: Nedostatky hostitelské péče dle sociálních pracovníků ústavních zařízení.....	74
Schéma 15: Nedostatky hostitelské péče dle vychovatelů ústavních zařízení	75

8 Seznam použité literatury

ARCHEROVÁ, C., 2001. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 119 s. ISBN 80-7178-578-4.

BECHYŇOVÁ, V., 2007. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS, 229 s. ISBN 978-80-86684-47-5.

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., 2008. *Sanace rodiny*, Praha: Portál, 151 s. ISBN 978-80-7367-392-5.

BENDL, S., a kol. 2015. *Vychovatelství*. Praha: Grada, 312 s. ISBN 978- 80- 247-4248-9.

BENDL, S., Hanušová J., Linková, M., 2016. *Žák s problémovým chováním*. Praha: Triton, 108 s., ISBN: 978- 80-7387-703-3.

BIRMINGHAM CHILDRENS TRUST, © 2020. Information for children and young people: what is a childrens home [online]. [cit. 2020 09-04]. Dostupné z https://www.birminghamchildrenstrust.co.uk/info/2/information_for_children_and_young_people/24/what_is_a_children_s_home/1?fbclid=IwAR2bQpcfuf1Hxs-qOOlv8kidei4ZTH5tulJ4AhQeDb6gTC54E3OtL_B2HPo

BLAHUTOVÁ, M., ZEZULOVÁ, D., 2011. *Hostitelská péče a příprava k ní- odborná metodika*, Zlín: Tigris, 114 s. ISBN 978- 80- 86062- 41- 9.

BRUSKAS, D., Tessin, DH., 2013. *Negative childhood experiences and psychosocial well-being of women who were in foster care as children*. 17 (3), e131-41. doi: 10.7812 / TPP / 12-121. PubMed PMID: 24355905.

BURDOVÁ, V., NOVOTNÁ, V., 2014. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí*. Olomouc: Anag. 800 s. ISBN 978- 80- 7263-914-4.

CAMBRIDGE DICTIONARY, © 2020. Cambridge english: childrens home [online]. [cit. 2020 10-04]. Dostupné z https://dictionary.cambridge.org/amp/english/children-s-home?fbclid=IwAR17eg4GuAOIAEayf6pDk5sP9e8604fCkUL0oZntcjGHdgw0M9T_q3CGR5g

- CAMERON, R. J., MAGINN, C., 2012. *Cesta k pozitivním výsledkům u dětí v náhradní péči*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga. 181 s. ISBN 978-80-87652-61-9.
- ČABÁLOVÁ, D., 2011. *Pedagogika*. Praha: Grada, 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.
- ČESKO. Zákon č. 109/2002 ze dne 5. února 2002 Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2002, částka 48. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>
- DĚTI PATŘÍ DOMU, © 2020. Děti patří domu: Dobroděj: hostitelská péče [online]. [cit. 2020 04-04]. Dostupné z <https://www.detipatridomu.cz/>
- DĚTSKÝ DOMOV, © 2020. DD Radení: O domově [online]. [cit. 2020-22-03]. Dostupné z <http://ddradenin.cz/domov/>
- DISMAN, M., 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 374 S. ISBN 978-80-246-1966-8.
- DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 221 s. ISBN 80-7169-192-5.
- ELLIOT, J., PLACE M., *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie*. Praha: Grada, 208 s. ISBN 80-247-0182-0.
- FEJT, V., NOVOTNÁ, V., 2009. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. 256 s. ISBN 978-80-86723-77-8.
- FISCHER S., ŠKODA, J., 2014. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se specifickými potřebami v oblasti somatické, psychické a sociální : učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 209 s. ISBN 978-80-7387-792-7.
- FISCHER, S., ŠKODA, J., 2014. *Sociální patologie* Praha:Grada, 232 s. ISBN 978-80-247-5046-0.
- GABRIEL, Z., NOVÁK T., 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

- HELUS, Z., 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 399 s. ISBN: 978-80-247-4674-6.
- HENDL, J., 2008. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HLEDÁME RODIČE, © 2020. Pěstounská péče: rozdíl mezi pěstounskou a hostitelskou péčí [online].[cit.202013-04] Dostupné z https://hledamerodice.cz/2015/10/27/jaky-je-rozdil-mezi-pestounskou-a-hostitelskou-peci-jak-probiha-proverovani-hostitelu-a-pro-koho-je-tato-pece-vhodna/?fbclid=IwAR0WxI-SMIn7-dpIuvQvPmFcCRqT00mzZkeD_GR3rcSFtA9zudR-vrp96VU
- JANKŮ K., 2009. *Dítě s poruchou chování a emocí*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 82 s. ISBN 978-80-7368-764-9.
- JEDLIČKA, R., 2017. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Psyché (Grada). 280 s. ISBN 978-80-271-0096-5.
- KAJANOVÁ, A., 2014. *Sociální patologie vybrané kapitoly*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulta, 88 s. ISBN 978-80-7394-449-0.
- KALEJA, M., 2014. *Determinanty edukace sociálně vyloučených žáků z pohledu speciální pedagogiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, pedagogická fakulta. ISBN: 978-80-7464-544-0.
- KNOTOVÁ, D., 2014. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 265 s. ISBN 978-80-247-4502-2.
- KOTEK, M., KOTALOVÁ, K., 2007. *Hostitelská péče dnes a zítra*. In: Aktuální otázky náhradní rodinné péče. Sborník ze VII. Celostátního semináře NRP. Brno: Triada.
- KRAUS, B., 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KUBÍČKOVÁ, H., 2011. *Dítě-rodina-instituce aneb jak neztratit budoucnost*, Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.
- LABÁTH, V., 2001. *Riziková mládež: možnosti potencionálních změn*. Praha: Sociologické nakladatelství, 158 s. ISBN 80-85850-66-4.

- LANGMEIER, J., BALCAR, K., ŠPIZ, J., 2000. *Dětská psychoterapie*, Praha: Portál, 431 s. ISBN 80- 7178- 381- 1.
- LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z., 2011. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 399 s. ISBN 978- 80- 246- 1983- 5.
- MALACH, J., 2007. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Universita Jana Amose Komenského, 228 s. ISBN 978-80-86723-29-7.
- MAREŠ, J., PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., 2016. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 322s. ISBN 978-80-262-0403-9.
- MATĚJČEK, Z., 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-304-8.
- MATĚJČEK, Z., 2005. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 445 s. ISBN 80- 246- 1056-6.
- MATĚJČEK, Z., 2011. *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: Portál, 342 s. ISBN 978- 80- 262- 0000-0.
- MATĚJČEK, Z., Koluchová M., Bubleová, V., Kovařík, J., Benešová, L., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 155 s. ISBN 80-7178-637-3.
- MATOUŠEK, O., 1999. *Ústavní péče*. Praha: Sociologické nakladatelství, 159 s. ISBN 80-85850-76-1.
- MATOUŠEK, O., 2003. *Metody a řízení sociální práce*, Praha: Portál. 384 s. ISBN 80-7178- 548-2.
- MATOUŠEK, O., 2011. *Sociální služby*. Praha: Portál, 200 s. ISBN 978- 80- 262- 0041-3.
- MATOUŠEK, O., 2016. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 272 s. ISBN 978-80-262-1154-9.
- MATOUŠEK, O., 2017. *Dítě traumatizované v blízkých vztazích: manuál pro profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 208 s. ISBN 978-80-262-1242-3.
- MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ J., 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 351 s. ISBN 80- 7367- 002- X.
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 2003. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 340 s. ISBN 80-7178-771-X.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, © 2020. MPSV: Formy náhradní rodinné péče. [online]. [cit. 2020-22-03]. <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, ISBN: 80-247-1362-4.

MOTEJL, O., 2008. *Rodina a dítě: sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 215 s. ISBN 978- 80- 254- 1750- 8.

NOVOTNÁ, M., KREMLIČKOVÁ, M., 1997. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. Praha: Pedagogické nakladatelství akciová společnost, 116 s. ISBN 80- 95937-60-3.

NOŽÍŘOVÁ J., 2012. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 96 s. ISBN 978- 80- 86131-91-7.

NÝVLTOVÁ, V., 2008. *Psychopatologie pro speciální pedagogy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 228 s. ISBN 978- 80- 86723-48-8.

OCHRÁNCE © 2020. Stížnosti: moje dítě je v dětském domově nebo výchovném ústavu [online]. [cit. 2020-22-03]. Dostupné z [https:// www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/dite-v-detskem-domove/](https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/dite-v-detskem-domove/)

OREL, M., 2012. *Psychopatologie*. Praha: Grada, 263. ISBN 978- 80- 247- 3737- 9.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., 2002. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 221 s. ISBN 80- 7178-711-6.

PAZLAROVÁ, H., 2016. *Pěstounská péče*. Praha: Portál, 256 s. ISBN 978- 80-262-1020-7.

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada, 260 s. ISBN 978-80-247-4317-2.

PODBORANY, © 2020. Kurátor: Kdo je kurátor pro děti a mládež? [online]. [cit.2020-02-02]. Dostupné z

https://www.podborany.net/e_download.php?file=data%2Feditor%2F482cs_2.pdf&original=let%C3%A1k_kdo%20je%20kur%C3%A1tor%20pro%20d%C4%9Bti%20a%20ml%C3%A1de%C5%BE.pdf&fbclid=IwAR1TC3dIEZKr2176bp9GCXnNwN95JEY-1pTuHitEfcKRR-q5twfGR2dYvx0

PORADÍME SI, © 2020. Služby: hostitelská péče [online]. [cit. 2020-07-05]. Dostupné z

https://poradimesi.cz/sluzby/vite-hostitelska-pece/amp/?fbclid=IwAR1YLUcwWT3GnqNF3mflyR8UN9XWZI7Z7_GuzS3T0ReHzTtnOzGHyhNDkIA

PREVENT99, © 2020. Prevent: Kdo jsme [online]. [cit. 2020 10-04]. Dostupné z <https://www.prevent99.cz/cppr/>

PTÁČEK, R., 2006. *Poruchy chování v dětském věku*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80- 86991-81-4.

RAPHAEL-LEFF, J., 2008. *Parent-Infant Psychodynamics: Wild Things, Mirrors and Ghosts*. Library of Congress Cataloging in Publication Data. 317 s. ISBN 978-0-9549319-2-6.

RATNAPALAN, S., BATTY H., 2009. *Be good enough*. 55 (3), 239- 42. PubMed PMID: 19282524; PubMed Central PMCID: PMC2654842.

REICHEL, J., *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 183 s. 2009. ISBN 978-80- 237- 3006-6.

RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ L., 2006. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 313 s. ISBN 80- 244-1475-9.

RUSHTON, A., 2014. *Adoption as a placement choice: Arguments and evidence*. London: Institute of Psychiatry. 25 p.

SANCE DETEM, © 2020. Hledám pomoc: rodina v problémové situaci [online]. [cit. 2020 01-01]. Dostupné z <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/rodinna-terapie/kurator-pro-mladez-aneb-je-treba-se-ho-bat.shtml?fbclid=IwAR0zxM2E93ovNNBurf4T283GxxLMehaKCgBpGMji9HwVcextWoqy4KGikXo>

SEDLÁKOVÁ, G., KALÁTOVÁ, D., 2010. *Vybrané ošetrovatelské modely a týrané dítě*. Praha: Triton, 144 s. ISBN 978- 80- 7387- 412-4.

SINCLAIR, I., 2005. *Fostering Now: Messages from Research*. London: Jessica Kingsley Publishers. 176 p. ISBN 0-8020-4388-7

SLOMEK, Z., 2010. *Etopedie*. Praha: Universita Jana Amose Komenského, 96 s. ISBN 978- 80- 86723-84-6.

STEENBAKKERS, A., GRIETENS, H., 2019. How do youth in foster care view the impact of traumatic experiences? 42 (3), 42-50, doi.org/10.1016/j.chilyouth.2019.05.026.

STEENBAKKERS, A., STEEN, S., GRIETENS, H., 2018. *Clin Child Fam Psychol Rev*. 21 (1), 1-12, doi: 10.1007 / s10567-017-0246-1.

Strauss, A., Corbinová, J., 1999. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a metody techniky zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 200 s. ISBN 80-85834-60—X.

SVOBODA M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M., 2009. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 791 s. ISBN 978- 80- 7367- 566- 0.

ŠANCE DĚTEM, © 2020. O čem se mluví: spolkní prášek [online]. [cit. 2020-26-03]. Dostupné z <https://www.sancedetem.cz/cs/archiv-o-cem-se-mluvi/zlobis-spolkni-prasek170.shtml?fbclid=IwAR3XTa5CueXM9VIIJvIzSEZmZb6uCuYA6Qzf8AjDFbPmto5fquQ741c2Bzs>.

ŠKOVIERA, A., 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha Portál, 143 s. ISBN 978- 80- 7367- 318- 5.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 384 s., ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 430 s. ISBN 80- 246- 1074-4.

VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 872 s. ISBN 978- 80- 7367- 414-4.

VALENTA, M., kol. 2015. *Slovník speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 320 s. ISBN 978- 80- 262- 0937-9.

Vodičková, D., 2002. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 543 s. ISBN 80- 7178-696-9.

ZÁKON Č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 111, ISSN 1801-8688.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 33, s. 1026–1368, ISSN 1213-5542.

9 Seznam příloh

Příloha č. 1 – Záznamový arch pro polostrukturované rozhovory se řediteli ústavních zařízení

Příloha č. 2 – Záznamový arch pro polostrukturované rozhovory se sociálními pracovníky, vychovateli ústavních zařízení

Příloha č. 1

Záznamový arch pro polostrukturované rozhovory se řediteli ústavních zařízení

- 1) Probíhá nebo někdy v minulosti probíhala ve Vašem zařízení hostitelská péče?
(Případně u kolika dětí aktuálně probíhá hostitelská péče ve Vašem zařízení, jak jsou děti staré, jakého pohlaví)
- 2) Jsou Vaše dosavadní zkušenosti s hostitelskou péčí spíše pozitivní nebo negativní?
- 3) Jaká rizika vidíte v případě hostitelské péče?
- 4) Jaká pozitiva může hostitelská péče přinést dítěti?
- 5) Pro jaké děti je podle Vás vhodná hostitelská péče?
- 6) Co považujete v případě výběru hostitelské rodiny za důležité?
- 7) Jak případně hodnotíte spolupráci s hostitelskými rodinami/OSPODY v rámci hostitelské péče?
- 8) Jaké povědomí o hostitelské péči pracovníci ve Vašem zařízení mají?
- 9) Jaký je Váš osobní názor na hostitelskou péči?
- 10) Případně cokoliv dalšího Vás napadá zmínit k hostitelské péči
- 11) Jaká je délka Vašeho působení v zařízení, věk a na jaké pozici v zařízení pracujete?

Příloha č. 2

Záznamový arch pro polostrukturované rozhovory se sociálními pracovníky a vychovateli ústavních zařízení

- 1) Probíhá nebo někdy v minulosti probíhala ve Vašem zařízení hostitelská péče?
(Případně u kolika dětí aktuálně probíhá hostitelská péče ve Vašem zařízení, jak jsou děti staré, jakého pohlaví)
- 2) Jsou Vaše dosavadní zkušenosti s hostitelskou péčí spíše pozitivní nebo negativní?
- 3) Jaká rizika vidíte v případě hostitelské péče?
- 4) Jaká pozitiva může hostitelská péče přinést dítěti?
- 5) Pro jaké děti je podle Vás vhodná hostitelská péče?
- 6) Co považujete v případě výběru hostitelské rodiny za důležité?
- 7) Jak případně hodnotíte spolupráci s hostitelskými rodinami/OSPODY v rámci hostitelské péče?
- 8) Jaký je Váš osobní názor na hostitelskou péči?
- 9) Případně cokoliv dalšího Vás napadá zmínit k hostitelské péči
- 10) Jaká je délka Vašeho působení v zařízení, věk a na jaké pozici v zařízení pracujete?